

180
1940

ს ა ბ ჟ ო თ ა ხ ე რ ო ვ ნ ე ბ ა

სსსრ სახკომსაბოტთან არსებული ხელოვნების სამმართველოს ყოველთვიური ორგანო

№ 6
1940

ვ/მმ. რედაქტორი ბ. გოგუა
ვ/მმ. მდივანი ბ. ბუნიაშვილი

v

მე ჩინგური მისთვის მინდა,
რომ სიმართლეს მსახურებდეს,
განამტკიცოს აზრი წმინდა,
გულს სიწმიდით ახურებდეს!

რომ დანაგრულს ამ სიმღერით
თვალთ ცრემლები ეშრობოდეს
და მჩავეგრელს კი გულში ძვერით
ისარივით ესობოდეს..

დიდ პოეტს, მშრომელი ხალხის გულის მესაიდუმლეს და ქომაგს, მთელი თავისი შეგნებული ცხოვრების მანძილზე არასდროს არ უღალატნია ამ სიტყვებისათვის.

აკაკი იყო სიმართლის მთქმელი, მომავლის მოიმედე, მჩავერელებისადმი სიძულვილით განწყობილი, ბრძოლისათვის ყოყინის მიმცემი. ამ უდიდეს აზრებს იგი თავისი მგზნებარე ჩინგურით ანხორციელებდა შეუღარებელ ოსტატობით და სიძლიერით.

აკაკი სამწერლო ასპარეზზე მაშინ გამოვიდა, როდესაც საქართველოში ნერგდებოდა რადიკალურ-დემოკრატიული აზროვნება რუსეთის მოწინავე ადამიანებისა. ცარიზმის კოლონიალურ პოლიტიკის ბრწყალელებში მყოფი ქართველი ხალხის საუკეთესო წარმომადგენელი ამ აზროვნებაში აქსოვდნენ ეროვნულ-გამანთავისუფლებელ იდეებს.

ეს იყო XIX საუკუნის სამოციან წლებში.

აკაკიც ჩადგა სამოციან წლების მოღვაწეთა რიგში, როგორც ერთერთი მოწინავეთაგანი, ერთერთი მებაირახტრე, და თავისი შემოქმედებითი და საზოგადოებრივი მოღვაწეობით ემსახურებოდა ქართველი ხალხის კეთილდღეობას, მისი კულტურის ზრდა-განვითარებას.

აკაკი რუსეთში სწავლობდა და იქ შეითვისა რუსი ხალხის უდიდესი დემოკრატების: ჩერნიშევსკის, დობროლუბოვის და ნეკრასოვის მოწინავე აზროვნება.

აკაკიმ თავის შემოქმედებას საძირკვლად დაუდო ჩერნიშევსკის აზრი ხელოვნების შესახებ:

„ხელოვნება ცხოვრებისათვის“.

და ამ აზრს მისცა კონკრეტულობა:

„ხელოვნება ჩაგრული მშრომელი ხალხის სამსახურში, ხელოვნება სამშობლოს სამსახურში, ხელოვნება ხალხთა ძმობის სამსახურში“.

ამ გზისათვის მას არასოდეს არ გადაუხვევია და ყოველი მისი ნაწარმოები ბასრი იარაღი იყო იმდროინდელ მმართველი წრეებისა და არსებული წესწყობილების წინააღმდეგ პოლიტიკურ ბრძოლაში.

აკაკი ნამდვილი სახალხო პოეტი იყო და ქართველ ხალხს იგი უსახლდროდ უყვარდა.

თავისი რეალისტური სტილით, რეფორმირებული ენით, რომელიც მან ილია ჭავჭავაძესთან ერთად გაანთავისუფლა არქაიზმებიდან და დამყაყბულ დოგმატებისაგან, და აგრეთვე პოლიტიკურ შინაარსით, მან სწორი გზა გამოჩინა ხალხის გულისაკენ.

ბასრი სატირული ენით აკაკი დაუნდობლად ააშკარავებდა ხალხთა მჩავერელებს, მმართველობის ბიუროკრატულ სისტემას, ყოველივე უსამართლობას.

— 4278 —
— 8724 —

გულთბილი ენით ანუგეშებდა ჩაგრულთ, აღვიძებდა მათში ბრძოლის სურვილს ბრწყინვალე მომავლისათვის და ნერგავდა ხალხში პატრიოტიზმისა და ხალხთა ძმობის მაღალ გრძნობებს.

შემთხვევით არ არის, რომ პირველი თარგმანი მსოფლიო პროლეტარული ჰიმნის „ინტერნაციონალისა“ აკაკის ეკუთვნის, რის გამო მან ერთხელ კიდევ იგემა ცარიზმის დევნა: ლექსის მოთავეების გამო აკრძალეს გაზეთი და აკაკი პასუხისგებაში მისცეს.

მაგრამ აკაკის ვერ აშინებდა ცარიზმის დევნა. მან აღტაცებით შესძახა 1905 წლის რუსეთის რევოლუციას:

„ამს ველოდი მოვესწარ
ვიცინი, აღარ ესტირი მე“.

1905 წლის რევოლუციის დამარცხებამ აკაკის ფრთები ვერ შეუქცევია. აკაკი კვლავ ამხნევებდა ხალხს და მომავლის იმედს უნერგავდა.

ნათელი მომავლის შესახებ პოეტი სწერდა:

„გზედავ, გზედავ მომავალში, გამოსულა მუშათ ერი, ერთმანეთთან შეთანხმებით ძლიერი და ბედნიერი.	გამარჯვება ნამდვილ მუშებს, ვაშა, ვაშა მომავალსა, ის ასწორებს დღევანდლობის გამრუდებულ გზას და კვალსა.“
---	--

აკაკი თავდადებული იყო თავისი ქვეყნის კეთილდღეობისათვის, მას უყვარდა თავის ტანჯული მიწა-წყალი და ხალხი.

მისი ნატერა:

„დედა-შვილობამ ბევრს არ გთხოვ შენს მიწას მიმბარეო..	ცა ფირგზ, ხმელეთ ზურმუხტო ჩემო სამშობლო მხარეო.“—
--	--

დამამტკიცებელია ამ დიდი სიყვარულისა.

აკაკი სამშობლოსადმი დიდ სიყვარულს უანდერძებდა ახალგაზრდობას:

„გიყვარდეთ თქვენი სამშობლო, თქვენი ერი, რადგან სიყვარულშია ადამიანის ბედნიერება, მაგრამ იმისთანა სიყვარულში, რომელსაც სარჩულად სიმართლე და გულწრფელობა უდევს“.

აკაკის ტკბილი ენით თქმული ეს სიტყვები არა ერთს ამხნევებდა წარსულში სამშობლოს საკეთილდღეოდ ბრძოლისათვის და დღესაც გვამხნევებს სოციალისტური სამშობლოს თავდადებისათვის და გმირობისათვის.

მრავალსახოვანი იყო აკაკის მოღვაწეობა ქართული კულტურის საკეთილდღეოდ, როგორც პროგრესიული ინტელიგენციის მოთავესა.

აკაკი აქტიურად იღებდა მონაწილეობას თეატრალურ ცხოვრებაშიც და მისმა მოღვაწეობამ დიდი კვალი დასტოვა ქართულ თეატრის ისტორიაში.

რუსეთიდან საქართველოში დაბრუნებისას 1862 წელს მან მხურვალე მონაწილეობა მიიღო ქუთაისში იმ დროს პირველად აღმოცენებულ სცენის მოყვარეთა წრის მუშაობაში.

სამოცდაათიან წლებში თბილისში იგი კვლავ მონაწილეობდა დრამატულ წრეების მუშაობაში.

1879 წელს აკაკი იყო ერთერთი ინიციატორი ქართული პროფესიონალური თეატრის აღდგენისა, რომელიც ცარიზმის მიერ 1854 წელს მოსპობილი, 25 წლის განმავლობაში სდუმდა.

1880 წელს დაარსდა დრამატული საზოგადოება და აკაკი გახდა ამ სა-

ზოგადობის თავმჯდომარის მოადგილე (თავმჯდომარე ილია ჯავახიშვილი) აკაკი დიდ ყურადღებას აქცევდა ქართული თეატრის განვითარების საქმეს, რადგან მასში ხედავდა ქართულ კულტურის განვითარების ერთერთ უძლიერეს იარაღს და ხალხთან კავშირის განმტკიცების საუკეთესო საშუალებას.

მრავალი სტატიები დასწერა აკაკიმ, რომლებშიაც კრიტიკულ ქარცეცხლში ატარებდა თეატრის ნაკლს და მის გამოსასწორებელ მითითებებს იძლეოდა.

აკაკის პრაქტიკული მონაწილეობა ქართული თეატრის განვითარებაში მრავალსახოვანი იყო. მას აქტიურობაც ხვდა წილად, რეჟისრობაც და ერთ დროს ანტრეპრენიორიც კი გახდა, რადგან თეატრის ფეხზე დაყენება მოითხოვდა ავტორიტეტულ პირის სათავეში ჩადგომას. რაც უმთავრესია—აკაკიმ ქართულ თეატრს შესძინა ოცამდე მაღალხარისხოვანი ორიგინალური დრამატიული ნაწარმოებები—ისტორიული დრამები, ყოფა-ცხოვრებითი კომედიები, სატირიკული სცენები. აგრეთვე გადმოაკეთა და გადმოთარგმნა მთელი რიგი რუსული პიესა.

ისე, როგორც პოეზია, აკაკის დრამატიული ნაწარმოებებიც მდიდარი შინაარსისაა. პიესებში აკაკი ააშკარავებდა ცარიზმისა და გაბატონებული კლასების თვითნებობას. ბასრი სატირით კიცხავდა ხალხთა მჩაგვრელებს და დაუნდობლად ხდიდა ფარდას მმართველი კლასების უნიადაგობას და გახრწნილობას.

მრავალჯერ სდევნიდნ ცარიზმის მოხელენი აკაკის ამ პიესებს მწვავე შინაარსის გამო.

მაგალითად პიესა „პატარა კახი“ დაწერილი ჰქონდა რამდენიმე ვარიანტად და სხვა და სხვა სათაურებით. მეფის ცენზურა არ რთავდა ამ პიესის დადგმის ნებას, რადგან მასში გამოყვანილი იყვნენ ქართველი ხალხის ეროვნული გმირები.

აკაკის დრამატურგიული შემკვიდრება ძვირფასი შენაძენია ქართული თეატრალური კულტურისათვის. მას არ დაუკარგავს ინტერესი ჩვენი ეპოქისათვისაც, როგორც წარსული ცხოვრების რეალისტური სიმართლით განსახიერებას.

დადგა ის დრო, რომელსაც აკაკი ნატრობდა:

„მოვა დრო და თავს აიშვებს
იმ ჯაჭვს გასწყვეტს გმირთა გმირი,

სიხარულით შეიცვლება
ამდენი ხნის გასაჭირი“.

აკაკი უყვარს სტალინური ეპოქის თაობას, სოციალისტური ქვეყნის მშენებელთ. იგი ასეთი პოპულარული არასდროს არ ყოფილა, როგორც ეხლა არის. აკაკის შემოქმედება ეკუთვნის არა მარტო ქართველ ხალხს, არამედ გასაგებია და მგზნებარე მრავალმილიონიან საბჭოთა კავშირისათვის.

ხალხთა ბელადის დიდი სტალინის მოძღვრებით შთაგონებული საბჭოთა ხალხი ითვისებს წარსულ კულტურის უდიდეს განძს—აკაკის შემოქმედებას, რადგან მასში ხედავს პატრიოტიზმის, შრომის და ბრძოლის სიყვარულის და ინტერნაციონალიზმის უდიდეს გრძნობების გამოხატვას.

ბ რ ძ ე ნ ე ბ უ დ ე ბ ა

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს კრედიტუმი

თბილისის ა. ს. გრიბოედოვის სახელობის სახელმწიფო დრამატიული თეატრის მუშაკების დაჯილდოების შესახებ

1. მიენიჭოთ საპატიო წოდებანი თბილისის ა. ს. გრიბოედოვის სახელობის სახელმწიფო დრამატიული თეატრის შემდეგ მუშაკებს, რომლებმაც თავი გამოიჩინეს თეატრალური ხელოვნების დარგში:

ა) საქართველოს სსრ ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწის წოდება:

შ ა ხ ა ზ ი ზ ო ე ს კონსტანტინე იაზონის-ძეს, თეატრის დირექტორსა და სამხატვრო ხელმძღვანელს,
რ უ ბ ი ნ ს აბრამ ისაიკის-ძეს, მთავარ რეჟისორს.

ბ) საქ. სსრ დამსახურებული არტისტის წოდება — თეატრის მსახიობებს:

ბ ო დ რ ო ვ ს ივანე ნიკიფორეს-ძეს,
ბ რ ა ვ ი ნ ს ვლადიმერ დავითის-ძეს,
ვ რ უ ბ ლ ე ვ ს კ ა ი ა ს ლიუდმილა ალექსანდრეს-ასულს,
გ ა რ ი ნ ს კონსტანტინე ადოლფის-ძეს,
მ ი უ ფ კ ე ს კონსტანტინე კარლის-ძეს,
ს ა ტ ი ნ ა ს ეკატერინე ალექსანდრეს-ასულს,
ს მ ი რ ა ნ ი ნ ს ანატოლი დიმიტრის-ძეს,
შ ე ლ ე ხ ო ვ ა ს ნადეჟდა თევდორეს-ასულს.

2. დაჯილდოებულ იქნან:

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს კრედიტუმის საპატიო სიგელეებით:

ა ლ ე ქ ს ა ნ დ რ ო ვ ი ალექსანდრე იაკობის-ძე, დასის მმართველი,
ბ ე ი ე რ ი ვლადიმერ პეტრეს-ძე, კომპოზიტორი,
ბ ე ლ ე ც კ ა ი ა ბელა გიორგის-ასული, მსახიობი,
გ რ უ დ ზ ი ნ ს კ ა ი ა ნინო გიორგის-ასული, საკოსტუმერო საამქროს გამგე,
დ ო ბ რ ო ხ ო ტ ო ვ ა ნატალია ალექსანდრეს-ასული, მუზეუმის გამგე,
ი ვ ა ნ ო ვ - ვ რ დ ი ნ ი სიმონ ვასილის-ძე, მექანიკოსი—სცენის მემანქანე,

კუხარვეთი სიმონ პეტრეს-ძე, რეჟისორის თანაშემწე,
მარუსინა მარიამ ტიმოთეს-ასული, სარეჟიზიტო საამქროს გამგე,
რადლონი თევდორე ვასილის-ძე, მსახიობი,
რეიზნერი პენრიხ მეიერის-ძე, მუსიკალური ნაწილის გამგე,
როდონოვი ივანე ვასილის-ძე, მოკარნახე,
სმირნოვა ანტონინა დანიელის-ასული, მსახიობი,
ფეოდოროვა ევგენია თედორეს-ასული, მსახიობი,
შენდეროვი თედორე ნიკოლოზის-ძე, დირექტორის მოადგილე.

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის თავმჯდომარე
ფ. მახარაძე

საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მდივანი
ვ. მგნატაშვილი

თბილისი, 1940 წ. 28 ივნისი.

✓ პ. ს. გრიგორაშვილის სახელობის სახელმწიფო დრამატული თეატრის მუშაკთა კოლექტივის მიზინგი მათი რეჟიზორების გამო

29 ივნისს დღის 3 საათზე „ერნანის“ და „ლეგ გურიის სინიჩინის“ რეპეტიციების დამთავრების შემდეგ, შესდგა ა. ს. გრიგორაშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო დრამატული თეატრის კოლექტივის მიტინგი საქ. ს. ს. რ. უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის მიერ ამავე თეატრის მუშაკების დაჯილდოვების გამო.

მიტინგი გახსნა საქ. ხელოვნების მუშაკთა კავშირის თავმჯდომარემ ამხ. ი. გვინჩიძემ, რომელიც მიესალმა თეატრის კოლექტივის პროფკავშირის სახელით.

ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს უფროსის მოადგილემ ამხ. პ. კანდუკალმა გააცნო მიტინგს საქ. ს. ს. რ. უმაღლესი საბჭოს

პრეზიდიუმის ბრძანებულება და მიულოცა თეატრის კოლექტივს.

ამის შემდეგ მილოცვებით გამოვიდნენ ს. ს. რ. კ. სახალხო არტისტები ამხ. ა. ვასაძე და ამხ. ა. ხორავა. თეატრის კოლექტივიდან სიტყვები წარმოსთქვეს მსახიობებმა ლ. ა. ვრუბლევსკაიამ, კ. ა. გარინმა, ვ. დ. ბრაგინმა, ა. მ. სმირანინმა და ა. ი. რუბინმა.

დასასრულს ილაპარაკა თეატრის დირექტორმა და სამხ. ხელმძღვანელმა ამხ. კ. ი. შახ-აზიზოვმა, რომელმაც წაიკითხა თეატრის კოლექტივის მიმართვა ამხ. კ. ჩარკვიანისა და ამხ. ვ. ბაქრაძისადმი.

ა. ს. გრიბოედოვის სახელ. სახელმწიფო დრამატიული თეატრის მუშაკთა კოლექტივის მიმართვა

საქ. კ. პ. (ბ) ს. კ. მივანს—აბხ. კ. ნ. ჩაკვიანი
საქ. სსრ სახკომსაზგოს თავმჯდომარეს—აბხ. ვ. მ. გაქჩაძეს

ჩვენი პარტია და ხელისუფლება ოქტომბრის დიდი რევოლუციის პირველ დღიდანვე, გულმოდგინედ და ყოველდღიურად ხელმძღვანელობს ჩვენს ქვეყანაში სოციალისტური ხელოვნების განვითარებას საბჭოთა ხალხის საკეთილდღეოდ.

არც ერთ ქვეყანაში ინტელიგენციას ასეთი ყურადღებით და მზრუნველობით არ ეპყრობიან, როგორც ჩვენს ქვეყანაში ახალ საბჭოთა ინტელიგენციას.

პარტიას და ხელისუფლებას და მთელ საბჭოთა ხალხს უყვარს თავისი მშრომელი ინტელიგენცია და ქმნის მისთვის ყოველგვარ პირობებს სრულფასოვან შემოქმედებითი მუშაობისათვის მეცნიერების, ტექნიკის, ლიტერატურის და ხელოვნების დარგში.

ჩვენი ქვეყნის ცენტრში, წითელ მოსკოვში, ჩატარებული ს. ს. რ. კ. ძმურ რესპუბლიკათა ნაციონალური ხელოვნების დეკადებმა გვიჩვენეს ფორმით ნაციონალური და შინაარსით სოციალისტური ხელოვნების ჯერ არ ნახული გაფორმებები, რომელიც შესაძლებელი გახდა მხოლოდ გამარჯვებულ სოციალიზმის ქვეყანაში.

ჩვენ გვახსოვს როგორი აღფრთოვანებით შეეგება მოსკოვი ქართველ ხალხს მაღალხარისხოვან ხელოვნებას. ძმური რუსი ხალხი დიდის სიყვარულით და გულთბილად შეხვდა ქართველი ხალხის წარმომადგენლებს—მზიანი საქართველოს ხელოვნების მუშაკებს.

ა. ს. გრიბოედოვის სახელობის თბილისის სახელმწიფო დრამატიული თეატრის შემოქმედებითი კოლექტივი, მისი ძირითადი რეო-

ღვანიზაციის მომენტიდან, ქართველი ხალხის სიყვარულით და საქართველოს კომპარტიის, ბოლშევიკების, და საქ. ს. ს. რ. ხელისუფლების ყოველ დღიური ხელმძღვანელობით და მზრუნველობით სარგებლობდა.

საქ. ს. ს. რ. უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის 1940 წლის 28 ივნისის ბრძანებულება თბილისის ა. ს. გრიბოედოვის სახელობის სახელმწიფო დრამატიული თეატრის მუშაკების დაჯილდოების შესახებ, გვიმტკიცებს იმას, რომ ჩვენი მშვიდი მუშაობა თბილისში რუსული თეატრის განვითარების საქმეში მაღალ და საპატიო ჯილდოთი არის აღნიშნული.

ჩვენ დიდი სიხარულით შევხვდით ამ ბრძანებულებას, რომელიც იწვევს ჩვენში ღრმა მადლობის გრძნობას და მოგვიწოდებს უფრო მეტი ენერგია გამოვიჩინოთ იდეურად და მხატვრულად მაღალხარისხოვან სპექტაკლების შექმნის საქმეში.

საქ. კ. პ. (ბ) XVIII ყრილობამ, საყვარელი ბელადის ამხანაგ სტალინის სიტყვებით, დააყენა ჩვენი ქვეყნის მშრომელთა კომუნისტური აღზრდის საკითხი.

საბჭოთა ინტელიგენციას დაეკისრა საპატიო ამოცანები, რომელთა დაძლევა ჩვენ უნდა შევსძლოთ და შევსძლებთ კიდევაც. ამისათვის ყველა პირობები ხელთ გვაქვს.

ა. ს. გრიბოედოვის სახელ. თბილისის სახელმწიფო დრამატიული თეატრის კოლექტივი მადლობას უძღვნის საქართველოს კომ. პარტიას (ბ) და ხელისუფლებას დიდი ჯილდოსათვის და იძლევა სიტყვას, რომ კიდევ უფრო უყეთესად, უფრო პროდუქტიულად

იმუშავებს მზიანი საქართველოს ხელოვნების განვითარების ფრონტზე.

სიტყვას ვიძლევიტ ჩვენი შემდგომი მუშაობით შეეკმნათ იდეურად და მხატვრულად მაღალხარისხოვანი მთელი რიგი სპექტაკლები.

სიტყვას ვიძლევიტ დავუფლოთ მარქსისტულ-ლენინურ მოძღვრებას, ურომლისოდაც შეუძლებელია სოციალისტური ხელოვნების ნამდვილი განვითარება.

სიტყვას ვიძლევიტ აღზარდოთ ჩვენი კოლექტივი ლენინ-სტალინის დიადი პარტიის საქმისადმი ერთგულების და სიყვარულის გაცეების გზით.

გაუმარჯოს დიდი რუსი ხალხის ძმურ მეგობრობას დიდ ქართველ ხალხთან!

გაუმარჯოს საქართველოს ხელოვნების მუშაკების ერთიანობას და მეგობრობას, ძმურ რესპუბლიკების ხელოვნების ყველა მუშაკებთან!

გაუმარჯოს საქართველოს კომუნისტურ პარტიას (ბოლშევიკებისა)!

გაუმარჯოს ქართველი ხალხის საუკეთესო შვილს, ჩვენს საყვარელ ლავრენტი პავლესძე ბერიას!

გაუმარჯოს კაცობრიობის დიდ გენიოსს, ჩვენს მშობლიურ და საყვარელ იოსებ ბესარიონისძე სტალინს!

29 ივნისი 1940 წ. ქ. თბილისი.

ა. ს. გრიბოედოვის სახ. თბილისის სახელმწიფო დრამატული თეატრის კოლექტივი.

აკაკის რამაგურგია

(ერთი თავლის გადავლებით)

თითქო უზრდელი სათაურია, გაშინაურებული, და ეს არ ეკადრება ჩემგან ბუმბერაზ მწერალს, მაგრამ ნუ გვაფიყვდება, რომ სიტყვა „აკაკი“ გვარის უხსენებლად, ეს სიყვარული ამ სასიქადულო პოეტისადმი მთელი ქართველი ხალხისა. თვითონაც მხოლოდ პირველ ხანებში აწერდა გვარს. შემდეგში სულ მხოლოდ სახელს, და ყველამ იცოდა ვინც იყო ეს „აკაკი“.

ეს შეიძლება იმიტომაც, რომ მაშინ სხვა აკაკი არავინ იყო, მაგრამ მე მგონი გადაჭარბებული არ იქნება თუ ვიტყვი: მომავალშიაც, რაც უნდა ბევრი და სახელოვანი „აკაკი“ გვეყოლოს, უგვაროდ მაინც ეს აკაკი დარჩება.

ამას გარდა ხალხს სჩვევია დიდად მიჩნეულ არსებას „შენობით“ მიმართოს: „შენ შეფეო“, „შენ ღმერთო“. ქართველებსაც ჰქონდათ ესეთი ჩვეულება.

მაშასადამე, სათაური ნუ ჩამომერთმევა უზრდელობად.

გხლა გადავიდეთ დრამატურგიაზე.

მოგეხსენებათ, რომ აკაკის საერთოდ ხელოვნებაზე და თავის შემოქმედებაზე განსაკუთრებული აზრი ჰქონდა. ეს იყო ანარქული რუსეთის მესამოცე წლების აზროვნებისა, რაც ორიოდ სიტყვით გამოითქმის: „ხელოვნება სასარგებლო უნდა იყოს, ხალხისათვის გამოსადევი“.

აკაკისაც არ სწამდა „ხელოვნება ხელოვნებისათვის“, და თუ იგი ზოგჯერ ვარდსა და ბუღბუღს დამღერდა და „ბნელ-მთვარიან მაისის ღამეს“, იქ მაინც საზოგადოებრივი რამ აზრი იყო ჩაქსოვილი, ან სედიანი, „ცხრა კლიტულში მგდომარე ნესტანის თვის“ (დამონებული, პოლიტიკურად ტყვექმნილი სამშობლო), ან მხილებითი, საცა იგი უჩიოდა თავისი დროის ზნე-დაცემულობას და მანკიერებას.

მეო, „გარემოების საყვირი“ ვარო—ბრძანა ერთხელ.

და თუ თავის უძლიერეს დარგში, ლირიკაში, ასეთი იყო ეს დიდი პოეტი, ესეთი მიმართულება მისცა მან თავის დრამატურგიასაც.

აკაკის პიესები შეიძლება ორ შტოდ გაიყოს. ერთი მატარებელია მაღალი პატრიოტიზმისა და პეროიკის („პატარა კახი“, „მედილია“, და ნაწილობრივ „თამარ ციბირი“). მეორე კი პირდაპირ მხილებითია: „კუდურ ხანუშ“, „გაიძვერები“, „ახალი გმირი“, „რეაქცია“ და სხვ.

მაგრამ ყველა მათგანში უსათუოდ საზოგადოებრივი აზრია დომინანტი. თვით პატარა სცენებშიაც კი—„პირუტყვების არჩევანი“, „ქართული ენა“, „სცენები საპატიმროში“ და სხვ.—სადაც ვითომ მსკუბუქი ჰუმორი მიმოქრის სტრიქონებში, მაინც რაიმე საზოგადოებრივი მანკიერება, ზნე-ჩვეულება ან პიროვნება გამოჭერილი.

არასოდეს აკაკი—დრამატურგი მხოლოდ სალალობოდ და „ამხანაგთა სართველად“ პიესებს არა სწერს.

თვით მის „კინტოშიაც“, რომელიც თურმე დაწერილია ერთ ღამეს, ცნობილ მსახიობ ნატო ვაბუნიას საბენეფისოდ, და უბრალო ფარსში—„ბუტიაობა“, აქაც კი თანანედროვე ოჯახის, კოლ-ქმრული დამოკიდებულების მხილებითი სურათებია მოცემული.

ფრანგი დრამატურგებივით, ის არ ცდილობს დიდი ხლართი გაბაძს და იზრუნოს მაინც და მაინც პიესის თეატრალიზმისათვის. ის უფრო სადაა და რეალისტი თავის მიდგომაში. მას უფრო თავისი სათქმელი აწუხებს და არა მოქმედ პირთა მდგომარეობის თუ ფსიქოლოგიის სიღრმე და სირთულე. იგი მუდამ ტენდენციურია, და თუ რამე აქვს

ფრანგ ოსტატებთან საერთო, ეს—დილო-
გის სიციხოველე, ერთი ორი მოსმით სხეუ-
ბის ჩამოძვრწვა და შინაგანი დინამიურობა
მოქმედ პირთა.

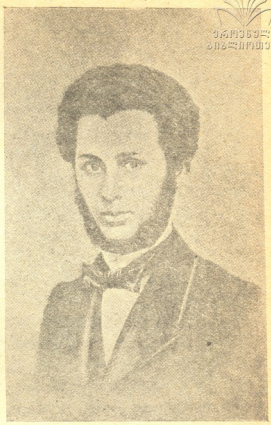
ცხადია, აკაკიმ მშვენივრად იცის თავისი
დროის დრამატურგიული კანონები. მაგრამ
იგი ხშირად მას არ დაგიდევთ, ზოგჯერ გან-
ზე გაუხვევს, რადგან ის „პურისტი“ არ
არის და „წმინდა წყლის“ ხელოვნებისთვის
მას არ სცალიან. შემავალ ეპიზოდებზე კი
შედარებით დიდხანს ჩერდება, რადგან ეს
ეპიზოდები თავისთავად საყურადღებოა და
ზოგჯერ პირდაპირ ცხოვრებიდან ამოვლევ-
ლი, რადგან აკაკი, როგორც ყოველი დიდი
მხატვარი, ძალიან ხელმოდებით იცნობს
მისი დროის ცხოვრებას, გარემოს, პიროვნე-
ბებს. იცის მათრა ამოქმედებთ, რითი სუნ-
თქავენ. ეს თავისებურ მოსწრებულად აქვს
ერთ ლექსში გამოთქმული:

„კუჭი გრძნობს და კუჭი ფიქრობს,
ჭახრაკია ქვეყნიერი,
კუჭზე არის გამობმული
ქვეყნის თვალი, ქვეყნის ყური!
ჯიბე არის მეკავშირე
ერთობის და მეგობრობის,
იგივეა გზა და ხიდი
სიყვარულის და ცოლ-ქმრობის“.

და აი ასეთ „კუჭის“ პატრონთ თავს ესტ-
მის აკაკი—დრამატურგი. იმათ, ვინც თავისი
„მე“, თავისი მესაკუთრეობა გაუღმერთე-
ბიათ ცხოვრებაში; იმათ ვისაც „ერთობის
და მეგობრობის“ მეკავშირედ საკუთარი
„ჯიბე“ გაუხდიათ მხოლოდ და სიყვარულ-
სა და ცოლ-ქმრობაშიაც თავისი „პირადუ-
ლი“ შეუტანიათ.

ამაზეა დაწერილი მისი შესანიშნავი კო-
მედია „კუდურ ხანუმ“ და მისი სხვა მომ-
დევნო ასეთი მხილებითი პიესები.

„კუდურ ხანუმში“, გასაგები მიზეზის გა-
მო, მოქმედება და ადგილი განგებ გადატა-
ნილია ოსმალეთის რომელიღაც ვილაიეტში,
თორემ საზოგადოებამ მაშინაც იცოდა და ახ-
ლა უფრო ვიცით, ჩვენი მეკვლევალების მეო-

აკაკი სტურდენტობის დროს

ხებით, რომ ეს მაშინდელი გუბერნიის მარ-
შლის ნესტორ წერეთლის ოჯახია აწერილი
ერთის მხრით და მეორეს მხრით—ქუთათუ-
რი ინტელიგენცია ძმათა ლოლობერიძეების
მეთაურობით. შესანიშნავი კი იმითია ეს კო-
მედია, რომ აქ ძალიან ცოცხლად არის ასა-
ხული მექრთამის, ლორმუცელას, ხუბრეს და
სამშობლოს გამცემის თვადანაწაურთა წინა-
მძღოლის ნაქვით, მისი ეშმაკი და ცბიერი
ცოლი კუდურ ხანუმ, რომელიც არამც თუ
მარტო თავის ყეყეჩა ქმარს ასულელებს
და როგორც უნდა ისე აბრუნებს, არამედ
საერთოდ საზოგადოებაში დიდ როლს თამა-
შობს. აგრეთვე იმდროინდელი ჩვენი უნი-
თო ინტელიგენცია, რომელიც მხოლოდ მა-
ღალ-ფარდოვან სიტყვების წარმოთქმით
არის გაართული და როდესაც „საქმე საქმე-
ზე“ მიიღება დამფრთხალია და კულ-ამოძე-
ებული. დიდის სინაზითა აქვს აწერილი
ახალგაზრდა ქალის, ელენეს განცდანი. მისი
კვლევა-მოსილება, გულ-წრფელობა, მზად-
ყოფნა „დიდ საქმეთათვის“ თავის დასადე-

ბად, მაგრამ საზოგადოებრივი სიღრმეების გამო, ამ საზოგადოების ცრუ-მორწმუნეობის გამო მისი ფრთების დამტკრევა და დაღუპვა.

საზოგადოდ ქალები აკაკის დრამატურგიაშიაც მუდამ მომხიბლველ ხაზებშია მოცემული, სულ ერთია, ეს თანამედროვე თემა თუ ისტორიული. ასეთებია ტურფა „პატარა კახში“, ცირა „თამარ ცბიერში“. თვითონ თამარი და მედია კი სულ სხვა ხასიათის მატარებლები არიან, მაგრამ ეს იმიტომ, რომ ისინი ისტორიული პიროვნებანი არიან და ხალხის ხსოვნაში მედგარი ხასიათის და ძლიერი ნებისყოფის ადამიანებად არიან ჩარჩენილნი.

აკაკიმ ეს „ხალხის ხსოვნა“ არ უარჰყო. იქ კი, სადაც იგი ისტორიზმით არ იყო შეზღუდული, ქალი მან მუდამ სათნოდ, გულისხმიერად და უმწიკველო ხასიათით გამოიყვანა, მხოლოდ თუ მაინცდამაინც ხშირად იღუპებიან ეს ქალები, ეს იმიტომ, რომ ასეთია მაშინდელი სოციალური არე, მამაკაცია მფლობელი და მპყრობელი ცხოვრებისა და ქალი უუფლებოა.

ამას მკაფიოდ არ ამბობს აკაკი, მაგრამ მის მიერ აღწერილ სურათებში კი ცხადად იგრძნობა შემომოყვანილი მდგომარეობა ცხოვრებისა.

შემოთ ვთქვით, რომ აკაკის „არ სცალიან“, ანუ უკეთ არ ეცალა, რომ დრამატურგის ყველა კანონი ზედმიწევნით დაეცვა-შეთქი. ამას ცოტა მეტი გაშლა უნდა.

ჯერ ერთი, აკაკი, როგორც დრამატურგი, მე პირადად, ძალიან მაგონებს მეთვრამეტე საუკუნის ფრანგ დრამატურგს სებასტიან მერსიეს.

მერსიეს სწამდა, რომ დრამატურგიამ თეატრში არამც თუ მარტო „ზნებრივი“, არამედ პოლიტიკური როლიც უნდა ითამაშოს. და ასეთი იყო აკაკიც. მას სურდა თეატრიც „გარემოების საყვირად“ გამოეყენებინა და გარემოებაში ხომ პოლიტიკური მომენტიც შედის. ამიტომაც — უყურადღებობა „წმინდა წყლის“ დრამატურგისადმი.

აკაკის „არ ეცალა“ კიდევ იმიტომ, რომ

ქართულ თეატრს მიჰობას აღარ ჰქონდა რეპერტუარი. ის ხომ ერთ დროს ქართველ თეატრის მესვეურად იყო. გიორგი ერისთავი, ანტონოვი და ბარბარე ჯორჯაძე მოძველებულები იყვნენ, აქქესენტი ცაგარელი ჯერ კიდევ არა სჩანდა, რეპერტუარი კი საჭირო იყო და... თუმცა აკაკის თავი დრამატურგად არ მიაჩნდა, მაინც სცადა პიესების წერა და ზოგჯერ ერთ ღამეშიაც კი.

სად იყო აქ დრო მოცალებისა. საზოგადოებრივი საკითხები კი, ყოველდღიური ცხოვრების მოვლენანი თხოულობდა გამოხმართებას. და, რაკი ის თავის უძლიერეს დარგში, თავის პოეტუალურად იმ აზრისა იყო, რომ ხელოვნება ხალხისათვის უნდა იყოს გამოსადეგი, რომ იგი თავის დღეში არა ცდილა მარტო ხელოვნებისთვის ემსახურნა და თუ მაინც რაიმე მალა-ხარისხიანი, მხატვრული გამოსვლია ხელიდგან, ისიც „უნებლიეთ და შემთხვევით“, ცხადია, ის არც დრამატურგიას დაზოგავდა, რომ მხოლოდ „გარემოების საყვირად“ ეხმარა.

აკაკის ძალიან კარგად ესმოდა თეატრის დიდი მნიშვნელობა ხალხისათვის და მან იგი უფრო ტრიბუნად გაიხადა თავის შეხედულებათა და მსოფლმხედველობის გამოსათქმელად, ვიდრე ხელოვნების „ტაძრად“ და „სამლოცველოდ“.

რადგან, მისი აზრით, ხალხს, დამონებულს პოლიტიკურად და გაათანგულს ეკონომიურად, საქართველოს, ესეთი თეატრი ეჭირებოდა. თან ისიც კარგად ახსოვდა რომ ნაციონალურ თეატრს უფრო ნაციონალური რეპერტუარი გაამაგებებს და აკაკი დიდად სწულხდა იმ გარემოებას, რომ თავის დროზე ჩვენი დიდი არტისტები ქართულ პიესებს არ ეტანებიან, ქართველი ტიპის გამოსახვას გაურბიანო.

ეს მართალი დებულებაა. ამ სტრიქონების დამწერსაც კარგად ახსოვს, რომ მაგალითად ჩვენი სცენის მგზნებარე აპოლონი, ლადო მესხიშვილი, გაურბოდა ქართულ როლებს: მეტად პრიმიტიულია, ფსიქოლოგია ღარიბი და შესასრულებელი მსახიობს არა აქვს რაო.

თუმცა ეს მეორე მხარეა საკითხის, მაგრამ მირითადად აკაკი მაინც მართალი იყო, ჩვენ თეატრს უნდა ჰქონოდა საკუთარი რეპერტუარი და ის უნდა შეესრულებინა საუკეთესო ჩვენს მსახიობებს. მაშინ დადგებოდა საკუთარ ფეხზე ქართული თეატრი.

მხოლოდ მესხიშვილის გასამართლებლად ისიც უნდა მოვიყვანოთ, რომ როდესაც ცოტად თუ ბევრად მისი ნიჭის შესაფერი როლები გაჩნდა ქართულს, ორგანალურს პიესებში, მან ეს როლები იქიჰა და ჩინებულადაც შეასრულა. ასეთი იყო ის „ლევან სამეგრელოს მთავარში“, „გამცემში“ გედევანიშვილისა და კოტე გრეხილადის როლში პიესა „მორევეში“.

აკაკის შედარება მერსიესთან ზემომოყვანილით არ მთავრდება. აკაკის, როგორც მერსიეს, უნდოდა „ტრაგედიის პოლიტიკური პეროიკა რეალისტურ მომხიბლველ კომედიის ხაზებთან შეერთებინა“ და ამითი აესახა ზნეობა ადამიანებისა; რომ დრამის ენა ერთსა და იმავე დროს ყოფილიყო „სადა“ და „პათეტიურიც“.

აკაკი ხომ რეალისტი იყო თავით ბოლომდე, მაგრამ მაინც მოჰპერდა რომანტიული იერი მთელს მის შემოქმედებას საზოგადოდ და, მაშასადამე, დრამატურგიასაც, განსაკუთრებით ისტორიულ პიესებში. მაგრამ ამ რომანტიკას არასოდეს აკაკისთვის „არ მოუჩლუნგებია ცხოველი სინამდვილის მძაფრი შეგრძნობა“. და ასეც უნდა ყოფილიყო, რადგან ერთი მწერლისა არ იყოს, მხოლოდ უნიჭო სწერს არა რეალისტურად.

აკაკის თითქო მერსიესავით სწამდა, რომ მხატვრული სახე სოციალური ყოფაქცევის სამაგალითო ნიმუშად უნდა პოემებზე, პროზაულ „ბაში აჩუხე“ და სხვ. მაგრამ პიესებშიაც ჩვენ გვაქვს აკაკის მიერ დატოვებული „პატარა კახი“. გაიხსენეთ ამ პიესის მოქმედნი გელა, ბაადურ და თვით ერეკლე, „თამარ ცბიერის“ მგოსანი გოჩა და სხვ.

აკაკიც მერსიესავით მტრის, ანუ მუნეპირის გამოსახვაში ძლიერია და საზოგადოე-

აკაკი და მისი მეუღლე ნატალია ბახილევსკაია

ბრივად, პოლიტიკურად აღმფრთვებული (თამარ ცბიერი, იაზონი „მედიამი“). ეს გარემოება კი ეხმაურება თვით დღევანდელ, საბჭოთა მოქალაქის გაგებას. ჩვენ გვინდა, რომ რეალურად და ნათლად იყოს ინტრიგა დასაბუთებული და უგულებელს ვყოფთ „არაჩვეულებრივ მოვლენებს“. ეს, მერსიესი არ იყოს, თავის პიესებშიაც შესდგამს აკაკის. ჩვენ უარყოფთ ხასიათების „ძალდატანებითი გამოსახვას“, ესეც აკაკის მიერ უკუგაღებულია.

და აქ უკვე მერსიესთან დრამატურგ-აკაკის მსგავსება კი არ არის ჩვენთვის საგულისხმო, არამედ ის, რომ აკაკი თურმე თავისი მანერით პიესებითაც ენათესავენა ჩვენ დროს.

ეს არის მთავარი. მხოლოდ მე თუ მერსიე მოვიყვანე, იმისათვის, რომ საგნის გაშუქებაში დამხმარებოდა, რომ ზოგიერთი მსგავ-

სება ამ ორი მწერლისათვისა თვალსაჩინო გამეხადა მკითხველისათვის, მათი შემოქმედებითი ნათესაობა, თორემ, ცხადია, აკაკი არ განიცდის მერსიეს გავლენას. არა მგონია, რომ აკაკი იცნობდეს ამ დრამატურგს, რადგან მერსიე ჭერ კიდევ თავის სამშობლოში მიჩქმალული იყო დიდ ხანს „როგორც სანკიულოტი, რომელსაც მხოლოდ პირუტყვეული უხეშობა მოაქვს და ნგრევისა და განადგურების მეტი არა იცის“—რა. ესე ამკობდა მერსიეს თავის დროზე ფრანგული კრიტიკა თავისი ერთერთი წარმომადგენლის, დენიანის პირით. არც თუ ხშირი გამოცემა ღირსებია მერსიეს. რუსეთში კი, აქამდე, იქა-აქა თუ მოახსენებდნენ ამ „ველურის“ სახელს; მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლების დროს გამოჩნდა რუსულ ლიტერატურაში ამ კეთილშობილი დრამატურგისა და თეორეტიკოსის სახელი.

ამიტომ არა მგონია, რომ აკაკი ან თუ სულ იცნობდეს მერსიეს.

ენის მხრივ ხომ აკაკი თავის პიესებშიაც ისეთია, როგორც ყველგან: ცოცხალი, შუშხიანი, გამკვირვალე და სხარტი. მისი დიალოგები საუცხოვოა. მოსწრებელი სიტყვები ხომ უამრავია, არც მსმენელს და არც მსახიობს არ დაღლის მათი წარმოთქმა.

გალექსილ პიესებში კი საქმე ცოტა სხვანაირად წარმოგვიდგება.

ჩვეულებრივ, როგორც სხვა მის პოეტურ ნაწარმოებებში, აკაკი აქაც პოეზიის დიდ სიმღელეზე დგას და იძლევა პირდაპირ მუსიკალურ ფრაზებს. გაიხსენეთ მისი თამარ ცბიერის შესანიშნავი მონოლოგი: „როგორც რომ მთვარე ზეთმეტის დღისა“, ან სიტყვების თამაში ამ პიესაში: „მიყვარსა და მძულს, მძულსა და მიყვარს“, ან გამოხატვა სიყვარულის, რომ იგი „წამ-ერთ აქვანია სიხარულისა“, შემდეგ კი—„ხანგრძლივი კუბო და ცივი სამარე“. ან პატარა კახის განთქმული მონოლოგი: „ძლივს მარტო დავრჩი, ოპ, რა კარგია, სამოთხის ნიჭი, თავისუფლება!“ და შემდეგ საუცხოო ლეგენდა სალამურზე.

ყველა ესენი პირდაპირ შედეგებია თული ლექსიკისა, და აი აქ კი, ცნობილი იყოს, უჭირს წამკითხველს. ცნობილი თოთხმეტ მარცვლოვანი ლექსი ქართულს ენაზე საუკეთესო მასალაა მსახიობისათვის სადეკლამაციოდ, რვა და ათიანი კი არ არის ისე პათოსიანი. აკაკიმ კი სწორედ რვა და ათიანი იცის უმეტესად, და თუ რუსებს უჭირთ მაგ. პუშკინის ლექსების კითხვა, ქართულ დეკლამატორისათვის, თამამად შეიძლება ითქვას, აკაკის ლექსებია ძნელი სცენიდან წასაკითხად. ის თითქო უფრო სიმღერას თხოულობს. და აქ იმდენად მარცვლოვანებაზე არაა საქმე დამოკიდებული, რამდენადაც მათ თითქო სისადავეზე, სადაც შეიძლება წამკითხველი, მეორე უკიდურესობაში ჩავარდეს, კი არ იმღეროს, არამედ უბრალო „სასაუბრო“ კილოზე გადავიდეს.

არც ერთი კი არ შეჰძერის აკაკის ლექსის წაკითხვას, მაშასადამე, არც მის ლექსად თქმულ დრამატიულ ნაწარმოებებს: არც სიმღერა და არც გაუბრალოება. მას, ეტყობა, სხვაგვარი მიდგომა უნდა, სხვა გასაღები. მე მგონია, რომ ფრანგული სკოლის პრინციპი გამოვადგებოდა, რასინისა და კორნელის წამკითხველობის კი არა, არამედ პიეტროსა და თუნდაც როსტანის პიესებისა. მაგრამ ეს სულ სხვა საკითხია და ამას უჭირდება მეკლავართაგან დაკვირვება.

ამგვარად, აკაკი დრამატურგიაშიც პიონერი ლექსად-თქმულ პიესებისა. მანამდე ჩვენ ორიგინალი, გალექსილი პიესები არა გვქონია. და ესეც, რასაკვირველია, დიდი განძია ჩვენი დრამატურგიისათვის.

მის მიერ დრამატურგიაში გამოყვანილი ტიპიური სახეები: გელა, მეღია, თამარ-ცბიერი და კუდურ ხანუმი კი საბოლოოდ შეჩებთან ქართული ლიტერატურის უხვ გალერეიას.

ასე რომ აკაკის დრამატურგიული მოღვაწეობა ერთი დიდი ძეგლია ამ გოლიათი მწერლის მხატვრული, პოლიტიკურად გამახვილებული აზროვნებისა.

აკაკი და თეატრი

ჩვენი სასიქადულო მგოსნის აკაკის სა-
 თეატრო ასპარეზზე მუშაობა მრავალფერო-
 ვანია და ნაყოფიერი. თვი არავითარ სამუ-
 შაოს არ თაკილობდა, ოღონდ ქართულ
 თეატრს მკვიდრად გაედგა ფესვები და მის
 შემოქმედებას ფართოდ გაეშალა ფრთები.

აკაკი ხშირად გამოდიოდა სცენაზე და
 სხვადასხვა ხასიათის როლებს ასრულებდა,
 სისტემატურად ღებულობდა მონაწილეობას
 დივერტისმენტებში: კითხულობდა სცენებს,
 ლექსებს და მოთხრობებს, რეჟისორობდა,
 ანტრეპრენიორობდა, აწყობდა შემთხვევითა
 ჯასიათის წარმოდგენებს საჭიროების მი-
 ზედვით, სწერდა სხვადასხვა ჟანრის დრა-
 მატულ ნაწარმოებებს, სწერდა რეცენზი-
 ებსა და კრიტიკულ წერილებს სასცენო ხე-
 ლოვნებაზე, ფართო სიტყვიერ პროპაგან-
 დას ეწეოდა თეატრის სასარგებლოდ (ლექ-
 ციები, სიტყვები). ერთის სიტყვით, თეატ-
 რის აღორძინებას მთელის თავისი არსებით
 უწყობდა ხელს... ყველაფერი ამის შეს-
 წავლა და აწერა დიდა და სერიოზულ
 შრომას მოითხოვს... აქ იქ საკითხს გაკვრით
 შევეხებით.

დიდი პოეტი ქართულ თეატრს რომ ასე
 ყოველმხრივ ეხმარებოდა, ეს შემთხვევითი
 მოვლენა როდი იყო, არამედ ამას ღრმა
 პრინციპული მოსაზრება ედვა საჩუქლად.
 იგი თეატრს დიდ კულტურულ დამწესებუ-
 ლებად სთვლიდა და დიდსავე პრაქტიკულ
 მიზნებს უსახავდა. მგოსნის აზრით, სასცე-
 ნო ხელოვნებამ ხელი უნდა შეუწყოს ჩვე-
 ნი ხალხის გონებრივ ამღლებას და ზნობ-
 რივ გაფაქიზებას, ამას გარდა, სცენამ უნ-
 და დაიცვას სამშობლო ენა, ხალხში გაღ-
 ვიგოს პატრიოტული გრძობები, ამქდავ-
 ნოს ნაკლოვანებანი, მაყურებელთ აღუძრას
 სურვილი ამ ნაკლთა გამოსწორებისა და
 ასახოს საერთოდ ცხოვრების სინამდვილე.

მისივე პიესის „კულტურ-ხანუმის“ დადგ-
 მასთან დაკავშირებით აკაკი 1880 წ. თეატ-
 რის მნიშვნელობის შესახებ სწერს:

„მინცა და მინც ისეთი თავგამოსახენი
 ასპარეზი არ არის თეატრი, რომ თავმოყვა-
 რეობამ და სახელის სურვილმა აქ შეიტყუ-
 ოს კაცი და მატერიალურათ, თუ რამეს და-
 აკლებს კაცს, თორემ ახლანდელი ჩვენი თე-
 ატრი, სცენა ვერას შესძენს. იქ ემსახურე-
 ბიან მისთანა პირები, რომელთაც ადვილად
 შეუძლიან სხვა გზას დაადგენ, სხვა ხელობა
 აიღონ და უმწუხაროთ იცხოვრონ მაშინ,
 როდესაც თეატრი მათ დღიურ საზრდოსაც
 ვერ აძლევს... მაშ რაღა აზრია, რომ ამ
 თეატრს ჩასციებიან? აი რა: როდესაც რო-
 მელიმე ხალხი ველარაფერს მოქალაქურს
 ველარ ახერხებს და სხვათაშორის არა აქვს
 იმას არც სასწავლებელი, არც მწიგნობრობა
 და არც თეატრი მშობლიური, მაშინ ის
 ხალხი ითვლება ან ველურ ხალხათ და ან
 მკედრათ, ის საზოგადო კრების ანგარიში-
 დან გამორიცხული არის და იმაზე გული
 აღარავის შესტკივა, არავინ იცნობს, მაზედ
 აღარავინ ჰფიქრობს. ის ხალხი მაშინ დედა-
 მიწის ზურგიდამ აღმოფხვრილია, როდესაც
 კაცი უძრავათ, მკედრათ სძევს და აღარ
 იჩენს სიცოცხლის ნიშანწყალს, მაშინ იმას-
 თან ექიმი აღარ მივა და წყალსაც აღარა-
 ვინ ასტურებს მოსაბრუნებლათ; მაგრამ თუ
 კიდეც ფორიალობს და სცდილობს გამობ-
 რუნებას, მომბრები გამოუჩნდებიან. ასეა
 საზოგადო კანონი და ბუნება. მხოლოდ ერ-
 თადერთი ასპარეზი დაგვჩინია—თეატრი,
 საიდამაც შეგვიძლიან გავიგონოთ ჩვენი
 დედა-ენა: ის ენა, რომელზედაც მუსიკობდა
 რუსთაველი, ბრძანებულობდნენ თამარები,
 რომელზედაც ჰქადაგებდნენ ნინოები და
 რომელზედაც სიმდაბლით ღმერთს ადიდებ-
 დნენ ქეთევანები და მათი მსგავსები. ჩვენ

ამ თეატრის წყალობით შეგვიძლიან გავიხსენოთ ჩვენი წარსული, დავინახოთ აწმყო და წარმოვიდგინოთ მომავალი. აი რას ჰფიქრობს ქართული ტრუპა და რათ ითმენს ბევრს გასაჭირს.“ *)

შემდეგ მგოსანი ქვევით განაგრძობს:

„შემცდარია, ვინც ჰფიქრობს, რომ თეატრის მნიშვნელობა მხოლოდ ის იყოს, რომ მოცილილი ხალხი გააცინოს და გაამხიარულოს, მაგისტოვის ცირკი და კლოუნები არიან. არა: ჩვენი ტრუპა სულ სხვა გვარად უყურებს ამ საქმეს. იმას სურს, რომ სასცენო და საგულისხმო, სასიამოვნო და სასარგებლო ერთმანეთს შეუერთოს და ისე ეჩვენოს სცენიდან მაყურებელს. უნდა რომ დაანახვოს საზოგადოებას მისი ავი და მისი კარგი. იმაზე დააფიქროს, ხან ამხიარულოს და ხან დაანაღვლიანოს...“ **)

ერთერთ წერილში სათაურით: „მცირე რამ შენიშვნა“, რომლის ორიგინალიც საქართ. სათეატრო მუზეუმშია დაცული, მგოსანი შემდეგს ამბობს:

„თეატრი საზოგადო უმადლესი სარბიელია, საიდანაც ხელოვნურად შეზავებული სარგო და იმავე დროს სასარგებლო რამ მსმენელ-მაყურებელთ გრძნობა-გონებას უხიბლავს და ცხოვრების ბრძმედში ატარებს და თუ ეს ღირსება აკლია მანინ უბრალო სალაზღანდარო, საფუნდრუკოთ გადაიქცევა.“ ***)

ასეთია აკაკის აზრი თეატრის დანიშნულებაზე და მისი მოღვაწეობაც სასცენო ასპარეზზე აქედან გამომდინარეობდა.

თვით აკაკისავე თქმით, სათეატრო მუშაობისადმი სურვილი მას პატარაობიდანვე აღმოჩენია. გ. ერისთავის მიერ თეატრის დაარსების ამბავს როსტომ წერეთლის ოჯახამდეც მიუღწევია, აქ თურმე ხშირად ჩამოაგდებდნენ ლაპარაკს თეატრსა და დრამატურგიაზე. 12 წლის აკაკი ამ საუბარს ყო-

ველთვის გულდასმით უგდებდა ყურს, თვითონაც აღძრა პიესის დაწერის დასურვილი და დასწერა კიდეც კომედია „მოურავი“. თვით მგოსანი ამ კომედიის დაწერის გამომწვევ მიზეზს იგონებს თავის „თავ-გადასავალში“.

ის გვიამბობს იმ შთაბეჭდილებაზე, რაც ქართველ საზოგადოებაზე გ. ერისთავის კომედია „გაყრის“ დადგამა მოახდინა, და ამბობს:

„...წარმოდგენამ მშვენივრად ჩაიარა, მით უფრო რომ ის სანახაობა იყო საქართველოში პირველი და აღტაცებაში მოიყვანა არა მარტო მაყურებლები ელვის სისწრაფით მოეფინა ამბავი მთელ დასავლეთ-აღმოსავლეთ საქართველოში, ყველგან და დიდხანს სულ იმ უცხო რამეზე ლაპარაკობდნენ და მე მგონია ამას დიდი გავლენაც ჰქონდა! მე მაშინ თორმეტის წლისა ვიყავი — რასაკვირველია თეატრი არსად მენახა, მაგრამ ნამბობით ისე ვიყავი გამსჭვალული, რომ მეც ვითომ კომედია დავსწერე მოურავი, სადაც ჩვენი ოჯახის შინაური ამბავი იყო მოყვანილი.“ *)

აკაკი მეხუთე კლასში იყო. რუსული ლიტერატურის მასწავლებელმა მოწაფეებს დავალა დიალოგის ფორმით რაიმე გამოგონილი ამბავი დაეწერათ. მომავალმა მგოსანმა დასწერა კომედიის მსგავსი რაღაც და მოქმედ პირად გამოიყვანა ვიღაც სამსახურიდან გარიცხული მოხელე. კომედია ისე მოხერხებულად დასწერა და ამავე დროს ისე დასცინოდა მოქმედ პირთ, რომ როცა მასწავლებელმა წაიკითხა, გაბრაზდა, კომედიაში გატარებული დედააზრი არ მოიწონა, ავტორის შესახებ პედაგოგიურ საბჭოზე დასჯა საკითხი და თან დაასმინა: — „ამის დამწერი, თუ ახლავე არ აილაგმა, არ იგარეგებსო“. ვინ იცის ყმაწვილი ავტორის საქმე როგორ დაბოლოვდებოდა, რომ ზოგიერთი

*) გახ. „დროება“, 1880 წ. № 208. 3 ოქტომბერი

*) იქვე.

**) სახელმწ. სათეატრო მუზეუმის არქივი. წერილი უთარიღოა, დაწერილია XIX ს. ბოლო წლებში.

*) გახ. „თემი“, 1912 წ. № 55. აკაკის სიტყვა მყო სადაროვ-ამბოძის იუბილეზე.

მასწავლებელი არ წამოშველებოდა, რისხვა თავიდან არ აეცილებიათ.“*)

ამ ამბავმა პატარა აკაკი ძლიერ ჩააფიქრა და თეატრისადმი სიყვარული უფრო გაუღვივა.

შემდეგ ამისა მგოსანი 1860 წლამდე თეატრს არ გამოხმურებია. ამ წელს კი დაწერა ცნობილი ვოდევილი „პირუტყვების არჩევანი“. ვოდევილი ლექსადაა დაწერილი და მართალია მოქმედ პირად ცხოველებია გამოყვანილი, მაგრამ პიესის შინაარსი აღებულია იმდროინდელი ქართველი საზოგადოების ცხოვრებიდან, აწერილია თავდაზნაურობა წინამძღოლის არჩევნები და ამათიმ ცხოველის სახით მოცემულია არჩევნებში მონაწილე პირები. ავტორს აქ თავისი თავიც კი ჰყავს გამოყვანილი პიესის პერსონაჟის—მოზვერის სახით. ამ პიესის გამოქვეყნებამ დიდი აურზაური გამოიწვია არისტოკრატიულ და ბიუროკრატიულ წრეებში, რის შესახებაც თვით მგოსანი შემდეგს გვიამბობს: „ამ ხუმრობამ ისეთი უსიამოვნება და მრისხანება გამოიწვია ჩემზე რომ მე იძულებული ვავხდი ქალაქს ვავტყუეოლიყავი, მაგრამ აქ უარესი დამხვდა. თურმე იმ ხანებში იქაც არჩევნები ყოფილიყო და თავის თავზე მიეღოთ, აღარ ვიცოდი რა მექნა. სხვაგან წასასვლელი შეძლება ხომ აღარა მქონდა-მამინ ხომ რკინის გზა არ ყოფილა ჩვენში—ძველ სენაკში ჩავედი ბესარიონ ქავთარაძესთან და იქ ვიმალებოდი დიდხანს, სანამ მითქმა მოთქმა არ მიწყნარდა. საკვირველია დბალი ხალხი ჩუმად ყველა ჩემი თანამგრძნობი იყო, მაგრამ ცხადათ გამოსარჩლების ეშინოდათ. მე კი ვინც შესაყედი იყო, უშიშრად ვუყეფდი აღარავის და არაფერს ვერიდებოდი.“**)

აქედან იწყება აკაკის განუწყვეტელი მოღვაწეობა სასცენო ხელოვნების ასპარეზზე. მან ქართულ თეატრს შესძინა 23 პიესა,

*) აკაკი წერეთელი, „რჩული ნაწერები“, ტომი „ჩემი თავდასავალი“, გვ. 57.

***) აკაკი წერეთელი, „რჩული ნაწერები“, ტომი III, გვ. 398.

რომელთაგან მხოლოდ რამდენიმეა ნათარგმნი. ამ პიესების უმეტესი ნაწილი სცენათვის იდგმებოდა ქართულ სცენაზე და მასწავლებლებზეც დიდ შთაბეჭდილებას სტოვებდა.

აკაკის დრამატურგია რთულია და მრავალფეროვანი: ჟანრის მიხედვით იგი სწერდა დრამებს, კომედიებს, ვოდევილებს; შინაარსის მიხედვით ზოგი ისტორიულია და ზოგიც იმდროინდელი ცხოვრების სინამდვილიდან აღებულ ფაქტებზეა აგებული. პიესებს ზოგს ლექსად სწერდა და ზოგს კი დევ პროზით.

აკაკი დრამატიულ ნაწერებში ერთის მხრივ რეალისტურ ფორმებში ასახავდა მაშინდელი ცხოვრების სინამდვილიდან აღებულ მოვლენებს, აშუქებდა ამ მოვლენათა უარყოფით მხარეებს და მასწავლებლებში სიცილითან ერთად იწვევდა შინაგრძნობის ამოძრავებას და ჩაფიქრებას. მეორეს მხრივ იმავე მასწავლებელს ხანდახან შეაძულებდა ისტორიული წარსულის ლაბირინტებში და რომანტიკის სხივებით გაშუქებული მასალების საშუალებით აცნობდა ამ წარსულის დადებით მხარეებს, ისტორიის წილში მყოფ ადამიანთა ზნე-ჩვეულებების უკეთეს თვისებებს: გმირობას, რაინდობას, ხალხისადმი პატივისცემას, ქვეყნისათვის თავდადებას. ასეთნაირად ის ხელს უწყობდა მოქალაქეთა შორის სულიერი სიძლიერის განმტკიცებას და მათში ამ კეთილშობილ თვისებათა აღძვრას.

იმდროინდელი ცხოვრების უხეირო სინამდვილის კრიტიკის დარჯჯაში გატარება, ისტორიული წარსულის რომანტიკული სურათების გადაშლა და ამის მეშვეობით მასწავლებელთა სულისკვეთებაზე ზემოქმედება,—ასეთია აკაკი წერეთლის დრამატურგიის ძირითადი მოტივი.

დიდი მგოსანი, როგორც დრამატურგი, ჩვენი თეატრისათვის გაჭირვების ტალკვესი იყო. გაუძნელდებოდათ თუ არა სცენის მოღვაწეებს შესაფერი პიესების გამოძებნა,

მას მიმართავდნენ, და აკაკი დაჩქარებით მიუწოდებდა ორიგინალურ, გადმოკეთებულ ან ნათარგმნ დრამატულ ნაწარმოებს. ზოგჯერ მას შეკვეთილის შესრულება ერთი ღამის განმავლობაშიაც კი უხდებოდა. პიესა „კინტოს“ დაწერის შესახებ თვით მგოსანი მეტად საინტერესო და ეპოქის დამახასიათებელ ამბავს მოგვითხრობს:

„პირველ ხანებში, როცა ქართულ თეატრს ჯერ კიდევ არ ჰქონდა სცენაზე ფეხი მოდგმული, რთული პიესების წარმოდგენა მოუხერხებელი იყო. გარდა გაბუნიასა და საფაროვის ქალისა არტისტი ქალები არ გვყოლია და ეს გარემოება გვაძიულებდა, ნაესაც მისთანა აგვეჩიხა ხოლმე, სადაც ქალების როლი ნაკლები იყო. სეზონი თავდებოდა, უკანასკნელ დღეს გაბუნიას ბენეფისი იყო. მაგრამ რადგან რამდენიმე დღის წინად საფაროვის ქალი ავად გახდა მთულოდნელად, საბენეფისოდ არჩეული პიესის თამაში მოუხერხებელი შეიქნა და ბენეფისი აღარ დგებოდა. ახალგაზრდა ნიჭიერ გაბუნიას ქალს გული დაწყდა და კიდევ უმართებდა; სხვაც რომ არ ყოფილიყო—რა მატერიალურად იჩაგრებოდა. დრო არ იყო სხვა პიესა აგვეჩიხა და ვერც პიესა გამოვნახეთ მისთანა, რომ მართო ერთი ქალი ყოფილიყოს მოთამაშე. ახალგაზრდა ნიჭის ყოველთვის თანამგრძობი ვიყავი და გაბუნიას დალონებამ მეც შემაწუხა, მეტი ვეღარა მოვახერხე რა, დაჯექი იმ ღამესვე და გათენებამდე დაწვერე ეს სცენები „კინტო“, სადაც ერთი ქალის მეტი არ არის საჭირო და რომელსაც თვითონ მობენეფისე ითამაშებდა. ცენზურამ ნება დავერთო მეორე დღესვე, და ხელად და ხელად, სამ დღეში მოვაშაადეთ ახალი პიესა. ბენეფისმა კარგად ჩაიარა. გაბუნიას ქალი კმაყოფილი დარჩა და მეც მიამა, რომ ნიჭიერ, ახალგაზრდა არტისტს ქალს გული არ დაეჩაგრა.“*)

ეს მოხდა 1880 წელს.

*) აკაკი, „კრებული“. 1899 წ. № 7, გვ. 34.

1862 წელს ქუთაისში მეორე წარმოდგენა გაიმართა, დადგეს ზურაბ ანტონოვის კომედია „მზის დაბნელება საქართველოში“. ამ წარმოდგენის ორგანიზატორი და ინიციატორთაგანი აკაკი იყო. თუ როგორ პირობებში გაიმართა ეს სპექტაკლი, ამას შესახებ თვით მგოსანი შემდეგს გვიაშობებს:

„1862 წ. დროებით ჩამოვედი რუსეთიდან ქუთაისს. აქ ერთი ქართული ენის მასწავლებელი იყო გიმნაზიაში, მოსიძე, იმან მიიხრა ერთხელ; მოდი ერთი ვსინჯოთ და თეატრი გავმართოთ, ამ მიყრუებულ ქალაქში სადაც გასართობი არა არის რა!... აქაურებს გავონებოთ კი ბევრი რამ გაუგონიათ თეატრზე, მაგრამ თვალთ არ უნახავთ და ვაჩვენოთ ერთიო!...“

— კი, მაგრამ ქალი რომ არავინ გამოვა სცენაზე? და უქალოდ როგორ მოვახერხოთ მეტი, — ვუპასუხე.

— ახალგაზრდა ვაჟები მოვრთოთ ქალად.

— ეგეც რომ არავინ იყისროს?

— ვსინჯოთ!... ვეცადოთ!...“

გადაწყვიტეთ და ხმა რომ გავარდა თეატრი უნდა წარმოადგინონ, თუ მოახერხესო, მაშინ ერთმა ახალგაზრდა ქალმა, ნინო აბაშიძემ (დღეს ორბელიანისამ) სთქვა, არა თუ მე გამოვალ სცენაზე, ჩემ მეგობარ ქალს კეკელა აგიაშვილსაც (დღეს დადიანისა), ავაგულიანებო და მართლაც იყისრეს როლებში. იმათ როგორც ოჯახის შვილებს სხვებმაც წაბაძეს და გაიმართა რეპეტიციები!... ავირჩიეთ „მზის დაბნელება“. ხან ერთისას და ხან მეორისას ვიყრიდით თავს და დროს ვატარებდით ქართულად: ლხენითა და მხიარულებით.

წარმოდგენამდე ზამდენიმე დღე ჩყო დარჩენილი. ერთი რეპეტიცია პარასკევს შეგვჯვდა. იმ დროს მარხვას არავინ სჭამდა და მასპინძელმაც ვახშმად სულ სამარხვო მოიტანა. ნავაშმევს სულ ყველა ავად გახდა, ხოლერა გვეგონა და შევშინდით. თურმე მზარეულს ფლავისათვის ნიგვზის ზეთის

მაგიერ შეცდომით სასაქმებელი ზეთი ექნა. ამ გარემოებამ რამდენიმე დღე კიდე გადაგადებინა წარმოდგენა. ბოლოს როგორც ექნა წარმოვადგინეთ. ზოგიერთი დარბაისლები, ძველი კაცები, ჯავრობდნენ: ჯამბაზობა და მიმუნობა რა საკადრისიაო, მაგრამ უმეტესობა კი კმაყოფილი დარჩა და იმ ზამთარში კიდე ორჯერ სამჯერ წარმოვადგინეთ და დიდი ამბავიც იყო ხოლმე ყოველთვისა.*)

ეს წარმოდგენები იმართებოდა აკაკის რეჟისორობით, ის თამაშობდა კიდეც სცენაზე. ხოლო რა პიესები დადგა და თვით მგოსანი რა როლებს ასრულებდა, სამწუხაროდ ამის შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება.

შემდეგ აკაკი რუსეთში წავიდა და ქუთაისის დაუბრუნდა 4-5 წლის შემდეგ. ე. ი. 1867 წელს. ამ დროს აქ ქალთა უფასო სკოლის სასარგებლოდ გაიმართა სალიტერატურული

*) ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1910 წლ. № 35, გვ. 4.

რო სალამო. სალამოზე გიმნაზიის მასწავლებლებს უნდა წაეკითხათ ლექციები თავიანთი სპეციალობის მიხედვით: ისტორიიდან, ბოტანიკიდან, ზოოლოგიიდან და სხვ. მონაწილეობის მისაღებად აკაკი მიიწვიეს. სალამო ძლიერ მოსაწყენი გამოდგა და მაყურებლებმა მთქნარება დაიწყეს. დადგა აკაკის ჯერი. მან ცოცხალი ენით წაიკითხა მისივე დაწერილი „სცენები საპყრობილეში“. თუ როგორი შთაბეჭდილება დასტოვა მაყურებელზე სცენების წაკითხვამ, ამის შესახებ თვით მგოსანი შემდეგს გადმოგვცემს: „სცენები საპყრობილეში ახალი დაწერილი მქონდა და დავიწყე მისი სხვადასხვა ხმით კითხვა ზეპირად.—უნდა გამოვტყდე, რომ ის კითხვა დიდი არა იყო რა, მაგრამ გამოფხზლებულ პუბლიკას მოეწონა, ასტყდა სიცილ-ხარხარი და იმდენად მოეწონა, რომ ითხოვა განმეორება.“*)

ამ სალიტერატურო სალამომ შექმნა ახარი, რომ წარმოდგენების საშუალებით შე-

*) იქვე, გვ. 4.

ქართულ დრამატულ სამოედოების ბირველი ვაჟეგობა

ხოსროვა შველიძე
გ. თუმანიშვილი

თავმჯდომარე
ხოსროვა შველიძე

თავმჯდომ. ამხანაგო
აკაკი წერეთელი

მდივანი
კ. უფიანი

მ. ქ. უფიანი

რ. ერისთავი

ნ. ქანანაშვილი

მძღველია კარგი შემოსავლიანი წყაროს გაჩენა და ამით ხსენებულ ქალთა უფასო სკოლის შენახვა. ამ მიზნით აკაკისა და პოეტ რაფ. ერისთავის მეთაურობით ჩამოყალიბდა სცენის მოყვარეთა წრე, რომელიც მთელი ორი წლის განმავლობაში დროგამოშვებით მართავდა ქართულ წარმოდგენებს. წევრთა შორის საქმე ასე იყო განაწილებული: წარმოდგენების მთავარი ორგანიზატორობა დაკისრებული ჰქონდა ეფრო კლდიაშვილს, რეჟისორობა აკაკი წერეთელს, ხოლო სუფლიორის მოვალეობა დაავალეს რაფ. ერისთავს.

ეს წრე გულმოდგინედ მუშაობდა და აკაკი, როგორც რეჟისორი და მსახიობი, მას არ მოსცილებია. რა თქმა უნდა, ახლად ფეხდგმული ქუთაისის სცენა შესაფერისად ვერ იყო მოწყობილი; არ იყვნენ გაწვრთნილი მსახიობები.

ამ წარმოდგენებს ბევრი ნაკლიც ჰქონდა, მრავალი დაბრკოლება ეღობებოდა წინ და კუროზებიც თან სდევდა, მაგრამ მეთაურები მუშაობას არ აფერხებდნენ და დაწყებული საქმეს ენერჯულად განაგრძობდნენ.

საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ ერთ კუროზს, რაც დამახასიათებელია იმდროინდელ სცენის მოყვარეთა მუშაობისათვის და რომელსაც თვით აკაკი გვიბოძებს. დაუდგამთ რაფ. ერისთავის რომელიღაც სამ მოქმედებობანი პიესა, წარმოდგენას სუფლიორობდა თვით ავტორი. „წარმოდგინეთ რა გამოვიდა“,—გვიამბობს მგოსანი.—რადგანაც პიესა რეჟულბად იყო დაყოფილი, რაფიელს მეორე მოქმედება შინ დარჩენოდა და ეს მაშინ გავიგეთ, როცა გამოსული ვიყავი სცენაზე. რადგანაც დედაზრი პიესის შეგნებულ გვქონდა, მე დავიწყე ჩემი სიტყვებით ლაპარაკი. ეფრო (კლდიაშვილი) არ დაიბნა და ისიც თავის სიტყვებით მაძღვედა შესაფერ პასუნს. ასე რომ პუბლიკას ამამ არა თუ არა გაუგია რა, დიდათაც მოგვიწონა.“*)

მიუხედავად ყოველი ნაკლისა, ამ წრის მუშაობამ დიდი სარგებლობა მოიტანა მოავლინა არტისტული ძალები, შემოიკრიბა თეატრის გარშემო მაყურებლები, შემქმნა საზოგადოებრივი აზრი, რომ საჭიროა შექმნას ისეთი ფრიად მნიშვნელოვანი დაწესებულების, როგორც არის თეატრი და ამნაირად ქუთაისში მუდმივი თეატრის დაარსების საქმეს ნიადაგი მოუმზადა.

ეს წრე მარტო ქუთაისში მუშაობით არ კმაყოფილდებოდა. ერთხელ თბილისშიც კი ჩამოვიდა წარმოდგენის გასამართავად. დადგეს გ. ერისთავის დრამა „ყვარყვარე ათაბაგი“. ამ წარმოდგენაში მონაწილეობას ღებულობდნენ აკაკი და ეფრო კლდიაშვილი. წარმოდგენამ მაყურებლებზე დიდი შთაბეჭდილება დასტოვა.*)

1869 წელს მგოსანი თბილისში გადმოსახლდა. ამ დროს აქ შესდგა ახალგაზრდობის ჯგუფი ნ. ავალიშვილის მეთაურობით. მათ განზრახული ჰქონდათ წარმოდგენების გამართვა. აკაკი ჩამოვიდა თუ არა თბილისში, წრემ მგოსანს ერთხმად მოსთხოვა დახმარება და ხელმძღვანელობა. იგიც ჩვეულებრივად დაუზარებლივ ჩაუდგა მუშაობას სათავეში. დაიწყო თავისივე პიესის „ძველსა და ახალს შუა“—მომზადება. მაგრამ წარმოდგენის გამართვა არც ისე ადვილი საქმე აღმოჩნდა: ძლივს იმოვეს როლებების ამსრულებელი ქალები. მათ შორის ორი მკერავი იყო და მუშაობდნენ ვინმე ბერლემთან, რომელიც მათ სამუშაოდან დროზე არ ათავისუფლებდა. ამის გამო რეპეტიცია ყოველთვის გვიანდებოდა და ხშირად იდებოდა კიდევ შემდეგ დროისთვის. „მკერავი ქალების ამ რეპეტიციებზედ დაგვიანების გამო მათი ჩაგონება და მოყვანა აკაკის ერგო წილად, ვითარცა ჩვენში ყველაზე საპატოს“,—გვიამბობს ნიკო ავალიშვილი;—„თანაც ლაზ. ეგნატაშვილი გავაკოლეთ, მათი წასვლის შემდეგ დიდხანს არ გაუვლია ორნივე გულდათუთქულები მოცვიდნენ ცარიელები; თანაც საყვედურები მო-

*) მუნდ. „თეატრი და ცხოვრება“, 1910 წლ. № 36

**) გაზ. „თემი“, 1912 წლ. № 55.

გვახალს:—სად გავგზავნეთ, კინაღამ გვცემისო გვიამბეს:

— ქალების მოსაკითხად ეზოდან შევედით, ვიღაც ორი კაცი დაგვიხვდა.— „რაო, ქალებო, აი თქვენ ასეთ-ისეთებო“— და გვიყვირეს და ცოცხის ტარებს წამოაფლეს ხელი, რომ არ გამოგქცეულიყავით, გვცემდნენო“.*)

ასე გაჭირვებით მოამზადეს პიესა. არა ნაკლები წვალება და შრომა დაჭირდა სცენისა და დეკორაციების მოწყობას. შეკრებილი ფულით შეიძინეს სატივებზე ხე-ტყის მასალა. შესაძენად თვით აკაკი და ნიკ. ავალიშვილი წასულა. ეს უკანასკნელი, ეხება რა ამ საკითხს, შემდეგს გადმოგვცემს: „მუშტაიღში წასვლა მე და აკაკის მოგვიხვდა. მეტად სხდაგელი ამინდი იყო, თოვლქყაპი და ტალახი. მთელი გზა მუხრანის ხიდიდან მუშტაიღამდე ქვეითებმა ვაშლაბუნეთ, რადგან ვიბეში არც ერთს „დროშის“ ფული არა გვქონდა. მუშტაიდის ქუჩას რომ დავადექით, აკაკის გავეხუმრე:

— ამ გამვლელ-გამომვლელმა რომ შენი ვინაობა იცოდეს, შენს ამ ტალახში ქვეითად შლაპუნზე რამდენს გაიციინებს მეთქი. აკაკიმ არხეინად მიბასუხა:

— საქმე უფრო ნამდვილად ქვეითად სიარულით კეთდებაო.

შემდეგ ეს მისი ნათქვამი აფორიზმად გადაიქცაო,**) დასძენს ნ. ავალიშვილი.

რის გაჭირვებით მოსძებნეს დარბაზიც წარმოდგენის მოსაწყობად. „სცენა რომ არსად იყო, არჩილ მუხრან-ბატონის ქვრივმა დაგვითმო მისი დიდი ზალა და ჩვენ კი აქ ხელად შეეხანსლეთ სცენაო“—ამბობს აკაკი. ასეთისე წარმოდგენა მოაწყეს. დიდძალი მსაყურებელი დაესწრო და ყველა კმაყოფილი დარჩა. შემოსავალიც კარგი იყო, მაგრამ ხარჯები მაინც ვერ დაფარა. ამის შემდეგ აკაკიმ, ავალიშვილის თქმით კიდევ ერთი წარმოდგენა დადგა.

*) საქართ. სათეატრო მუზეუმის მასალები, ნიკ. ავალიშვილი, მოგონებანი, გვ. 128-129.

***) იქვე, 128.

მგონის მიერ გამართულმა წარმოდგენებმა დიდი პრაქტიკული დახმარება მოუტოვა თბილისში ქართული წარმოდგენების გამართვის საქმეს: ჩამოყალიბდა სცენის მოყვარულთა წრე, წარმოდგენებიდან შემოსული ფულით შექმნილ იქნა ტანისამოსი, ფარდა, დეკორაციები, ცოტა ავეჯეულობაც, და ქართული წარმოდგენების მართვას შეექმნა ერთგვარი ბაზა.

აკაკი შემდეგ წრეს ჩამოსცილდა, მაგრამ მის მიერ დაფუძნებულ საქმეს ნ. ავალიშვილი ჩაუდგა სათავეში და განაგრძო სისტემატურად წარმოდგენების გამართვა ე. წ. ნემცების კლუბში.

აკაკი ხშირად გამოდიოდა სცენაზე, ასრულებდა სხვადასხვა ხასიათის როლებს. ჩვენი პრესა ძლიერ ცოტა ცნობას იძლევა, პოეტმა სახელდობრ რა როლები და როგორ შეასრულა. პოეტ ი. გრიშაშვილის მიერ შეკრებილ ცნობებით აკაკის სხვათა შორის შეუხსრულებია სუნდუკიანციის პიესაში „კიდევ ერთი მსხვერპლი“—მიხეილი, თავის ვოდვილში „ბუტიანობა“—გიორგი და მოლიერის კომედია „სკაპენის ცულლუტობაში“—ქერონტი.

ქერონტის როლი მან შეასრულა 1880 წლის იანვარში, როცა „სკაპენის ცულლუტობა“ კოტე მესხის საბენეფისოდ დადგეს. გაზ. „დროების“ რეცენზენტი, ათავსებს რა რეცენზიას ამ წარმოდგენის შესახებ, სხვათა შორის ამბობს: — „აკაკი წერეთელზე (ქერონტი) არა მეთქმის რა, რადგანაც აქტიორი არ არის და მხოლოდ განსაკუთრებულმა გარემოებამ გამოიყვანა სცენაზედა-ო.“*)

რა იყო ეს „განსაკუთრებული გარემოება“ ჩვენთვის უცნობია, მხოლოდ აღვნიშნავთ, რომ რეცენზენტები საერთოდ გაურბიან აკაკის—როგორც მსახიობის დახასიათებას, „რადგანაც აქტიორი არ არის“, და როლებს ასრულებს როგორც სცენის მოყვარე.

*) აქვ. ცაგარალი, კომედიები ი. გრიშაშვილის რედაქციით 1936 წ. გვ. IX.

1879 წელს, როდესაც აღდგენილ იქნა ქართული პროფესიული თეატრი, სამოქმედო ასპარეზი გაფართოვდა და დაარსდა დრამატიული კომიტეტი; ამ კომიტეტში წევრად აკაიცი აირჩიეს. კომიტეტის წევრთა შორის დაიბადა აზრი დეპარტამენტით დრამატიული საზოგადოება და მის მუშაობაში უფრო მეტი გულშემმატიყარი მიეზიდათ. ამ აზრის ერთერთი მოზიარე აკაიცი იყო. შესდგა საზოგადოების დამფუძნებელთა ჯგუფი 29 კაცისაგან, რომელთა რიცხვში იყვნენ აკაიცი, ილია, რაფიელ ერისთავი და სხვა მწერლები და საზოგადო მოღვაწენი. 1880 წ. 20 ივნისს ნამესტნიკმა წესდება დაამტკიცა და შემდეგ მოაწყეს საზოგადოების წევრთა პირველი კრება, სადაც არჩეულ იქნა პირველი გამგეობა. პირველი გამგეობის თავმჯდომარედ აირჩიეს ილია ჭავჭავაძე, ხოლო მის მოადგილედ აკაიცი წერეთელი. ამის შემდეგ საქართველოში სათეატრო საქმეს დრამატიული საზოგადოება ხელმძღვანელობდა. ის ხან უშუალოდ აწარმოებდა სეზონებს, ხან კილევ ანტრეპრენიორებს გადასცემდა ამის უფლებას, თვითონ კი საერთო მეთვალყურეობას უწევდა და სუბსიდიებით ეხმარებოდა.

ერთერთი სეზონის ანტრეპრენიორობა აკაიციასც ხედა წილად. ეს მოხდა სრულიად შემთხვევით და სწორედ ისეთ დროს, როცა საქმე გაჭირდა. დრამატიული საზოგადოება ჯერ კილევ ახალი ჩამოყალიბებული იყო და არ ჰქონდა ნივთიერი შესაძლებლობა სეზონი მოეწყო. ეს იყო 1880—1881 წლ. სეზონი. ილიას თხოვნით ეს მძიმე საქმე აკაიციმ იკისრა. ამის შესახებ თვით მგოსანი შემდეგს გვიამბობს:

„ერთხელ მოვიდა ჩემთან ილია ჭავჭავაძე და სხვათაშორის თეატრის შესახებაც ჩამოვარდა ჩვენ შორის შემდეგი საუბარი:

—კაცო, ე თეატრი რომ აღარა გვაქვს, რას იტყვი შენ?—დამეკითხა მოწყენით:

—ძლივს-ძლივობით, როგორც იქნა, სა-

ზოგადოება შივაჩვიეთ... თეატრს, ახლა ისევ უნდა გადავიწყოთ...

—ეგ მეც მალონებს, ცოტა არ იყოს, — ეუბასუხე მე.

—ბევრი ვეცადე, მეგრამ არა გამოვიდარა, ახლა აღარ შეიძლება, დაგვიანებულია, სხვას მივეცი თუ დღეო.

—ტყუილა კი არ არის ნათქვამი: საზიარო ყანა თხამ შექვამო! ბევრი მეთაური რომ ყავდა, ერთმანეთის ჯიბრით გააფუქეს საქმე.

—ერთმანეთის ჯიბრით თუ დაიმედებით, არ ვიცო, მაგრამ ე თეატრი კი დაკვარგეთ და!...

—ვითომ აღარა ეშველება რა?

—ეშველება თუ შენ მოინდომებ.

—მე?

—ჰო შენ! ქუთაისში როგორც მოახერხეთ, ახლაც დროებით სცენა გავმართო სადმე და შენ ითავე... რაფიელ ერისთავი ამხანაგად გეყოლება, მეუნარგია მდივნად. ჩვენც ყველა დაგეხმარებით და საქმე როგორმე ეგებ მოვაგვაროთ!...

—ეგ მოუხერხებელია... მე დარწმუნებული ვარ, რომ ქართველი როცა რამეს აკეთებს გმირია, მაგრამ მეორე თუ ამოუდგა გვერდით, აღარც ერთი აღარ ვარგა, ერთი მეორეს ხელს უშლიან და ალაყებენ...

—კარგი ერთი! რა დროს ხუმრობაა?!

—არა, მე არ ვხუმრობ!—ეს არა თუ დღეს, ისტორიულადაც აგრე ყოფილა ქართველებში: დიდი მოურავი გიორგი სააკაძე და არა ნაკლები გმირი ზურაბ ერისთავი, რომ ორივე ერთსა და იმავე დროს არ ყოფილიყვნენ, ვინ იცის, საქართველოს საქმე უკეთ წავიდოდა?

—და მაგითი რა გინდა რომ სთქვა თეატრის შესახებ?

—ის რომ სანამდე ბევრი მეთაურები იქნებიან, კომიტეტი და ქველმოქმედებაზე შემდგარი თეატრიც ვერ იხეირებს. საქიროა ერთმა ვინმემ აიღოს ანტრეპრია, შემოიღოს დისციპლინა, რომ არტისტები თავა-

ღებულის არ იყონ და ნელ-ნელა გამობრუნდება საქმე.

— მაშინ ხომ არტიტებს გადაწყვეტილი ჯამაგირი უნდა დავნიშნოს?

— რასაკვირველია..

— ჰო და ვინ გაბედავს იკისროს?

— მე ვიკისრებდი, რომ შეძლებული ვიყო.

— იკისრებდი?... მაშ დიდ ჯამაგირს ნუ დაუნიშნავ და თუ შემოსავალი ვერ დაფარავს ჯამაგირს, მაშინ მე ვიღებ თავზე, რომ ჯამაგირის მხრით არტიტები უზრუნველი იყონ... შენ კი დაიწყე და, თუ საქირი იქნება მე მოვაგვარებ ხოლმე ფულებსო...*)

ჩვენ არ შევეხებით აკაკის შეხედულებას, მხოლოდ აღვნიშნავთ, რომ მან ასეთ პირობებში იკისრა ანტრეპრიზა და შეუდგა სეზონის ორგანიზაციას.

აკაკიმ მოლაბარაება გამართა ცნობილ სომეხ საზოგადო მოღვაწე არწრუნთან, რათა მას თავის ქარვასლაში (იქ, სადაც ახლა გრიბოედოვის სახელობის რუსული თეატრი) მოეწყო თეატრი. არწრუნი დათანხმდა, შენობა საჩქაროდ გადააკეთა, მორთო, და ქართულმა დასმა აქ დაიწყო წარმოდგენების გამართვა.

ანტრეპრენიორმა პირველხარისხოვან მოთამაშეებს დაუნიშნა თვიური ხელფასი ასი ასი მანეთი, და ბენეფისი, მეორეხარისხოვანთ—სამოცდაათი მანეთი და ნახევარი ბენეფისი, მესამეს—45 მან., ხოლო მეოთხეს—35 მან. თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელობა—რეჟისორობა და ადმინისტრატორობა თვით მგოსანმა იკისრა. საქმე თავიდან კარგად მიდიოდა. დასის წევრთა შორის არსებობდა მეგობრული კავშირი ყოველთვის დიდძალი მსყურებელი ესწრებოდა. აკაკი ამბობს:

„თეატრი ყოველთვის სავსე იყო ხოლმე და შემოსავალი არა თუ ჰყოფნიდა ჯამაგირად, კიდევ გადააჭარბა. წარმოდგენა გეჭო-

ხდა კვირაში ერთჯერ, მერე იმავე პიუნსაში კვირაშივე ვითამაშებდით გავლით აკაკისა და მერე ქუთაისში. საზანდრები მთელი დასტით თან დაგვყავდა ხოლმე, რასაკვირველია, ჩვენის ხარჯით და ქირით; საზანდარიც გარეშე გვყავდა დაქირავებული და ყველას ამას არა თუ ჰყოფნიდა, კიდევ აჭარბებდა შემოსავალი“.

მიუხედავად იმისა, რომ საქმე კარგად მიდიოდა, თვით აკაკისათვის უსიამოვნო ამბავი დატრიალდა. მუშაობის წესიერად დაყენებამ და უმთავრესად კარგმა შემოსავალმა, მსახიობთა ერთ ნაწილში შექმნა აზრი, რომ მათ თვითონ ჩამოაყალიბონ ამხანაგობა, თვითონ ჩაუდგენ თეატრს სათავეში და ანტრეპრენიორს არ დაემორჩილონ. ეს აზრი განსაკუთრებით მკაფიოდ წამოიჭრა ქუთაისში გასტროლებზე ყოფნის დროს.

სეზონის მიწურულში დასი საგასტროლოდ ქუთაისში ჩავიდა. მათი ჩასვლა დაემთხვა იმ დროს, როცა იქ სათავადაზნაურო ბანკის წევრთა კრება მიმდინარეობდა. ვის არ მოეხსენება ჩვენში „ბანკოვიდას“ ისტორია. მთელი დასავლეთ საქართველოს ინტელიგენცია და თავადაზნაურობა ქუთაისში იყო თავმოყრილი. ამან კი წარმოდგენების გამართვას ძლიერ შეუწყო ხელი. ყველანი თავისი ცოლებითა და ნათესავებით გართობის მიზნით თეატრში დადიოდნენ. II წარმოდგენა დაიდგა ზედიზედ და თეატრიც მსყურებლობით ყოველთვის გაუქდილი იყო. დასს 5110 მანეთი მოგება დარჩა. მგოსანი სიხარულისაგან ფეხზე აღარ იდგა და მომავალი სეზონის გეგმებს აწყობდა. მაგრამ ასეთმა შემოსავალმა დასის ზოგიერო წევრს სხვანაირი ფიქრი დაუბადა, მათ იფიქრეს: აკაკი ჩამოვიცილოთ, შევადგინოთ მსახიობთა ამხანაგობა და საქმეს თვითვე გაუძღვეთო. მათ სხვებიც აიყოლიეს. აკაკის გამოუცხადეს—აწი აღარ გემორჩილებითო, მიატოვეს და ჩამოვიდნენ თბილისში...

და აკაკიმაც ანტრეპრიზას თავი დაანება.

*) ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“ 1910 წ. № 38
აკაკი—„გახსენება თეატრის შესახებ“.

1903-04 წლ. სეზონში თბილისის დრამატიულ საზოგადოების გამგეობამ აკაცი რეჟისორად მიიწვია და ყოველნაირ დახმარებას დაჰპირდა. ამით დაიმედებული, იგი შეუდგა მუშაობას, მაგრამ იმედი არ გამართლდა: აუარებელი დამაბრკოლებელი მიზეზები გადაეღობა წინ, რაც მუშაობის წესიერ მსვლელობას ძლიერ უშლიდა ხელს.

ცნობილმა მსახიობმა კოტე მესხმა, რომელიც იმ წელიწადს თბილისის დასში მუშაობდა, ამ სეზონს „სიცრუის სეზონი“ უწოდა... სხვათა შორის ის ამბობს: „დაწყებისთანავე ჩვენს თეატრს წელს სიცრუე ჩაუდგა კვალში და გათავებამდის ძვალ-რბილში გაუარა! პირველი სიცრუე და უმთავრესიც ის იყო, სეზონის გახსნის დროს დრამატიული საზოგადოების გამგეობა გაზეთების საშუალებით და სიტყვიერადაც ყველას არწმუნებდა:

— წელს კარგი სეზონი გვექნება, რადგან დიდი დასი, საუკეთესო არტისტები და ახალი რეჟისორი მოვიწვიეთ და ახალი რეპერტუარი შევადგინეთ!

ძალიან კარგი, სეზონის მაგიერ გამოვიდა „სიცრუის სეზონი“. *)

მიუხედავად ასეთი მდგომარეობისა, აკაკიმ, მაინც შესძლო სეზონის ბოლომდე მიყვანა. ამ სეზონში ერთ მეტად შესანიშნავ მოვლენად ჩაითვლება ის, რომ ქართულ სცენაზე პირველად დადგეს ალ. სუმბათაშვილი—უქუინის ცნობილი ისტორიული პიესა „ლალატი“, რომელიც ჩვენი თეატრის რეპერტუარს მრავალი წლის განმავლობაში არ მოსცილებია.

სეზონი ადრე დასრულდა, სახელდობრ 1904 წ. თებერვალში. იმავე წლის მისში აკაკიმ გაზ. „ივერიაში“ გამოაქვეყნა სპეციალური წერილი თეატრის მიერ გასულ სეზონის განმავლობაში ჩატარებული მუშაობის შესახებ. ეს წერილი დრამატიული საზოგადოების გამგეობაზე შედგენილ ნამდ-

ვილ საბრალმდებლო ოქმს წარმოადგენს, სადაც ავტორი დაურიდებლად აღნიშნავს ყოველივე ნაკლს და მომავალი მუშაობის შესახებ იძლევა პრაქტიკულ წინადადებებს.

ჩვენი თეატრის მუშაობა რომ სათანადო ტემპებით ვითარდებოდეს, მგოსანს საჭიროდ მიიჩნია: დრამატ. საზოგ. გამგეობაში არჩულ იქნას საქმით დაინტერესებული და სათეატრო ხელოვნების მცოდნე პირები, მსახიობთა კვალიფიკაციის ამაღლებისა და ახალი კადრების შექმნისათვის მოეწყოს დრამატიული კურსები, გადათვლიერდეს და შემეშუავდეს რეპერტუარი, მსახიობები ხელფასით დროულად იქნან დაკმაყოფილებული, მსახიობებს სეზონურად კი არ უნდა ეძლეოდეს ხელფასი, არამედ მთელი წლის განმავლობაში. „თორემ ხუთ თვეს საყველპუროდ მადლარი და დანარჩენ შვიდი თვე მშვიერ-მწყურვავი კაცი არა თუ არტისტად, ნაცარქექიდაც აღარ გამოდგებაო“, დასძენს აკაცი. *) ამას გარდა მას საჭიროდ მიიჩნია „საემირიტურო კასის დაარსება, რომ დამსახურებულ არტისტებს, ანუ დაუძღვრებულებს, როცა შრომა აღარ შეეძლებათ, პენსია დაენიშნოს ხოლმე...“ *)

ყველაფერი ამის მოგვარება თეატრს მკვიდრ ნიადაგზე დაყენებდა რა თქმა უნდა, და დიდმა პოეტმაც ეს საჭირობორტო საკითხები ჩვენი სცენისა სრულიად კანონიერად და დროულად წამოჭრა.

აკაცი მსახიობებსაც უყენებს მოთხოვნის ლეგებს და ამბობს:

„1) არტისტები დანიშნულ დროზე უნდა მოდიოდნენ, რეპეტიციის დროს ერთად უნდა იყონ თავმოყრილი და ყურს უგდებდნენ რეპეტიციას, რადგანაც სხვებს როცა წვრთნიან და ასწავლიან, ის დანარჩენ ყველასათვის საჭიროა, მიუხედავად იმისა, აქვს ამ პიესაში როლი თუ არა. დღეს კი, რეპეტიციების დროს, როდესაც ზოგიერთები ერთმანეთს რეპლიკებს აძლევენ, სხვები

*) გაზ. „ცნობის ფურცელი“, 1904 წლ. № 2407, 12 თებერვალი.

*) გაზ. „ივერია“, 1904 წ. 12 მაისის № 3.

*) ივერ.

კულისებში დასერიანობენ და აქეთ-იქით კუთხეებში საუბრობენ სულ სხვა გარეშე რა-ზეებზე.

2) როლი უთუოდ ზეპირად უნდა იცოდნენ, რომ სუფლიორი აღარ სჭირდებაოდეთ.

3) დედა-აზრი პიესისა შეგნებული უნდა ჰქონდეთ და თავის როლები გარკვეული. ერთი ზიტყვით თავის მოვალეობას მაშინ კეთილ-სინდისიერად უნდა ასრულებდნენ! და ეს მხოლოდ მაშინ მოხერხდება, როცა თეატრი არტისტისთვის სამკვიდრო რამე იქნება და არა სხვათაშორისო საქმე. *)

აკაკი ამას გარდა სხვა მთელ რიგ საკითხებს აყენებს და საერთოდ ასკვნის:

„გამგეობამ ამაზე უნდა იფიქროს. მაშინ თავის გასამართლებელი რამ აღარ ექნებათ რა არტისტებს, გულდაგულ შეუდგებიან ერთხელვე ნაკისრებ საქმეს და იმედია, ქართული სცენაც იხეირებს, რისაც თავდები ჩვენი ხალხის ნიჭი. მანამდე—კი ყველაფერი ტყუილია. თუ ასე დარჩა, როგორც ეს დღემდე ყოფილა, ჩვენი სცენა, ვნების მეტი არა გამოვა რა!.. ხელოვნება შეურაცყოფილი იქნება, ენა გარყვნილი და ადამიანური მოვალეობა გაიციხული“. **)

მეცარი განაჩენია, მაგრამ მგოსნის პირით თვით ჭეშმარიტება დალაღებდა. მის მიერ ჩამოთვლილი წაკლოვანებანი დღეს, როცა ქართული თეატრი ხელოვნების უმაღლეს მწვერვალზე იხურება, სრულიად აცილებულია თავიდან, მაგრამ იმ დროს, 30—35 წლის წინათ, მათი მოწესრიგება, როგორც ვხედავთ, არც ისე ადვილი იყო.

აკაკი ხშირად ათავსებდა პრესაში რეცენზიებს წარმოდგენების შესახებ, რომლებშიც მისთვის ჩვეული გამჭრიახობით და

ენა-მახვილობით კრიტიკულად იხილავდა პიესებს, აკრიტიკებდა მსახიობების თამაშებს და მათ შესაფერ რჩევა-დარიგებას აძლევდა.

1910 წლ. სექტემბრიდან ქურნალ „თეატრი და ცხოვრებაში“ მან დაიწყო თავის შესანიშნავ მოგონებათა გამოქვეყნება სათაურით „გახსენება თეატრის შესახებ“, რაც ჩვენი თეატრის ისტორიის მკვლევარებისათვის ძვირფას მასალას წარმოადგენს.

1914 წ. ივნისში ქართველი ხალხის კულტურული ცხოვრების ისტორიაში მეტად საყურადღებო ამბავი აღინიშნა: დრამატიული საზოგადოების ინიციატივით მ ივნისს მოწვეულ იქნა „სრულიად საქართველოს სცენის მოღვაწეთა პირველი ყრილობა“. ეს იყო არა მარტო სცენის მოღვაწეთა პირველი შეკრება, არამედ პირველი ყრილობა მთელი საქართველოს საზოგადო მოღვაწეებისა, რომელთაც მიზნად ჰქონდათ დასახული ემსგელოთ ისეთ დიდ კულტურულ საქმეზე, როგორც არის სათეატრო ხელოვნება, და არსებულ ნაკლთა გამოსასწორებლად გამოეძებნათ შესაფერისი წამალი.

დიდი მგოსანი აკაკი არჩეულ იქნა ყრილობის საპატიო თავმჯდომარედ და მისი უშუალო ხელმძღვანელობით ჩატარდა ამ ისტორიული ყრილობის ფრიად დიდმნიშვნელოვანი მუშაობა.

ეს იყო უკანასკნელი გამოხმაურება თეატრისადმი. ამის შემდეგ ჩვენს სათაყვანებელ მგოსანს არ ჰქონია ფიზიკური შესაძლებლობა, თავისი გამოცდილი თვლებით გაეხედა თეატრისაკენ, გამჭრიახი გონებით განეჭვრიტა მისი ავ-კარგი და თავისი ტბილი და მახვილი ენით რჩევა-დარიგება მიეცა სცენის მოღვაწეებისათვის.

*) იქვე.
**) იქვე.

ზ. ფალიაშვილი

ნ. სულხანიშვილი

მ. ივლიტოვ-ივანოვი

მ. ბალანიშვილი

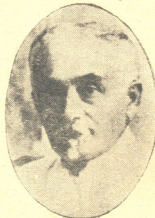
ი. კარგარეთელი

დ. არაყიშვილი

ა. ყარაშვილი

კ. მალაქიძე

ზ. ჩხიკვაძე

ა. მეგრელიძე

ბ. ჩხიკავაძე

აკაკი წერეთელი და ქართული კომპოზიციები*

„მე ჩონგური მისთვის მიწდა,
რომ სიმართლეს მსახურებდეს,
განამტკიცოს აზრი წმინდა,
გულს სიწმიდით აზურებდეს!“

ეროვნულ სამუსიკო შემოქმედებას ერთი საპატიო ადგილი უჭირავს ხელოვნების ფრონტზე და დიდ როლს თამაშობს ამათიმი ერის კულტურულ მშენებლობაში. ხოლო მისი მნიშვნელობა უფრო ღრმავდება, როდესაც იგი შეზავებულია ეროვნულ პოეტურ შემოქმედებასთან, როდესაც ხელოვნების ორი დარგი—პოეზია და მუსიკა—ერთიმეორეს ავსებს და ერთ მთლიანობაშია მოცემული.

ამ თვალთახედვით დიდ ინტერესს წარმოადგენს საკითხი—რამდენად არის გამოყენებული ქართული სალიტერატურო კულტურა ქართულ მხატვრულ მუსიკაში—იქნება ეს ფოლკლორული მუსიკისა თუ აკადემიური სამუსიკო შემოქმედების ნაყოფი.

ეს საკითხი ფრიალ მნიშვნელოვანია და მოითხოვს ქართულ მუსიკის მკვლევართაგან ყურადღებით შესწავლა-გამუქებას, მაგრამ ამჟამად მკითხველთა ყურადღებას ამაზე არ შევაჩერებ, რადგან იგი არ წარმოადგენს ამ წერილის პირდაპირ საგანს. მას შეეხეთ იმდენად, რამდენადაც აკაკი წერეთლის პოეტური შემოქმედება ერთერთი და უსათუოდ თვალსაჩინო ნაწილია იმ საერთო ქართული ლიტერატურისა, რომელიც ჰყვება და ჰყვება ქართულ მხატვრულ მუსიკას.

ცნობილია, რომ სანამ გაჩნდებოდნენ ქართველი პროფესიონალი კომპოზიტორები,

ჯერ ქართული სამუსიკო ფოლკლორი, ხოლო შემდეგ უსახელო ავტორები და მუსიკის მოყვარული დილეტანტები ან ნახევრადპროფესიონალები ხარბად ეწაფებოდნენ ქართული კლასიკური ლიტერატურის საუკეთესო წარმომადგენელთა პოეტურ შემოქმედებას.

ქართველ ხალხს თავის სიმღერებში უხვად აქვს გამოყენებული შოთა რუსთაველის გენიალური ქმნილების „ვეფხისტყაოსნის“ შესანიშნავი სტროფები. ჩვენამდე მოაღწია საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში გაბნეულმა ხალხური სამუსიკო შემოქმედების იშვიათმა ნიმუშებმა, რომლებშიც გამოყენებულია მხატვრული სიტყვის დიდი ოსტატის შოთას უკვდავი აფორიზმები—„ვერ დაიჭირავს სიკვდილსა გზა ვიწრო, ვერცა კლდოვანი“, „ლეკვი ლომისს სწორია, ძუ იყოს თუნდა ხვადია“, „ვარდასა ჰკითხეს—ეგზომ ტურფა რამან შეგქმნა ტარად, პირად“ და სხვ.

მეცხრამეტე საუკუნის ქალაქური სამუსიკო ფოლკლორის საუნჯეს წარმოადგენდა ბესიკის, ალ. ჰაევაძის, გრ. ორბელიანისა და სხვათა „მუხამბაზებზე“, „თეჯლისებზე“ და „ბაიათებზე“ დამღერებული ეშხით აღსავსე მუსიკა; ნიკოლოზ ბარათაშვილის „სულ ბოროტო“, „წარვედ, წყლის პირას“, „მორბის არაგვი“ და სხვა; დიდი ილიას „ჩემო კარგო ქვეყანავ“, „მესმის—მესმის“, „ტყემ მოისხა ფოთოლი“ „ერთხელ ვინილე“ და მრავალი სხვა ასაზრდოებდა, რო-

*) მონოგრაფიიდან—„აკაკი წერეთლის პოეზია ქართულ მუსიკაში“.

გორც სოფლურ, ისე ქალაქურ სამუსიკო ფოლკლორს.

ქართველ კომპოზიტორების ნაწარმოებებშიც დიდი ადგილი აქვს დათმობილი მათ პოეტურ შემოქმედებას. შექმნილია მრავალი რომანსი, საგუნდო ნაწარმოებნი, რამდენიმე ოპერა, სიმფონიური პოემა და ბალეტი მათი ტექსტების მიხედვით. დიდ ყურადღებას იმსახურებს აგრეთვე რაფ. ერისთავის, ვაჟა-ფშაველას, შიო მღვიმელისა და სხვა ქართველი პოეტების შემოქმედება, მაგრამ მათ შორის განსაკუთრებით გამოირჩევა XIX საუკუნის მეორე ნახევრის ქართული ლიტერატურის დიდი მოამბე, მხცოვანი პოეტი ილია ჭავჭავაძე, რომლის პოეზიაც საკმაო სიუხვითაა გამოყენებული ქართველ კომპოზიტორთა შემოქმედებაში.

აღსანიშნავია მათგან ოპერა „აკო ყაჩაღი“ კომპ. ანდრიაშვილისა, ოპერა „დედა და შვილი“ კომპ. ლეო ფალიაშვილისა, სიმფონიური პოემა „განდევილი“ კომპ. გრ. კილაძისა და მრავალი სიმღერა, რომანსები, დუეტები და საგუნდო ნაწარმოებნი.

გადავივართ რა დიდი ქართველი ლირიკოსის აკაკი წერეთლის შემოქმედებაზე ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ უკანასკნელი სულ სხვაგვარ გამოძახილს პოულობს ქართულ მუსიკაში. მას ამ მხრივ განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს არა მარტო ქართველ პოეტებს შორის, არამედ, სრულიად თამამად შეიძლება ითქვას, რომ მას ბადალი არა ჰყავს აგრეთვე მსოფლიო ლიტერატურაში. შესაძლებელია მას გვერდში ამოვუყენოთ გენიალური რუსი პოეტი ალ. პუშკინი და უკრაინელი პოეზიის სიამაყე ტარას შევჩენკო.

აკაკი წერეთელი, როგორც თავისი დროის ტიპიური წარმომადგენელი, თავის პოეტურ შემოქმედებაში ასახავს 60-იანი წლების მოწინავე საზოგადოების მისწრაფებებს. მას, როგორც საერთოდ „თერგდალეულთა“ წრეს ილია ჭავჭავაძის მეთაურობით, კარგად აქვს შეგნებული თავისი დანიშნულება—მწერლობა მიიჩნია არა მშრალ ხელოვნებად, „სადაც მხოლოდ მუსიკა და კეთილზმოვანება

უნდა იყოს“, არამედ — „დღით კარგაინობის საბრძოლველ-სამსახურად ასეთი აზრი პოეტის მოწოდების შესახებ ა. წერეთელს მკაფიოდ აქვს გამოთქმული შემდეგ სტრიქონებში:

„მისთვის მომცა ღმერთმა ენა,
სამართლისთვის გავიწირო,
ჩაგრულ მოძმეს მოვეხმარო,
თუნდა ქვითად დავიკირო.

მომძის ვიყო შემწე ჭირში,
ვიხარო და გავახარო:
რაც კი ვნახო მასში ცუდი,
გამოვსთქვა და არ დავფარო.“

და მართლაც, მთელ თავის სალიტერატურო მოღვაწეობას ის ანდომებს არსებულ დღეუბრი ცხოვრების წინააღმდეგ გალაშქრებას.

აკაკი წერეთელი—პოეტი-მოქალაქეა, რომელსაც მუდამ აწუხებს სამშობლოს ბედობალი და მშრომელი ხალხის მწარე ხვედარი. მისი პოეზია გაქდენთილია სოციალური მოტივებით. იგი ქართველი ერის გუშაგია. მისი „დაფი და ნალარა“ მოუწოდებს ქართველ ხალხს ბრძოლისაკენ თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ, ნაციონალური დამოუკიდებლობის მოსაპოვებლად. პოეტს თავისი სამშობლო ეგულება „ცხრაკლიტურში მჯდომარე“, ან „კავკასიის ქედზე მიჯაჭვული“, რომლის დახსნაც შესაძლებელია მხოლოდ გაერთიანებული ძალით, ერთი მთლიანი შეტევით.

იგი ქომავია აგრეთვე დაჩაგრული გლეხისა და თავისი მახვილი კალმით იბრძვის მისი მძიმე უღელის შესამსუბუქებლად. გლეხის ტკივილები პოეტის გულშიც ტკივილებს იწვევს, ხოლო სიხარული—ცხოვრების ხალისს მატებს. იგი ჰგომბს მემამულე თავად-აზნაურების უსაქმოებას და უმღერის პატიოსან შრომას.

ამგვარად, მისი პოეზიის ერთერთ მთავარ სახეს წარმოადგენს ეროვნული და მშრომელი ხალხის სატრფიალო მოტივები. აქედან ნათელია, რატომ შეიყვარა ქართველმა ხალხმა აკაკის პოეზია და რატომ გამოიყენა ასე

ფართოდ თავის სამუსიკო შემოქმედებაში. მაგრამ განა მხოლოდ ლექსის სოციალური აღნაგობა ამის მიზეზი? არა, აკაკის პოეტურ შემოქმედებას აქვს კიდევ ერთი თვისება, რომელიც დიდად უწყობს ხელს მის სწრაფ გავრცელებას ხალხში. ეს არის მისი ლექსის ფორმისა და ზომის ხალხურობა, რიტმის სიმარტივე, ენის სისადავე, სიმსუბუქე, მუსიკალობა—მღერადობა. აკაკი წერეთლის თითქმის ყოველი ლექსი სამღერაოა; თითქმის თითოეული მათგანი საჭიროებს სიმღერით შესრულებას. თვით პოეტი თავის მრავალ ლექსს უწოდებს „სიმღერას“, „მესტიერულს“. ის ხშირად მიმართავს სამუსიკო საკრავებს, მემუსიკეთ ან მომღერალ ჩიტებს, რათა მიეშველონ პოეტს თავისი „გულის დუღილის“ გამოთქმაში. მისთვის ცნობილია ძველად განთქმული მესტიერეები ბლიაძე და ქებაძე და მიმართავს მათ თავის ლექსში—„ირაკლის საფლავზე“, რომელსაც აგრეთვე მესტიერულს უწოდებს:

„სტიერის გუდა მაქვს ბლიაძის ქამანჩა ქებაძისაო...“

მერე მესტიერულში პოეტი ასე მიმართავს გუდა-სტიერს:

„მაგრამ მე ვებრავ გუდასა, ხელში ავიღე სტიერია, მსურს ყველა ღირსად შევამყო; მათ ვუთხრა მე შაირია“:

გარდა გუდა-სტიერისა, აკაკი წერეთელს თავის ლექსში გამოყენებული აქვს სხვა ქართული და აღმოსავლური სამუსიკო საკრავები—ქნარი, ჩანგი, ჩონგური, ქამანჩა, დაფი, ნაღარა, სალამური, ზურნა, თარი, ჭიანჭრი.

ამ ზოგიერთი მისი ლექსები, დაკავშირებული ამ საკრავებთან:

„სად ხარ ჩემო სალამურო, ხმა ტკბილო და საამურო...“
(„სალამური“).

„მე ჩონგური მისთვის მინდა რომ სიმართლეს მსახურებდეს“
(„ვარდის ხმაზელ“).

„ჩემო ჩანგო, ობოლ მწირო, ჩემის უბედობის ძირო!...“
(გამოსალმება).

„პიპუ! პიპუ! პუუუ! ხელში მიჭირავს ქამანჩა; მსურს გაგბერო სტიერის გუდა“..
(ძველი და ახალი წელი)

„მოვიგონე ძველი ქნარი, სიმთა იწყებს ტკბილად ჟღერა“.
(წმ-ს).

ან ფართოდ ცნობილი „ახ მეზურნევე, დაჰკა! დაჰკა! გამაგონე ეგ სევდის ხმა“, „ჩონგურს სიმები აუბი, მოვმართე ნელა-ნელაო“, „მიყვარს თარი, გულ-საკლავად მკენესარი: მწუხარების უკუმყრელი ეს არი!“... და მრავალი სხვა.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ აკაკი წერეთელმა კარგად იცოდა აღმოსავლური ჰანგის სხვადასხვა მუსიკალური ფორმა—„შიქასტა“, „ბაიათი“, „მუხამბაზი“ და სხვა, რომლის ყაიდაზე აგებულ ლექსებსაც გარკვეული ადგილი დაუთმო თავის პოეზიაში: თუმცა ახალგაზრდობაში ამგვარ ლექსებს აკაკი „მოცლილი კაცის სასამენელს“ უწოდებდა.

საინტერესოა ამის შესახებ ცნობა, მოყვანილი პოეტი ი. გრიშაშვილის მიერ თავის „შველი თბილისის ლიტერატურული ბოჰემაში“ სადაც ის სწერს—„მართალია, აკაკი თავის ახალგაზრდობის დროს წერდა: „მეც წამიკითხავს ძველი წიგნები, ვყოფილვარ საქართველოში და არა თუ გამიგონია ბესიკისა და მისი ჰამქარების თხზული ლექსები, კიდევაც თვითონ მე მიდიდიონებია; დრო იყო, რომ მის „ტანო ტატანოს“, „შავნი შავნის“ და „სევდის ბაღს შეველს“ აღტაცებაში მოვყავდი. ახლა, არ

შავფარავ, ის ლექსები მოცილილი კაცის სასმენელს ატკობენ“.

როცა აკაკი ამ სტრიქონებსა სწერდა, ოცდახუთი წლის ჭაბუკი იყო. რამდენიმე ათეული წლის შემდეგ კი, აკაკიმაც „იოვან დრო“ იმისათვის, რომ ამ სასიმღერო ლექსების ავტორებისათვის წაებაძა და შეექმნა საგოგმანო მუხამბაზები: „თავო ჩემო ბედი არ გიწერია“, „აღმართ-აღმართ მივდიოდი მე. ნელა“, „ღარდების ამშულო, ჩემი გულის ხაზი ხარ“, „ფუ ჩემს ვარსკვლავს და ჩემს ბედის წერასა“ და სხვ.

აშკარაა ასეთი პოეტური შემოქმედება, რომელიც ერთის მხრივ გაქვნილია სოციალური და ეროვნული მოტივებით, ხოლო მეორეს მხრივ ყოველივე ეს მოცემულია მარტივი და მუსიკალური ენით, დიდ გამოძახილს ჰპოვებდა ხალხის სამუსიკო აზროვნებაში.

და მართლაც, ქართველი ხალხი ხარბად დაეწაფა ქართული პოეზიის სიამაყის აკაკი წერეთლის ლექსებს და შექმნა მრავალი თვალსაჩინო ნიმუში ქართული სამუსიკო ფოლკლორისა. ამაში არც კომპოზიტორები ჩამორჩნენ და როგორც ძველმა ისე ახალმა თაობამ დასწერა მის ტექსტზე სხვადასხვა ენარის საკამო რაოდენობის სამუსიკო ნაწარმოებნი.

აქ ჩვენ შევეხებით მხოლოდ იმ ტექსტებს, რომელიც გამოყენებულია კომპოზიტორთა ამათემ სახის შემოქმედებაში და მოვიხსენიებთ ყველა ნაწარმოებს, მიუხედავად მისი მუსიკალური ღირებულებისა, რადგან აქ მხედველობაში გვაქვს მხოლოდ აკაკი წერეთლის პოეტური შემოქმედების პოპულარობა და არა ქართველი კომპოზიტორების ნაწარმოებთა სრულყოფილობა.

პირველი ნაბიჯი აკაკის ტექსტზე სამუსიკო ნაწარმოების შესაქმნელად გადასდგა ცნობილმა კომპოზიტორმა, მაშინ ჯერ კიდევ ახალგაზრდა მელ. ბალანჩივაძემ

(1862—1937). მან 1889 წელს დასწერა რომანსი „აღმართ-აღმართ მივდიოდი მე. ნელა“, რომელიც ითვლება ერთ-ერთ პირველ სამუსიკო ნაწარმოებად არა მარტო მელ. ბალანჩივაძის შემოქმედებაში, არამედ საერთოდ ქართულ რომანსის სათავედ. საინტერესოა ის, რომ სწორედ ამ ნაწარმოებიდან იწყება ქართულ რომანსის წარმოშობის ისტორია. აქ გამოყენებულია ამავე სახელწოდების ხალხური ჰანგი, ერთერთი თვალსაჩინო ნიმუში თბილისური სამუსიკო ფოლკლორისა. ლექსი მთლიანად არ არის გამოყენებული და ამოკრებილია მხოლოდ ხუთი სხვადასხვა ტაეპი, ორ ადგილას ოდნავ რედაქცია შეცვლილი.

თუმცა ამ ნაწარმოებს ისტორიულად დიდი მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ მუსიკალურად ნაკლებ ღირებულებას წარმოადგენს. ამ დროს მელ. ბალანჩივაძეს ჯერ არ ჰქონდა მიღებული სპეციალური მუსიკალური განათლება; ამიტომ აქ არ ჩანს კომპოზიტორული ტექნიკა და რომანსის დილეტანტიზმის დაღი აზის.

საოპერო ფორმასაც პირველად მელ. ბალანჩივაძემ მიმართა და ამ შემთხვევაშიაც გამოიყენა აკაკი წერეთლის ტექსტი. მისი ოთხმოქმედებანი ოპერა „ღარუჯან ცბიერი“ დაწერილია აკაკის დრამატული პოემის „თამარ-ცბიერის“ მიხედვით, რომლის ლიბრეტოც ეკუთვნის თავუნას. ამ ოპერის ერთი მოქმედება (ამჟამად III მოქ.) „თამარ-ცბიერის“ სახელწოდებით ნაჩვენებია იქნა პეტერბურგში 1897 წლის დეკემბრის 22, ხოლო მთლიანად იგი დაიდგა თბილისის სახ. ოპერაში 1924 წელს.

ოპერა „ღარუჯან ცბიერის“ მუსიკა გაქვნილია ქართული ხალხური სასიმღერო შემოქმედების ნაკადით, რომელიც ალაგ-ალაგ შეზავებულია რიტალიურ მელოდიკასა და ჰარმონიასთან, რითაც საერთოდ ხასიათდება მელ. ბალანჩივაძის სამუსიკო შემოქმედება. თვალსაჩინო ადგილებად ჩაითვლება თამარის არია—„როგორც რომ მთვარე

* ი. გრიშაშვილი „ძველი ტფილისის ლიტერატურული ბოჰემა“. 1928 წ. გვ. 179.

თორმეტის დღისა“, გოჩას არია—„ღმერთო ძლიერო“, ცირას ორი სიმღერა—„იავ-ნანა“ და „ნანინა“ და მასხარას ორი სიმღერა — „მიმინოსა მწყერი უყვარს“ და „მალლით ცეცხლის წვიმა მოდის“.

განსაკუთრებით საყურადღებოა ოპერის ეს ორი უკანასკნელი ნომერი, სადაც მ. ბალანჩივაძეს კარგად შეუგრძენია აკაის სხარტი ენა და შესაფერისად ჩამოუყალიბებია ის მუსიკალურ ფორმაში, რითაც იძლევა სათანადო განწყობილებას.

პირველ სიმღერაში კომპოზიტორს გამოყენებული აქვს „საშირო“ ანდა „მესტვირული“ ფორმა, და აკაის ლექსსაც ხომ ხშირად „მესტვირულს“ უწოდებენ. მეორე სიმღერას საფუძვლად უძევს მოხერხებულად გამოყენებული იმერულ-გურული ხალხური სიმღერების ინტონაციები.

შემდეგი ცდა ქართული ოპერისათვის აკაი. წერეთლის ტექსტის გამოყენებისა ეკუთვნის საგუნდო ხელოვნების დიდ ოსტატს კომპ. ნიკოლოზ სულხანიშვილს (1875—1919), რომელიც სწერდა ოპერა „პატარა კახს“ ამავე სახელწოდების დრამატული პოემის მიხედვით, მაგრამ სამწუხაროდ მისი გარდაცვალების შემდეგ ამ ოპერის კლავირის ნასახივ არ დარჩა. დღემდე საიდუმლოებით არის მოცული ოპერა „პატარა კახის“ ბედ-იღბალი. არავინ იცის დანამდვილებით, როგორ მდგომარეობაში დარჩა კომპოზიტორის ეს ნაწარმოები. არსებობს მრავალი აზრი, მაგრამ ერთიმეორის საწინააღმდეგო, რაც საკითხს უფრო ართულებს. ზოგნი უარყოფენ საერთოდ ამ ოპერის არსებობას, ზოგნი მარტო ცალკეულ ნაწყვეტებს აღნიშნავენ. ხოლო ზოგიერთნი გამოსთქვავენ აზრს, ვითომ ნ. სულხანიშვილს მთლიანად დაემთავრებინოს ოპერა „პატარა კახი“, რომელიც განზრახული ჰქონდა 5 მოქმედებად. ამკარაა, პირველი და უკანასკნელი აზრი სიმართლეს მოკლებულია. უდავოა, რომ ოპერა იწერებოდა და ამის საბუთად საკმარისია ის ნაწყვეტები,

რომლებიც ხალხში დიდის პოპულარობით სარგებლობს. მაგრამ, ვინაიდან უკანასკნელი აქველა ეს ნაწყვეტი—„დაიგვიანეს“, „ამბობენ, რომ თამარ მეფე“, „ძლივს მარტო დავგრჩი“ და სხვა—პირველი მოქმედებიდან არის, ჩვენ შეგვიძლია დარწმუნებით მხოლოდ ამ მოქმედებაზე ვილაპარაკოთ. რაც შეეხება დანარჩენ მოქმედებებს, ამის შესახებ საინტერესოა ცნობას ვკითხულობთ ჟურნალში „თეატრი და ცხოვრება“, ეს ცნობა დაწერილია კომპოზიტორის გარდაცვალებიდან 6 თვის თავზე:

„...ექვსი თვეა ჯერაც ვერ მოუყარეს თავი კეჟუშას (ასე უწოდებდნენ ნ. სულხანიშვილს მეგობრები. გ. ჩ.) მარგალიტ ნაწარმოებთ და ვერ გამოაშუქურეს... მართალია, მან თავისი დიდი შრომა ოპერა „პატარა კახი“ ვერ დაასრულა, მაგრამ უკანასკნელ სცენამდე (დაჭრილ ლევანის შემოსვენებამდე) დაწერილი ჰქონდა. სიკვდილის წინათ, ვიდრე ავად გახდებოდა, ოპერის თვალსაჩინო ადგილები. თბილისს ჩამოიტანა, რომ „პატარა კახის“ კონცერტი გაემართა. მის ადგილებს ზოგიერთ ჩვენს მომღერლებს ამზადებინებდა კიდევ, მაგრამ უცებ ავად გახდა; მთელი ნოტები სასტუმროში დარჩა, ანუ მის მახლობელთა შორის გაიფანტა და დღემდე არ სჩანს...“ *

ის კონცერტი, რომლის შესახებაც წერილის ავტორი სწერს, ბევრ რასმეს მოჰყენდა ნათელს ამ ოპერის ირგვლივ, მაგრამ ამჟამად, როდესაც ჩვენ მხოლოდ პირველ მოქმედებას ვიცნობთ, ძნელია რაიმეს თქმა „პატარა კახის“ დანარჩენ მოქმედებებზე, თუნდაც „დაჭრილი ლევანის შემოსვენებამდე“, როგორც ამას ჟურნალი განმარტავს.

საინტერესოა როდის დაიწყო ნ. სულხანიშვილმა ოპერის წერა, ვინ მუშაობდა

*) ჟურ. „თეატრი და ცხოვრება“ 1:20 წ. მაისის 5. № 17, გვ. 5.

ლიბრეტოზე, როგორ ურთიერთობაში იყო მსცოვან პოეტთან და რა აზრისა იყო უკანასკნელი ამ ოპერაზე.

ერთერთი უდიდესი ცნობა ოპერა „პატარა კახის“ შესახებ მოთავსებულია 1912 წლის „სახალხო ფურცელში“, სადაც ვკითხულობთ შემდეგს:

„ჩვენი ნიჭიერი მემუსიკე და გალობის მასწავლებელი ნიკო პატისძე სულხანიშვილი ივლისის შუა რიცხვებში ქიზიყს ეწვია. მას განზრახვად აქვს შეჭკობოს ძველი საეკლესიო და საერო სიმღერა—გალობები. ამჟამად იგივე ფეხით სოფელ-სოფელ დაიარება. არ უდრკება არავითარ დაბრკოლებას და გაკვირვებას და დიდის ენერგიით ანხორციელებს დასახულ მიზანს...

ჯუგანში (სოფელია ქიზიყში გ. ჩ.) ეწვია ამჟამად ქიზიყში მყოფ ა. შანშიაშვილს*) სადაც დიდის აღტაცებით იქნა მიღებული. აქვე ნიკო სულხანიშვილის პატივსაცემად მცირე ნაღმი იქნა გადახდილი. ნიჭიერმა მემუსიკემ თავის ოპერა „პატარა კახი“—დან იმღერა სხვადასხვა არიები. მისმა ჰანგმა ქართულები ააცრემლა“... **)

ამგვარად, ნ. სულხანიშვილს 1912 წლისათვის უკვე რამდენიმე ნაწყვეტი ჰქონია მზად, რაც გულისხმობს იმას, რომ ოპერის წერა გაცილებით ადრე ექნებოდა განზრახული.

ლიბრეტოზე თვითონ უმუშავნია, თუმცა ბევრი უწვალნია. გიორგი ნალირაძე თავის მონოგრაფიაში—„ნიკო სულხანიშვილი“ —ლიბრეტოს შესახებ შემდეგსა სწერს:

„ლიბრეტოს დაწერას არვის არ ანდობდა. აკაკი წერეთლისათვისაც არ მიუმართავს არასოდეს. პირველ ხანს დღე და ღამე იჯდა ლიბრეტოს კეთებაზე. თავის დას—ბარბარეს ეუბნებოდა: რვა ეგზემპლარი შემომაცვდა ხელშიო. ისტორიული კოლორიტისათვის ხანდახან ზაქარია ჭიჭინაძეს შეეკითხებოდა ხოლმე“.

*) ამჟამად ორდენოსანი პოეტა დრამატურგი.

**) დამსწრე „მუსიკოსის მოგზაურობა ქიზიყში“ გახ. „სახალხო ფურცელი“. 1912 წ. აგვისტოს 5, № 668.

ამგვარად, ნ. სულხანიშვილს თავისი განზრახვა კარგა ხანს არ გაუმხელია. ერთმანეთს არც იცნობდნენ. პოეტისა და კომპოზიტორის შეხვედრა მოხდა, როდესაც უკანასკნელს პირველი მოქმედება თითქმის მოთავებული ჰქონდა. მათი შეხვედრის შესახებ საინტერესო ცნობა მოეპოვება დ. ფაღავას, რომელიც თავის მოგონებებში*) შემდეგსა სწერს:

„აკაკის ძალიან უყვარდა მუსიკა. ჩვენთან იმ დროს თითქმის ყოველ დღე დადიოდა შემდგომ დიდად ნიჭიერი კომპოზიტორი, მაშინ კი ერთ-ერთი სასწავლებლის გალობის მასწავლებელი ნიკო სულხანიშვილი. ჩვენ მას შინაურულად კიკოს ვეძახდიო. კიკო სულხანიშვილი მაშინ სწერდა ოპერა „პატარა კახს“. პირველი მოქმედება თითქმის მზად ჰქონდა. მზად ჰქონდა აგრეთვე რჩეული ადგილები სხვა მოქმედებიდან. მე ამის შესახებ ვუთხარი აკაკის. აკაკიმ მოისურვა მოსმენა, მოვიყვანეთ აკაკისთან კიკო.

კიკომ მთელი პირველი მოქმედების დამლერება გიტარაზე მოახერხა—რა თქმა უნდა, დიდი შიშითა და კრძალვით.

აკაკის ძალიან მოეწონა და აღტაცებაში მოვიდა. ნამდვილი დახვეწილი ქართული ნოტივებიო და ხალხური ხომ აკაკის ყველაფერი თავდავიწყებამდის უყვარდა.

პოეტის ასეთმა გულმხურვალედ მიღებამ კიკო გაამხნევა. გახარებულმა კიკომ სთხოვა აკაკის: პირველ მოქმედებაში, იქსადაც მოხუცი გელა იძინებს, ქალიშვილს მინდა ნანა ვამლერო, მაგრამ პიესაში სიტყვები არ არის და არ ვიცი, როგორ მოვიქყო. აკაკი მაშინვე შევიდა თავის ოთახში, სულ მცირე ხნის განმავლობაში დაწერა ოთხი ტაეპისაგან შემდგარი „ნანა“ და გადასცა კომპოზიტორს.

შემდგომ არსად მინახავს ეს ლექსი და ვიი ოუ დაიკარგა.

*) დ. ფაღავი, „ოთხი წელი აკაკისთან“, ძეგლ. „მნათობი“, 1934 წ. № 7, გვ. 176.

კიკოსაგან ვისწავლე „პატარა კახის“ თი-
თქმის მთელი პირველი მოქმედება. კიკოს
სიკვდილის შემდეგ ბევრ მუსიკოსს შევეხ-
ვეწე გადაელო ჩემგან ეს ნოტებზე, რომ არ
დაკარგულიყო, მაგრამ არავინ მოისურ-
ვა. თვითონ კიკო მეტად დაუდევარი კაცი
იყო და, ვინ იცის, ეგებ ნოტებზედაც არ
გადავლია“.

ასეთი ბედი ეწია ოპერა „პატარა კახს“,
მაგრამ მუსიკოსებს მართებთ მინც რეა-
ლურად მოჰკიდონ ხელი ნ. სულხანიშვილის
ხელნაწერების აღმოჩენას, ან ხალხის მეხ-
სიერებაში დარჩენილი ცალკეული ადგი-
ლების ჩაწერას, რომელსაც დიდის ალტაცე-
ბით ისმენდა დიდი პოეტი.

ნ. სულხანიშვილს დაწერილი აქვს აგრე-
თვე ქალ-ვაჟთა გუნდისთვის აკაკის „მესტ-
ვირული“ („ჩონგურს სიმები აუბი“), რომე-
ლიც ქართული საგუნდო ლიტერატურის
თვალსაჩინო ნიმუშს წარმოადგენს. ავტორს
მშვენივრად აუღია ალლო ლექსის შინაარ-
სისათვის და გამოუნახავს შესაფერი მუ-
სიკალური ფორმა—ცალი მომღერლის მიერ
ლექსის „ჩამოთვლა“ გუნდის პარმონიულ
ფონზე, რაც იშვიათად წააგავს მესტვირეს
დამღერებას გულა-სტვირზე.

ნაწარმოები დაწერილია ხალხური კოლო-
რიტის დიდი შეგრძნობით. ამ ნაწარმოებ-
ში პოეტი და კომპოზიტორი ერთიმეორეს
ავსებენ; ტექსტი და მუსიკა მოცემულია ერთ
მთლიანობაში.

აკაკი წერეთლის სახელთან არის დაკავ-
შირებული აგრეთვე ნ. სულხანიშვილის მე-
ორე საგუნდო ნაწარმოები—„ვაშა, ვაშა!“,
რომელიც მან მიუძღვნა დიდი ქართველი
პოეტის სალიტერატურო მოღვაწეობის 50
წლისთავს და შეასრულა ერთერთ საიუბი-
ლეო საღამოზე.

ეს ნაწარმოები მოკლეა და დაწერილია
მარტივი კულეტური ფორმით.*)

ამავე იუბილესთან დაკავშირებით დაწე-
რილია აგრეთვე მეორე საგუნდო ნაწარ-
მოები „მრავალ-ჟამიერ“, რომელიც ეკუთვ-

მაგალითი № 1

ნის ქართული ოპერის ფუძემდებელს კომპოზ.
ზაქ. ფალიშვილს (1872—1933). ამ ნაწარ-
მოებში, რომელიც ასე შეაქმნეს სასიქაღუ-
ლო პოეტს.

მრავალ ჟამიერ!
პოეტს ვაქებდეთ
მახვილ-გონიერს!
მგოსანს აკაკის,
ქართველ საყვარელს!

მრავალ-ჟამიერ!
ვაშა ჩვენს იმედს,
ჩვენსა დიდებას!
ვაშა ჩვენს გვირგვინს,
ჩვენსა მშვენებას!

მრავალ-ჟამიერ!
ლმერთო, ადიდე,
ვინცა გვადიდებს,
ვინც ბედს ქართლისას,
ხსნის, კარს გაუღებს!
მრავალ-ჟამიერ!

კომპოზიტორის მიერ მოხერხებულად
არის გამოყენებული ქართლ-კახური სუფ-
რული სიმღერების ინტონაციები და მისი
დამახასიათებელი პოლიფონიური ხერხები,
რომელიც დიდის ოსტატობით გაშლილ-გან-
ვითარებულია დამწყებისა და გუნდის ექვსი
სხვადასხვა ხმის-საშუალებით, რასაც თან
ახლავს სიმფონიური ორკესტრი.

*) იხილეთ მაგალითი № 1.

ზაქ. ფალიაშვილს თავის შემოქმედებაში გამოყენებული აქვს ორი ლექსი, მაგრამ არა მთლიანად — „ჩემო თავო“ და „მუხამბაზი“ („ნახევარი ცხოვრების გზა განვლე“), რომლებსაც კომპოზიტორმა მიმართა თავის ოპერა „დაისის“ ერთერთი მთავარი გმირის მალხაზის სულიერი განცდების გამოხატავად.

მან ამ ორი ლექსის სხვადასხვა ადგილები მოხერხებულად შეაზავა და მოგვცა მალხაზის ცნობილი არია „თავო ჩემოში“, რისთვისაც კომპოზიტორმა გამოიყენა ამავე სახელწოდებით ცნობილი პოპულარული ქალაქური სიმღერის მელოდია.

„ჩემო თავო-“დან ამოღებულია მხოლოდ პირველი ტაეპი, რომლის ბოლო სტრიქონიც შეცვლილი სახით სრულდება:

ღედანში—რაღვანც სატრფო ვხედავ
შენი მტერია“

არიაში—„რ ა დ ვ ა ნ მ ი თ ხ რ ე მ ქ
ს ა ტ რ ფ ო შ ე ნ ი მ ტ ე რ ი ა“.

„მუხამბაზი“-დან გამოყენებულია ორი ადგილი—მეორე და ბოლო ტაეპი, რომელთაგან უკანასკნელი ოდნავ შეცვლილია:

ღედანში—„რ ა ი ც ი ა ნ , რ ო მ ე ს გ უ ლ ი
მ კ ვ დ ა რ ი ა“...

რომ სიცილი ბევრჯელ ცრემლზე მწარეა!..“

არიაში—„ვ ი ნ რ ა ი ც ი ს , რ ო მ ე ს გ უ ლ ი
მ კ ვ დ ა რ ი ა“...

რომ სიცილი ზ ო გ ჯ ე რ ც რ ე მ
ლ ზ ე დ მ წ ა რ ე ა“..“

ზაქ. ფალიაშვილს დამუშავებული აქვს აგრეთვე ცნობილი ხალხური სიმღერები აკაკის ტექსტით—ბავშვთა ორხშიან გუნდისათვის ორკესტრთან ერთად: „იავნანა“, „მერცხალი“, „ცა-ფირუზ, ხმელთ-ზურ-მუხტო“ („განთიადი“-დან) და მთელ საბჭოთა კავშირში ფართოდ ცნობილი სიმღერა „სულიკო“, რომლის მელოდიაც ეკუთვნის აკაკი წერეთლის ახლო მეგობარს ვარინკა წერეთელს.

სიმღერა „სულიკოს“ წარმოშობა ცელებას მეტად საინტერესო ისტორია აქვს, მაგრამ ამ წერილში მას ვრცლად არ შევხებით მოვიყვანთ აქედან მხოლოდ მთავარ მომენტებს.

„სულიკოს“ ჰანგის წარმოშობა ასეთ პირობებში მოხდა. მთავარი აქ ის არის, რომ თვით პოეტის სურვილი იყო „სულიკოზე“ სიმღერის შეწყობა.

90-იან წლებში ვ. წერეთელი ახლო მეგობრულ განწყობილებაში იყო პოეტთან, რომელსაც დიდად მოსწონდა მისი დამღერება გიტარაზე. როდესაც „სულიკო“ დაიწერა (1895 წ.), აკაკიმ სთხოვა ვ. წერეთელს: „ერთი შენებურად ხმა გამოუგონეო“. რამდენიმე ხნის შემდეგ ამ უკანასკნელმა აკაკის მოასმენინა „სულიკოს“ ჰანგი, გიტარაზე დამღერებული, რაც დიდად მოსწონებია პოეტს და იწინადა მადლობის თავისი სურათი მიუღია ზედწარწერით — „ჩემ ბულბულ ვარინკას“.

ამის შემდეგ ამ სიმღერამ დიდი პოპულარობა მოიპოვა ხალხში, რომელმაც ის თავისებურად შეაკეთა და სამ ხმად შეაწყო.

თვით ვ. წერეთელმა ასეთი რედაქციით უმღერა პოეტს.*)

სიმღერა „სულიკოს“ გავრცელებას დიდად შეუწყო ხელი ერთმა მდგომარეობამ.

ვ. წერეთელს ჩაუმღერებია „სულიკო“ ფონოგრაფში 1895 წელს, რაც მომხდარა ივანე მაჩაბლის ინიციატივით. იმ დროს თბილისში სიმღერის ჩამწერი—ამერიკული აპარატი ფონოგრაფი ჰქონია ვილაკას. ეს კაცი ივ. მაჩაბელს მიუწვევია თავის ოჯახში და იქ მოუწყვია „სულიკოს“ ჩაწერა, რასაც დასწრებია აგრეთვე აკაკიც. შემდეგ ფონოგრაფის პატრონს გაჰქონდა ეს აპარატი ერთერთ ბაღში და გამველეებს ასმენინებდა „სულიკოს“ და სხვა ჩანაწერებს, რაშიაც ახდევინებდა 20 კაპიკს.

*) იხილეთ მაგალითი № 2. ჩაიწერე ვ. წერეთლისაგან 1939 წლის მარტის 16-ს. ტესტირება მართალია დაბალია, მაგრამ მოხუცებულობის გამო მაღალ ფარდებში ვერ შესძლო სიმღერა.

ნოთ კომპოზ. კ. ფოცხვერაშვილის რომანსი „მთაწმინდა ჩაფიქრებულა“.

აღსანიშნავია, რომ „თავო ჩემოს“ ის ვარიანტი (ხალხში ორგვარად მღერიან—ერთი აღმოსავლური ჰანგია, რომელზედაც ამღერებენ აგრეთვე „აღმართ-აღმართს“, ხოლო მეორე ევროპული); რომელიც გამოყენებული აქვს ზაქ. ფალიაშვილს თავის ოპერა „დაისში“, პირველად ნოტებზე გადილო 1894 წელს, კახეთში, ცნობილმა რუსმა კომპოზიტორმა მ. მ. იპოლიტოვ—ივანოვმა (1859—1935). მანვე დაუწერა ამ სიმღერას ფორტეპიანოს აკომპანიმენტი და 1895 წ. სხვა ჩაწერილ სიმღერებთან ერთად გამოაქვეყნა ეურ. „არტისტ“-ში.

საბავშვო სიმღერებშიაც არის გამოყენებული აკაის რამდენიმე ლექსი. მათ შორის აღსანიშნავია „უცხო მხარე“, დაწერილი ნ. შარაბიძის მიერ, და სიმ. გოგლიჩიძის „ჩიტი და ბავშვები“.

ფართო გამოხმაურება ჰპოვა აკაის პოეტურმა შემოქმედებამ აგრეთვე საბჭოთა კომპოზიტორების სხვადასხვა ჟანრის ნაწარმოებებში.

ხელოვნების დამსახურებულმა მოღვაწემ კომპოზ. ი. ტუსკიამ, რომელიც სწერს ოპერა „სამშობლოს“ (ლიბრ. სსრკ სახ. არტ. ა. ვასაძისა), მოხდენილად გამოიყენა აკაის რამდენიმე ლექსი—ციცინათელას არიაში („ათი წელი, მეტად მწველი“), ლევანის არიაში („ოი სამშობლოვ, სხვებისთვის დედავ“) და ციცინათელასა და ლევანის დუეტში („იას სინაზე მოვარე“), რომლებშიაც კომპოზიტორის მიერ ოსტატურად შეფარდებული ლირიკული და მღერადი მომენტები მონაცვალეობენ დრამატიულად დაძაბულ ეპიზოდებთან.

აკაის ორ ლექსს—„ხარაბუხა და ფუტკარი“ და „ცოლის სიმღერას“ ვხვდებით კომპ. შ. თაქთაქიშვილის ოპერა „დეპუტატში“ (ლიბრ. გ. თაქთაქიშვილისა და ა. თაყაიშვილისა); ამ ლექსებიდან პირველი გა-

მოყენებულია I მოქმედების ანსამბლურ სიმღერათა ერთად და მეორე მე-3-ე მოქმედებაში დეიდა დორას არიაში.

დიდი ქართველი პოეტის დაბადებიდან 100 წლისთავის აღსანიშნავათ მთელ რიგ საბჭოთა კომპოზიტორებმა მის უკვდავ ლექსებზე დასწერეს სხვადასხვა ნაწარმოებნი.

კომპ. ვ. გოციელმა დაამთავრა პირველი მოქმედება ოპ. „გელასი“ („პატარა კახის“ მიხედვით, ლობრეტო სსრკ სახ. არტ. შ. დადიანისა და ხელ. დამს. მოღვ. შ. ახსაბაძის).

ოპერის ავტორს კარგად შეუთვისებია აკაის ლირიკა. მას მუსიკალურ ინტერპრეტაციაში მოხერხებულად აქვს გამართული ტექსტუალური შინაარსი.

რესპ. სახ. არტ. დ. არაყიშვილმა დასწერა ორი რომანსი სიტყვებზე—„განთიადი“ და „ჰალარა“.

რამდენიმე რომანსი მიუძღვნეს სპიჟბილეთ თარიღს აგრეთვე ახალგაზრდა კომპოზიტორებმა: რ. გაბიჩვაძემ — „ზღვაო აღელდი“, გრ. კოკელაძემ—„სიყვარული“, „ივანა“ და „ნალველი“, ლეო ფალიაშვილმა—„რუსთველის სურათს“. კომპოზიტორებმა ვ. ცაგარეიშვილმა და ვ. უმრატმა (უკანასკნელმა სომხურ თარგმანზე) დასწერეს საგუნდო ნაწარმოებნი, პირველმა „ზღვაო აღელდი“, ხოლო მეორემ—„გაზაფხული“ („გარუნ“).

ვფიქრობ ამით არ ამოიწურება აკაის პოეტური შემოქმედება, რომელიც ძვირფას მარგალიტებადაა გაბნეული „ცაფირუხ, ხმელეთ-ზურამუხტ“ საქართველოში.

დაუშრეტელია ქართული მხატვრული ლიტერატურის კორიფეის, საქართველოს სიაშაყის, დიდი აკაის პოეზია. იგი ამერიიდან უფრო მეტად მიიზიდავს საქართველოს საბჭოთა კომპოზიტორებს, რომელთა შემოქმედებითი მუშაობისათვისაც ყველა პირობებია შექმნილი.

აკაკი სახვითი ხელოვნებაში

აკაკის ცხოვრება და შემოქმედება იყო და რჩება სახვითი ხელოვნების დარგში აკაკის ჩვენების წყაროდ. მისი შესწავლა და გაგება—აი ერთადერთი გზა ოსტატისთვის, რომელსაც სურს პოეტის გამოსახვა.

ჩვენს მიზანს შეადგენს მიმოხილვა ჩვენს განკარგულებაში მყოფ სხვა და სხვა ოსტატების მიერ შესრულებულ პორტრეტების, კარიკატურის ჩაუთვლელად. გიგო გაბაშვილს აკაკის პორტრეტი სხვადასხვა დროს შეუსრულებია რამდენჯერმე. აქ შევეხებით ჩვენს განკარგულებაში მყოფ სამ პორტრეტს, მანამდე კი მოვიყვანთ ფრიად საინტერესო ცნობას გაბაშვილისა და ლიტერატურულ გარემოს ურთიერთობის შესახებ. აი რას მოგვითხრობს ამის შესახებ თ. ი. მიულბაუმის ასუ-ლი: „როცა 1903 წელს გ. გაბაშვილი საქართველოში დაბრუნდა, იგი აქ ძლიერ დაუმეგობრდა დავით ზაქარაიას-ძე სარაჯიშვილის ოჯახს, ყოველ კვირაობით სარაჯიშვილის ოჯახში იმართებოდა წვეულება, რომელსაც ყოველთვის ესწრებოდნენ საქართველოს ცნობილი პოეტები, ილია ჭავჭავაძე და აკაკი წერეთელი; აქვე იყო ხოლმე ი. გოგებაშვილი (პირველი ქართული სახელმძღვანელოს გამომცემელი), მხატვარი დ. ა. გურამიშვილი, ცხვედაძე, მიშა მაჩაბელი, ანასტასია მაჩაბელი (ცოლი ივანე მაჩაბლისა), ნატო ვაბუნია, არტურ ლაისტი (პირველმა გალათარგმნა გერმანულ ენაზე ქართული წიგნებზე) და სხვ. ხსენებულ საღამოებზე ილია ჭავჭავაძე და აკაკი წერეთელი ხშირად კითხულობდნენ თავიანთ ახალ ნაწარმოებთ, გიგო ივანეს-ძეს ძალიან მოსწონდა ასეთ შეკრებებზე ყოფნა. რადგან აქ იგი ეცნობოდა მრავალ ახალ ადამიანს. ამ ხანებში დაიწყო მან ილია ჭავჭავაძისა და აკაკი წერეთლის პორტრეტის წე-

რა. აკაკი წერეთლის პორტრეტს გიგო ივანეს-ძემ ამზადებდა აკაკის იუბილესათვის. აკაკი ყოველდღე მოდიოდა და გიგო ხატავდა მას. მხატვრის სახელოსნოში ძლიერ ციოდა და გიორგი ივანეს-ძეს ამის გამო არ სურდა პოეტი დაეხატა კოსტუმში, რადგან ეშინოდა არ გაცივებულიყო. მან სთხოვა აკაკის, რათა მოსულიყო პალტოში. როცა მეთრე დღეს აკაკი მართლაც მოვიდა, გიორგი ივანეს-ძე გაკვირვებული დარჩა პოეტის გარეგანი ჩაცმულობით: პოეტს ეცვა საკმაოდ ნახშირი და გაცვეთილი პალტო.

—გამიგონე, როგორ არა გრცხვენია, რომ ასეთი დახეული პალტოთი მოდი, ნუთუ შენ სხვა ახალი პალტო არ გაგაჩნია? უთხრა გიორგი ივანეს-ძემ.

—სხვაცა მაქვს,—ცივად უპასუხა პოეტმა, —მაგრამ არ მინდა იგი ჩავიცვა იუბილეს წინ. მე რომ ახლა ახალ პალტოში მნახონ, მაშინ აღარავინ გადმომხედავს მოწყალე თვალთ, მაგრამ თუ ასე ვივლი დახეულ პალტოში, მაშინ უთუოდ გადმომხედავენ, შენკი იქ დახატე, რომ სურათში დახეულობა არ ემჩნეოდეს—დაუმატა სიცილით პოეტმა“.

გიგო გაბაშვილის მიერ დახატული აკაკის პორტრეტი 92×71,5. ზეთი. ტილო. დაცულია თბილისში, მწერალთა სასახლეში. ქვემოთ მარჯვნივ აქვს ხელმოწერა: **Г. Габаевъ, 1913.** დაზიანებულია მარცხნივ, შუა ალავას. სურათი გამოსახავს აკაკის ხანში შესულად. დათარიღების პერიოდის მიხედვით ფიგურა რომელიც შემოსილია შავი პალტოთი, გამოსახულია სამ მეოთხედად, მიბრუნებით, ჩამოშვებულ მარცხენა მკლავისაკენ, ხოლო მარჯვენა ხელის წყრთა ჩამოკიდულია ასკენილ პალტოზე. ეს ხელი რამდენადმე დაუმთავრებელია, თავი გადაწეულია უკან ოდნავ; ხედვა კი მიმართულია წინ. სახის

გამომეტყველება ისეთია, თითქოს ესაა უნდა გახსნას ბაგენი და ამეტყველდესო. ჭალარა თმა-წვერი პორტრეტს აძლევს სიღარბაინსლესა და სირბილეს, მაშინ როცა სხეულის დაყენება მყარია და მაგარი. ხსენებულ პორტრეტში გაბაშვილი გამოხატავს შემოქმედებითი ექსტაზით შეპყრობილს და შინაგან ხილვაზე მიქცეულ ადამიანს. მთლიან სურათისთვის აღებული, მონაცრისფერო, ფერფლის ფერი გამა, დამახასიათებელი გაბაშვილის უკანასკნელი პერიოდისათვის, ხელსაყრელად ამოკბს სახისათვის. აღებულ ფერმრთალ გამას, ხორცისათვის გამოყენებულს; თითქოს ამით მხატვარი მიუთითებს შემოქმედებითი ბუნების სიფაქიზეზე და სიწმინდეზე (ფერმკრთალობა): „და რო ვიწოდებ; ვდნებოდე, არ შემოძლიან მეც განა?“ მთლიანად მხატვრის გაგება გვიჩვენებს პოეტს მიწიდან ზეადმართულად, ხოლო შემოქმედებითი ხილვით, მთელი არსით მიწისაკენვე მიქცეულს, აკაკი აქ უფრო მეტად უკანასკნელი პერიოდისაა, როცა შემოქმედებით წვასთან ერთად იგი ყოველდღიურობითაც იწოდა. ხსენებულ პორტრეტში აკაკი ოლიმპზე უფროა, აქ იგი შემოქმედებით გზნებათა გადამტანი პოეტია, იგი მატანეა საკუთარი შემოქმედებითი გზისა. ამ პორტრეტში დამახასიათებელია სხეულისა და სახის სიმშვიდე. ჩვენის აზრით ხსენებული პორტრეტი განმეორებაა ნატურიდან ნაკეთებ სხვა პორტრეტისა. საგულისხმოა ბნელი (ნეიტრალური) ფონი; ეს ფონი თითქოს პოეტის იმ გარემოცვაზე მიუთითებს, რომელშიაც უხდებოდა ცხოვრება მას. სახე ძლიერ რელიეფურადა გამოკვეთილი, მაგ. ძლიერ მკვეთრად არის გაკეთებული მოხუცისათვის დამახასიათებელი კანი და ღაწვის არეები.

გიგო გაბაშვილის მეორე პორტრეტი— 26,5×23,7, ქაღალდი. წყლის ფერადები. დაცულია ხელოვნების მუზეუმის „მეტეხის“ ფონდში. მთლიანად შავი ფონია, რომლის ქვედა ნაწილს პოეტის შავი პალ-

ტოთი მოსილი ფიგურა ავსებს. გამოქმედებულია თითქმის პროფილში. მისი მხედველობა მართულია ზემოდან ქვემოთ, დიდი სიღინჯით, და, რაც მთავარია ოლიმპური სიმშვიდით, ლირიკული განწყობილებით დარბილებული.

პირდაპირ ვირტუოზულად და დიდი მიგნებითაა გამოყენებული ფონი და გამოსასახობიქტთან შეფარდებით. აკაკი აქ მხატვარს წარმოადგენილი ჰყავს როგორც სინათლე, როგორც ტიტანური არსი, მაგრამ ამავე დროს ძალზე ადამიანური, სევდის ელფერიით დამძიმებული. მხატვარი ამის ჩვენებას ახერხებს ბნელი ლაქებისა და ნათელი ადგილების დაპირისპირებით, რასაც ტექნიკურათ მუქი ადგილების გაღია-ფერებით აღწევს. ხსენებულ პორტრეტში მხატვარი ცდილობს გადმოსცეს აკაკი, როგორც ლირიკოსი, როგორც „სულიკოს“, „აღმართ-აღმართ მივიდიოდის“ ავტორი. აქ „სერზე შევდექე კმუნვის ალი მენელაც“ არის და „ვეძებდი“ და „გულამოსკენის“ პოეტური არომატიც.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ის სიფაფუქე, რომელსაც იძლევა მხატვარი ხსენებულ სურათში თმა-წვერის სახით.

ხსენებული პორტრეტი ქართული პორტრეტის ისტორიაში დარჩება, როგორც ცრმად ნავრტონობი ლირიკული პორტრეტი დიდი ქართველი ლირიკოსისა. გაბაშვილსავე ეკუთვნის ერთი ჯგუფური პორტრეტი, დაუმთავრებელი, სადაც მხატვარს განზრახვა ჰქონდა ერთად ეჩვენებინა შოთა, აკაკი და ილია. სურათი დაცულია „მეტეხის“ მუზეუმში.

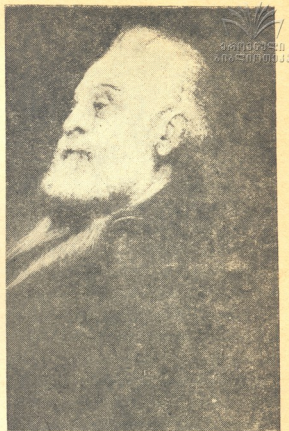
მხატვარი მოსე თოიძე. აკაკის თემაზე ამ მხატვარსაც უმუშევანია, პორტრეტები დაცულია მწერალთა მუზეუმში.

66,5×53 ზეტი. ტილო. ხელმოწერა ქვემოთ, შუაში: მ. თოიძე, 1907 წ. ხსენებული სურათი 1939 წლამდე დაცული ყოფილა მხატვართან, ხოლო დასახლებულ წლიდან კი ინახება მუზეუმში. ფიგურა დგას სამ მეთხედად ანფასში, ფონი ზემო ნაწილში,

თავის არიდან ნაპირებისაკენ, თანდათან მუქდება ღია წაბლის ფერიდან მუქ ყავის ფერამდე. აკაკის მოსავს შავი სხმოსი, რომლის ქვეშაც პერანგზე მგოსანს აქვს შავი ჰალს-ტუქი. თმა და წვერი ვერ გადმოსცემს იმ სიფაფუქეს, რომელიც ესოდენ დამახასიათებელი ყოფილა აკაკისათვის. აქ გამოხედვაში არის თითქოს ხილული ქვეყნით გაოცება, რაზედაც მიუთითებს აქცენტირებული ზეაწეული წარბები, მოკუმული ტუჩები და საერთო ელფერი. ხსენებული სურათი უახლოვდება ერთ მომენტთაგანს აკაკის პოეტური ხედვისას, ქვეყნის სიმშვენიერით გაოცებისას, მაგრამ, რასაკვირველია, მთლიანად ვერა. მხატვარს უცდია ბუნებრივი მონაცემის დაჭერა. ფერადების გამა, სახის დასაწერად აღებული, არაა დამაჭერებელი, რადგან მთლიანისათვის ერთითაა აღებული, ნიუანსების გარეშე. მაღალი შუბლი, რაც ასე დამახასიათებელია აკაკის იკონოგრაფიისათვის, აუსახავს მხატვარს, მაგრამ ვერ მოუხერხებია დაესვა ბექედი ოლიმპიური სიმალღეზე, ვერ დაუჭერია ეს თოვლიანი მწვერვალი, მზით გამოთბარი და განათებული, ვერც „ცა-ფირუხ-ხმელეთ-ზურმუხტოს“ ავტორის სიტბო, მელანქოლიით მონაქროლი. სახის მთლიანი განწყობა არ გამოსახავს არც სევდასა და არც სიხარულს, რაც აკაკის შემოქმედებისათვის ძირითადია, დამახასიათებელი და პრინციპული. მიუხედავად ამისა, ხსენებული პორტრეტი მაინც ერთი (ისტორიული და არა შემოქმედებითი) მომენტია აკაკის აღსადაგენად შთაშობავლობისათვის.

თოიძესვე ეკუთვნის მეორე პორტრეტი აკაკისა, დატულია მწერალთა მუზეუმში: ზეთი. ტილო. 145×99, ხელომწერა აქვს ზევით, მარჯვნივ—მ. თოიძე. აკაკი აქ გამოსახულია მაგიდასთან მჯდომარედ იმ მომენტში, როცა პოეტს დაუწერია ტაეპი:

„ჩემი ხატია სამშობლო
სახატე მთელი ქვეყანა

აკაკის პორტრეტი გიორგი გაბაშვილისა

და რომ ვიწოდე ვღნებოდე
არ შემიძლიან მეც განა?!”

კედელთან მიდგმულ მაგიდასთან მდებარე მუყაოზე ასეთი წარწერაა: „ჩვენს დიდებულს მგოსანს აკაკის—თბილისის წვრილვაჭართა საზოგადოებისაგან, 7 დეკ. 1908 წელი“. ზემოთ კედელზე გამოსახულია რამდენიმე სურათის ნიშანი, ხოლო სულ ზემოთ დიდი ზომის თამარ მეფე ბეთანიის ტიპისა. აკაკის მარცხენა ხელი ჯიბეში უდევს, ხოლო გაშლილი მარჯვენა ხელს თავით დაყრდნობია. მხატვარს განზრახვა ჰქონია გადმოეცა ჩაფიქრება სტრიქონთა დაწერის შემდეგ. გამა აღებულია მონაცრისფეროდ და მიუხედავად ენერგიული მოდელირებისა, სახის ფაქტურა მაინც ვერ იძლევა სათანადო შთაბეჭდილებას. ხსენებული სურათი ვერ ასახავს პოეტის შინაგან სამყაროს, განსაკუთრებით სუსტია თმაწვერის გადმოცემა, ის სითეთრე რომელიც

აკაის მყინვარისებრ სიღიადესა და სიწმინდეს აძლევდა, აქ სრულებით ვერაა ნაგრძნობი მხატვრის მიერ.

მხატვარი გიგო ზაზიაშვილი. ხეთი. ხე. 17×14. დაცულია მხატვრის კოლექციაში. ოვალური ფორმისაა. ეს სურათი შესრულებულია დიდი ზომის კომპოზიციისათვის (მონტაჟი) „ქართული მწერლები“. მხატვარს აკაი გამოუხატავს პროფილში, მთლიანად გაჭალარავებული, თეთრ საყელოზე გამონასკული აქვს იასამნისფერი ბანტი. მხატვარს დაუჭერია აკაისათვის დამახასიათებელი ცქერა, შემოქმედებითი ხედვით გაოცებული სახე, რომელიც გადაუყვანია სინამდვილისადმი თვალის გასწორებაში. მხატვარი აქ უფრო იძლევა ცქერას, მიმართულს ობიექტისადმი, სადაც „მნათობნი სხივებს მდლით ფენს თავდადებულთა საფლავსა“. ნეიტრალური ფონი თითქმის აძლიერებს ჭალარა პოეტის შინაგან სიწმინდეს და სიმალეს, გადმოცემა თმა-წვერისა აძლიერებს პოეტის ადამიანურ ბუნებას.

მხატვარი ალექსანდრე ციმაკურიძე. ამ მხატვარს ეკუთვნის კროკი, შესრულებული ი. ნიკოლაძის ქანდაკებიდან ფანქრით, ეს ნახატი საინტერესოა. აქ ციმაკურიძე ახერხებს ქვის გაცოცხლებას, ძირითადად მხატვარი არ ისახავს პოეტის გამოსახვას სხვა რაიმე გარკვეულ გავების მიხედვით. ხსენებული კროკი დაიბეჭდა ჟურნალ „დროშაში“ 1925 წელს თებერვალს.

მხატვარი კროტკოვი. აქვარელი. ქალღი. 72,5×55, ხელმოწერა მარცხნივ, შუას ქვემოთ — КРОТКОВ 10/12. ხსენებულ სურათში აკაის ბიუსტური გამოსახულება მოქცეულია მედალიონში და მგოსანს წარმოადგენს ხანში შესულად. მედალიონის წინ სდგას ფიგურა ჩოხა-ახალოხში, თეთრ ცხენზე დაყრდნობილი, თავზე თეთრი ყაბალახით და ხელში დროშით. ხსენებულ ფიგურრიდან მარცხნივ გამოსახულია თორნიკე (ბერის სამოსში), მარჯვენა ხელში ხმლითა და მარცხენაში ჯვრით, მისგან ქვემოთ კი

მედალიონში გამოსახულია პატარა ქვემოთ, წინ, ზის ყრმა ხით და ჩოხით; ის წიგნს კითხულობს. მარცხნივ გამოსახულია სხვა ეპიზოდები, ხოლო ზემოთ, ამავე მხარეს, მხვერავები. მარჯვნივ მოსჩანს კავკასიის მთების ნაწილი, საიდანაც ორბები მოფრინავენ ქვევით. ეს სურათი რამდენადმე ატარებს წიგნის ილუსტრაციის ხასიათს. პორტრეტში მხატვარს განზრახვა არ ჰქონია გაღრმავებისა და თავისებურად გააზრებისა; იგი დაკმაყოფილებულია მარტოოდენ გარეგანი მსგავსებით, რისთვისაც ნაწილობრივ მიუღწევია (დროშისანი ფიგურა ადებულია გორშელტიდან).

მხატვარი დ. კაკაბაძე, აქვარელი. ქალღი. 26×20,5. დაცულია მწერალთა მუზეუმში. ხელმოწერა ქვემოთ, მარცხნივ — დ. კაკაბაძე. ქვემოთ მინაწერი უნდა ვიფიქროთ მხატვრისა: „გოჩა-აკაი“. როგორც სჩანს მხატვარს განზრახული ჰქონია „თამარ ცბიერის“ მიხედვით აკაი — გამოესახა გოჩად. აკაის აქ მოსავს ქართული სამოსი ქულაჯა, თავზე რუსთველის მაგვარი ქული. იგი სდგას მუხის ქვეშ, უკან მოსჩანს ქართული პეიზაჟი არქიტექტურული მოტივით, თვით მგოსანი წინა პლანზეა და დაყრდნობილია ჩუქურთმიან ლოდზე. ხსენებული სურათი სუსტია და გარდა უკანა პლანის პეიზაჟისა, არაფერი არ ხვდება მაყურებლის თვალს; რაც შეეხება აკაის ფიგურას, მისი ტანი არა სწორად აგებული და ხესთან შეფარდებით არასასიამოვნო ურთიერთობასაც კი იძლევა. როგორც სჩანს, მაშინვე, როცა სურათი დახატულა, იგი გაუფორმებია თვით ავტორს ლითონის ორნამენტით (აპლიკაცია), ხოლო ქვემოთ მიუწერია:

„ტახტზე ასული ფარისევლობა სისხლით და ცრემლით შავ პირს იბანდა და დღევანდელმა დღემ არ იცოდა თუ ხვალინდელი რას მოიტანდა.“

მაშინ გავიდა ხალხში მგოსანი,
.....ცრემლით ჩანგზე დაამღერა
და ხალხის გული მიძინებულ
გამოაფხიზლა და ააძგერა“.

მხატვ. კოტე ქავთარაძე. დაცულია მწე-
რალთა მუზეუმში. ქალაღი. ფანქარი
48×38. გამოხატავს აკაკის მოხუცებულობი-
სას; კოსტუმში. ხსენებული სურათი დო-
კუმენტალური ხასიათისაა, ნატურის ცოდ-
ნის გარდა აქ ძირითადად ფოტოა გამოყე-
ნებული. ეს პორტრეტი ვერაფერს ამბობს
დიდრ ლირიკოსის ბუნებაზე.

მხატ. უჩა (იულია) ასათიანი. დაცუ-
ლია მწერალთა მუზეუმში. ზეთი. ტილო.
61×46. ხელმოწერა მარჯვნივ, ქვემოთ —
უჩა. ხსენებული პორტრეტი აკაკის გამოსა-
ხავს ანფასში, ოღნავ მარცხნივ თავმიბრუ-
ნებულს. ეს პორტრეტი არაა ნატურიდან
შესრულებული. ერთფეროვანი, თითქმის მო-
შავო ფონი და სახე, უსისხლო, თეთრი, მო-
დელიროვკას მოკლებული, ვერ გადმოს-
ცემს აკაკის.

ზურგის მხარეზე აქვს მინაწერი: „ვუძღ-
ვნი ჩემს მიერ ხელოვნებას ჩვენს უძვირ-
ფასეს მგოსანს აკაკის. უჩა იგივე იულია
ასათიანი, 7—დეკემბერს, 1908 წელს ქ.
თბილისი“.

მხატ. ან. მაყ. დაცულია მწერალთა
მუზეუმში (ხელმოწერა არ იკითხება). ფან-
ქარი. ქალაღი 72×40. გამოხატავს ახლო-
გზარდა აკაკის კოსტუმში, ყელზე ბანტით.
სახე და ხედვა მიქცეულია მარცხნივ, ტალ-
ღოვანი თმა და ბაკები აგრძელებს სახის
ოვალს, ბაგეთა განაწერი მარცხენა მხარეს
ოღნავ აწეულია. ეს ნახატი მოწაფის ხელს
უფრო ეკუთვნის. ნაკეთებია ფოტოთი.

მხატ. ლ. გუდიაშვილი. დაცულია მწე-
რალთა მუზეუმში ტილო. ზეთი. 102×74.
ხელმოწერა ქვემოთ, მარჯვნივ—ლ. გუდია-
შვილი, 1931. პოეტს გამოხატავს მჯდომარე
მდგომარეობაში, შავი კოსტუმით, ხელები
წინ ულავია. პოეტი უცქერის მაყურებელს.

აწეული მარცხენა წარბი ჰქმნის რამდენად
მე დამახასიათებელ ხასიათს აკაკისას. მთლიანად
ანად ნახატი სუსტია და რამდენადმე გაზე-
ვებული. საინტერესოდ არის გამოყენებუ-
ლი წმინდა სანთლის ფერის ნიუანსი. გუ-
დიაშვილსვე ეკუთვნის „აკაკი თავდაზნაუ-
რთა წრეში“, ნახატი ფანქრით, რაც თავის
დროზე დაბეჭდილი იქნა 1935 წელს „ლი-
ტერატურულ გაზეთში“. ხსენებულ ნა-
ხატში საინტერესოა ცდა აკაკის დაპირისპი-
რებისა „წრესთან“.

მხატვ. გ. გ. დაცულია მწერალთა მუ-
ზეუმში, პირის სახით. ორიგინალი შესრუ-
ლებული ყოფილა აქვარელით ქალაღზე
ხელმოწერა ქვემოთ, მარჯვნივ—Г. Г. ხსენე-
ბული სურათი წარმოადგენს კომპოზიციას,
სადაც პლანთა გაყოფისათვის გამოყენებუ-
ლია ქართული კარიბჭის მოტივი — თალით
(ტრიუმფალური კამარა) უკანა პლანზე მოს-
ჩანს არაგვისა და მტკვრის შერთვის ადგი-
ლი, მყინვარწვერი და ჯვრის მონასტერი,
უფრო წინ და მარცხნივ—სვეტი-ცხოველი
გალავნით. კარიბჭე მორთულია ქართული
ჩუქურთმით. ზემოთ წარწერაა: „1885. მად-
ლიერი სამშობლოსაგან ღირსეულ შვილს.
1908“. კარიბჭეს ქვემოთ ჩამოდის ქვის სა-
ფეხურები, რომელზედაც ქართველი ქალი
აფენს ვარდ-ყვავილთა ფიანდაზას. კომპო-
ზიციის ცენტრში სდგას აკაკი, მარცხენა
ხელში -წიგნით, და იცქირება მარცხნივ
მდგომ საქართველოს კუთხეთა წარმომად-
გენელთაკენ, რომელთა რიცხვი ამ მხარეზე
უდრის ექვსს, ხოლო მოპირდაპირე მხარეს
ხუთს, მათთვის დამახასიათებელ ჩაცმულო-
ბით. აკაკისთან სდგას ფიგურა ფრთებით,
რომელიც პოეტს დაფნის გვირგვინს ად-
გამს. ქვემოთ წარწერაა: „გულის პასუხი“.

„ცრემლში მიღესას ნღველი
და მელნად ის მიხმარია“

(სულ რვა სტრიქონი. ხელმოწერა—
აკაკი).

ხსენებული კომპოზიციის ცენტრში მოთავსებული ორივე ფიგურა ძალზე სუსტია. ხსენებულ სურათს აქვს წარწერა: „აკაკის ბ. წიგ. გ. ამხ. „კალმისაგან“. აქ საინტერესოა არა თვით სურათი, არამედ საზოგადოებრივობის დამოკიდებულება პოეტისადმი.

მხატ. ო. შმერლინგი (ო. შლინგი). მას ეკუთვნის გრაფიკულად შესრულებული პორტრეტი, რომლის ადგილსამყოფელი უცნობია. რეპროდუქცია მოთავსებული იყო 1908 წელს საიუბილეო ალმანახში №1, რომელსაც ეწოდება „აკაკი“. აქ თვით სახელწოდებაც კი შემკული იყო აკაკის თავების გამოსახულებით. წინ აკაკი დიდადაა გამოსახული მთელი ანფასით. ნახატი შესრულებულია ტუშით, კალმით. ქვემოთ გამოსახულია დაფნის გვირგვინი, ღირა და ბატის ფრთა. აქვს წარწერა: „აკაკი წერეთელს 50 წლის იუბილეს გამო“.

მხატვ. ს. მაისაშვილი. 1935 წელს „ლიტერატურულ გაზეთში“ მოთავსდა მისი ნახატი „აკაკი სოფლად“. ნახატის ადგილსამყოფელი უცნობია. მხატვარი აქ აკაკის აჩვენებს სოფლის გარემოში, სადაც აკაკი გადაჭრილ ხეზე მჯდომარეა. მარჯვნივ მას უდგას გოგონა ხელში ყვავილებით, ხოლო მარცხნივ იმერელი გლეხი, უკან კი ჭვუფია. შორს, მთების წინ, დგას ოდა-სახლი. წინა პლანზე გამოხატულია რაჭველი მესტვირე. აქ საინტერესოა დაპირისპირება ორი ერთგვარი მომენტისა, როგორცაა, მაგალითად, აკაკის პოეზიის გავება მისი ხალხურობის თვალსაზრისით და მესტვირულის ძირითადი ხასიათი. ხსენებული სურათი ასეთუ ისე წარმოადგენს აკაკის ხალხთან დამოკიდებულების გამოსახვის ცდას.

ხსენებულ გაზეთშივე დაიბეჭდა ს. გაბაშვილის ნახატი „აკაკი ჭადრაკის თამაშის დროს“ (1870 წ. მახლობელ ხანაში). იგი არსებული მასალის ნიადაგზე ჰქმნის ხსენებულ სურათს, ისევე როგორც სხვა

ორ კომპოზიციას: „აკაკი ახალგაზრდობისას“ და „აკაკი ბავშვობისას“.

„ლიტერატურულ გაზეთშივე“ იყო მოთავსებული ირინა შტენბერგის ნახატი „ბავშვი უკითხავს აკაკის თავის ლექსს“, შესრულებული ფოტოგრაფიის გამოყენებით. ხსენებულ ნახატში განწყობილება ვერაა დაჭერილი, გაუგებარია საითკენ ან რისთვისაა მიმართული აკაკის ხედვა. ბავშვის ხელები, ნახატის თვალსაზრისით, მოზრდილის ხელების შთაბეჭდილებას სტოვებს და სხვა.

ალსანიშნავია მხ. ვ. ლ. ზოფერიას ცდა (რასაკვირველია ფორმალურად სუსტა) „აკაკის სახე“. აქ ლეიტმოტივად აღებულია ადგილი ვალაქტიონ ტაბიძის ლექსიდან „აკაკის ლანი“:

„თეთრი ჭადრით მოსილი თმები
ელავდა ელვის ელვა-ციმციმით,
და მოხიბლული იყო მთები
იღუმალ სახის ღვთაებრივ ღიმიტთ“.

ხსენებული პორტრეტი წარმოადგენს კვადრატულ ფონზე გამოსახულ პოეტის თავს პროფილში, სადაც ძირითად ლეიტმოტივად აღებულია სიჭადრაკე „ელვა-ციმციმით“. სადაა ნახატი დაცული, ცნობილი არაა.

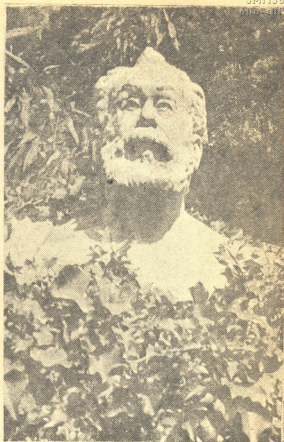
მხატ. შ. მარადაშვილი. ზეთი. ტილო. 66×53. ხელმოწერა ქვემოთ, მარცხნივ—შ. მარადაშვილი. დაცულია მწერალთა მუზეუმში. მხატვარი იძლევა მგოსანს ბიუსტურ გამოსახულებაში. წინა არე მკერდის გასწვრივ დაფარულია მინდვრის ყვავილებით, რომელთაც პეპელა დაჰფარფატებს. უკანა პლანი მთებისა და ცის მოტივს იძლევა. აკაკი თითქოს მიწიდან ამოზრდილა, მისი ხედვა მიქცეულია მარჯვნივ, მოდელიროვკა სუსტია, სახეს გადაჰკრავს სანთლის ფერის იერი. აქ პრიმიტივის თავისებურ გავებასთან გვაქვს საქმე (თავის მიბმა სხეულზე ანატომიურად არაა სწორი).

მხატ. გრიგორიანი. ზეთი. ფანერი. დაცულია „მეტეხის მუზეუმში“. წარმოად-

გენს პრემიტივის ცდას, ნახატი და ფერწე-
რა სუსტია.

მხატ. კ. ზდანევიჩი. შესრულებული
აქვს პორტრეტი პროფილში, სახელგამის
მიერ გამოცემულ აკაკის თხზულებათა კრე-
ბულისათვის. ორგინალის ადგილსამყოფე-
ლი უცნობია.

უცნობი ოსტატი. იტალიური ფანქა-
რი და აკვარელი ქაღალდზე, 40x52. და-
ცულია მწერალთა მუზეუმში. კომპოზიცია
გამოხატავს შოთას და აკაკის. შოთა აკაკის
აწვდის თავის კალამს, აკაკი კი ჩამოართმევს
მიწოდებულს. ფონი შევსილია ორნამენტუ-
ლი მოტივით და არქიტექტურული პეიზა-
ჟით. ცენტრში არის ბაგრატის ტაძრის ნან-
გრევი, მარცხნივ მეტეზი, მარჯვნივ კი თბი-
ლისის უბანი. შოთას უპყრია წიგნი, აკაკი
კი უთითებს ქალაქისაკენ, ამ ნახატში პორ-
ტრეტები ხატვის თვალსაზრისით სუსტია.
ქვემოთ აქვს მიწერილი: „წელსა 1908 დე-
კემბერს 6.

“ვის მივანდო სახლი ჩემი, შენგან კიდევ
ვინც მეფარა

აკაკის ბიუსტი ოპერის ბაღნარში ი. ნიკოლაძის

გული დაღევ დაიპირე, ვერ წაგიტან, ვერა
ვერა“.

დარებით ახალგაზრდად გამოიქვირება. სუ-
რათი უფრო გამოსახავს განწყობილებას:
„ერის წყლული, წყლულად მანდეს, მეწო-
დეს მის ტანჯვით გული“. მხატვარი უფრო
იძლევა თერგალეულს, ვინემ „პოეტს მეო-
ცნებეს“.

მარჯვნივ: „თ. აკაკი წერეთელს 50 წლის
ეუბილესათვის პატრი მიხეილ თამაროვისა
და რომის ქართველ სტუდენტთა გუნდისა“.
ხსენებული სურათის ავტორის ვინაობა უც-
ნობია, იგი შეიძლება ეკუთვნოდეს ვინმე
ქართველ ან იტალიელ კათოლიკე ბერს.
პორტრეტები შესრულებულია ფოტოგრა-
ფიიდან.

აკაკი ქართული ხელოვნების ისეთ სფე-
როსაც არ გამოჩნა, როგორცაა ქანდაკება.
ჯერ კიდევ 1915 წელს გაზეთ „თანამედრო-
ვე აზრი“ (№ 45) ახალ ამბებში ათავსებდა
ასეთ ცნობას: „აკაკის ბიუსტი. წერა-კით-
ხვის გამავრცელებელ საზოგადოებამ მიმარ-
თა თავის განყოფილებებს სურთ თუ არა
მათ შეიძინონ აკაკის ბიუსტი, ნიკოლაძის
მიერ გაკეთებული, კერძო პირებსაც შეუძ-
ლიანთ მიმართონ საზოგადოების გამგეობას
და მათგან დაიკვეთონ ბიუსტი“. ნიკოლაძი-
სავე აკაკი რეპროდუცირებული იყო 1920
წელს ჟურნალში „Братство“, №—1.

მხატ. ა. შვეკუნენკო. მას ეკუთვნის
აკაკის პორტრეტი, შესრულებული ოდესა-
ში, იტალიური ფანქრით, ქაღალდზე,
93x67. ხსენებული სურათი ახლახან შეი-
ძინა საქართველოს მწერალთა მუზეუმმა.
სურათი შესრულებულია 1907 წელს. აქ
პოეტი გამოსახულია მარცხნივ თავმიბრუ-
ნებული, სამ მეთხედად ანფასში. იგი შე-

აკაკის თემაზე უმუშავნია მიხეილ ჭიაუ-
რელსაც. სად ინახება ორიგინალი, ჩვენთვის
არაა ცნობილი, მათი ფოტო-პირები კი დაი-
ბეჭდა გაზეთ „საქართველოს“ დამატებაში
(№—16) და ჟურნალ „ხელოვნებაში“ 1921 წ.

„სახალხო ფურცელის“ №—443-ის დამა-
ტება №—79-ში მოთავსებულ იქნა დუმი-
კო ფალავანდიშვილის მიერ შესრულებული
ბარელიეფი ხეზე. იგივე ცდა გაიმეორა
მე-9 კლასის მოწაფემ ზ. ავალიშვილმა.

ასეთივე დასრულებული ფაქტი ქანდა-
კების დარგში დღემდე მოგვცა მოქანდაკე
ი. ნიკოლაძემ, რითაც იგი რამდენადმე ნა-
წილობრივ მაინც მიუახლოვდა გამოსახვა-
ვი ობიექტის შინაგან სამყაროს. პირველი
ქანდაკება, რომელიც დგას ოპერის ბაღში
და რომელიც ადგილის შერჩევითაც იშვია-
თია, უთოოდ იძლევა აკაკის საინტერესო გა-
გებას. ძირითადი, ჩვენი აზრით, ამ ქანდა-
კებაში ის ექსტაზია, რომლითაც პოეტი
იწოდა. აქ ნიკოლაძემ შესძლო ბიუსტის გა-
მოკვეთა, კომპოზიციითა და ადგილის შერ-
ჩევით—წერეთლის პოეზიის არომატის გამო-
მყვანება. ამ ფიზიკურად ძლიერი ფიგურ-
ით მან აჩვენა მთელი სიჯანსაღე აკაკის
პოეზიისა. თავის დაყენებით მოქანდაკემ შეს-
ძლო ორი მომენტის დაჭერა: პირველი:
„მე ცა მნიშნავს და ერი მზრდის, მიწიერი
ზეციერსა, ღმერთთან მისთვის ვლაპარაკობ
რომ წარუძღვე წინა ერსა“. აქ ნიკოლაძემ
მართლაც წინასწარმეტყველისა და შინაგანი
რწმენით სავსე ფიგურა შექმნა, აქ მართ-
თლაც არის წინამძღოლობა და ქედმოუხრე-
ლობა. მეორეს მხრივ კი მოქანდაკემ შესძ-
ლო გადმოეცა დიდი დამაჯერებლობით
ცქერა და განცდა:

„ცა-ფირუზ ხმელეთ-ზერმუხტო
სულის ჩამდგმელო მხარეო
შენი ვარ შენთვის მოგვედბი
შენზედ ვარ მგლოვიაერო“....

ძირითადში ნიკოლაძე მიუახლოვდა აკა-
კის პოეტურ ქდერას, მან ქვა აამეტყველა
ისეთი სტრიქონებით, როგორიცაა სტრიქო-
ნები „განთიადისა“, „პოეტისა“ და „აღ-
მართ-აღმართ მივდიოდი მე ნელა“-სი. მისი
გაშიშვლებული მკერდი—ეს თვით ქართუ-
ლი მიწის სუნთქვაა. ნიკოლაძისავე მეორე
ბიუსტი ნაკეთები თაბაშირით, დაცულია სა-
ქართველოს მწერალთა მუზეუმში, ხელმო-
წერა აქვს მარჯვნივ, ქვემოთ; ესაა ვარიან-
ტი. თავი რამდენადმე ქვემოთაა დაწეული.

მიუხედავად იმისა, რომ აკაკი თავიდანვე
იპყრობდა სახვითი ხელოვნების ოსტატთა
ყურადღებას და საკმაო რაოდენობითაც იყო
ცდები მისი პორტრეტის შექმნისა,*) ძირი-
თადად იგი მაინც დაუძლეველი დარჩა რო-
გორც ფერწერისა, და გრაფიკის, ისე ქანდაკე-
ბის დარგში. ამის მთავარი მიზეზი, ჩვენი
აზრით, მისი შემოქმედების ძირითადი მოტი-
ვების ნაკლები ცოდნა და შეგნებაა. ქარ-
თული სახვითი ხელოვნების ოსტატებმა ახ-
ლო უნდა გაიცნონ მისი შემოქმედება. მხო-
ლოდ ამ საფუძველზე დასძლევენ ისინი ისეთ
კეთილშობილ თემას, როგორიცაა აკაკის
პორტრეტი.

*) აკაკის პორტრეტი გაეთვებული აქვს აგრეთვე
მხატ. ა. ბერიძეს. პორტრეტი დათარიღებულია 1892 წ.
იგი შესრულებულია ზეთით, მუყაოზე. დაცულია მწე-
რალთა მუზეუმში. შეიძინეს წინა მდებარე წერტილის
დამხადების შემდეგ. შ. კ.

„აკაკი პარიზში“

ნაბ. ელენე ახვლედიანისა

ვიზულის კოშკი

მაღალ გემსსეც დის მასლობლად
ეიფელის მწვერვალზედა,
როცა ყველა დამავიწყდა!
ცოლი, შვილი, მამა, დედა,

ატანილი შიშისაგან,
მსოფლდ პარიზს დაგვყურებდი,
მაგრამ იმ დროს მე იქიდან
ვეღარაფერს კი ვერ ვკრეფდი.

და მაშინ ვსთქვი: ნუ თუ ისიც,
ვინც ხანდახან ხალხს შორდებდა
და სულ მაღლა-მაღლა მიდის,
ერთა შუა გახიზდებო?

რადაც ლანდად წარმომიდგა
ქალაქი და ტურთა მხარე,
ვეღარავინ გავარჩიე,
ვერც მტერი და ვერც მოყვარე!

რა თქმა უნდა რომ დაჰკარგავს
ხალხსეც ის სწორ მხედველობას
და სიმართლით ვერ გაარჩევს
სიკარგეს და საძაგლობას!..

აკაკი

აკაკი წერეთელი და საბჭოთა მხაზვრობა

დღეს, როდესაც საბჭოთა საქართველო და მისი მომხრე რესპუბლიკები ზეიმობენ დიდი პოეტის დაბადების ასი წლის თავს, ამ ზეიმში მონაწილეობს საბჭოთა საქართველოს მხატვრების, როგორც უფროსი ისე უმცროსი თაობა. ქართველი მხატვრები ძალიან ფართოდ შეეხენ აკაკის ცხოვრებასა და შემოქმედებას. ლიტერატურული მუზეუმის მიერ მოწყობილ დიდ და საინტერესო გამოფენაზე ვრცლად არის წარმოდგენილი აკაკი სახეითი ხელოვნებაში..

სრულიად დამსახურებულად იპყრობს მკვლევარების ყურადღებას ორდენოსანი სახალხო მოქანდაკის ი. ნიკოლაძის მიერ გამოკვეთილი აკაკის ბიუსტი. ნაწარმოებში ჩანს მაღალი გრძნობების ის სინატიფე და კეთილშობილება, რომლითაც ასე უხვად იყო დაკიდობებული პოეტი. ამავე ავტორს ეკუთვნის მგოსნის ხელი და მგოსნის ნიღაბი.

მეორე ნაწარმოები, ხეზე ამოჭრილი აკაკის პროფილი, რომელიც მსახიობ კოსტავას ეკუთვნის, ტექნიკურად კარგად არის შესრულებული და ავტორის შემოქმედებით შესაძლებლობას ამჟღავნებს. აქვე ელ. ახვლედიანის მიერ შესრულებული ზურმუხტოვანი პეიზაჟის ფონზე, რომელიც პოეტს ასე უზომოდ უყვარდა, მხატვარ ქ. მალააშვილს აღუშარათეს პოეტის ფიგურა: პოეტი სიამოვნებით უცქერის თავისი სამშობლოს მიდამოებს.

მხატვარი უ. ჯაფარიძე გვთავაზობს ტუშით დაწერილს მგოსნის სათნო და მომხიბლველ სახეს. მხატვარ ქალ ტოლოჩაევსკაიას უცდია არქიტექტურულ ფონზე ფრესკული ფერწერის მანერით მოეცა პოეტის გამოსახულება.

აკაკიმ ცხოვრების მიზნად აღუტანელი მო-

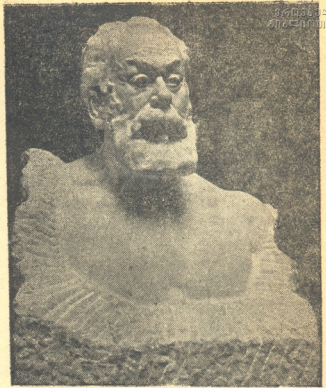
ნობის უღელქვეშ მყოფი ხალხის განთავისუფლება დაისახა. ეს დიდი სიყვარული და უსაზღვრო სიბრალული საწყალი და დაბეჩავებული ხალხის მიმართ, შეიძლება ნაწილობრივ გლეხი ქალის ტკბილმა ძუძუმ და სევდიანმა ნანამ ჩაუნერგეს მას. ბავშვობიდანვე აღძრა დიდი ზრუნვა გალატაკებულ გლეხებისადმი და სიძულვილი გამეფებულ უსამართლობისადმი.

ამრიგად, აკაკი სიყრმიდანვე შეეჩვია ხალხში ყოფნას, იგი უშუალოდ განიცდიდა ხალხის ნაფიქრსა და ნაგრძნობს. პოეტი ბევრს მოგზაურობდა, იცოდა მისი ქვეყნის თითქმის ყველა კუთხე, იცნობდა ხალხის ზნე-ჩვეულებასა და ცხოვრებას. ხალხურობა, სამშობლოს სიყვარული და ყოველდღიურ ჭირ-ვარამზე გამომხმარება აკაკის შემოქმედებისა და პირადი ცხოვრების უმთავრესი მისწრაფებაა. აკაკიმ დაუახლოვა პოეზია ხალხს და ხალხი პოეზიას. მისმა განუწყვეტელმა სიახლოვემ ხალხთან, მის ბედ-იბაღზე ფიქრმა, მგოსანს თავისი ერის დიდი სიყვარული მოუპოვა. თუ რამდენად დაახლოებული იყო პოეტი გლეხებთან, ამას გამოფენაზე წარმოდგენილი მრავალი სურათი მოწმობს. აი, მაგალითად, „აკაკი სოფ. სხვიტორში“, რასაც ასე მოხდენილად ხატავს მხატვარი თამარ აბაკელია. ნახატზე წარმოდგენილია გლეხებით გარშემორტყმული აკაკი, რომელიც თავის თანამემამულეთ ტკბილად ესაუბრება.

შემდეგი კ. ხუციშვილის ფერწერა გახლავთ: „აკაკი გორში“. სანახაობა გაშლილია ტრიალ მინდორზე, დიდი მუხის ქვეშ, გორის ციხის ფონზე ნაჩვენებია ჭიდაობა, რასაც პოეტი ყურადღებით უცქერის. როგორც ჩანს, მხატვარს ფრიალ სახიფათო

ფერთა შეხამების ამოცანა უკისრებია და სურათში ფერთა სიმკრელე შეპარვია.

აკაკის სიახლოვეს ხალხთან მოწმობის აგრეთვე ნ. თამაშვეას ტილო „პოეტი რაჭა-ლეჩხუმში“, კ. გელიშვილის სურათი ზეთის ფერებში „აკაკი გლეხებთან სოფ. სხვიტორში“, როინიშვილის პატარა ზომის ნამუშევარი ზეთის ფერებში „აკაკი ყვარელში“, ამ უკანასკნელ ნახატში მინდორში ნაჩვენებია გლეხთა ჯგუფი, რომელსაც აკაკი ესაუბრება. მხატვარს ფერადოვნების მხრივ ნამუშევარი სასიამოვნო ღია ყავისფერ და მუქ ოქროსფერ ტონებში აქვს გაკეთებული. აქვე უნდა აღინიშნოს მხატვარ ჩიკვაიძის საშუალო ზომის ნამუშევარი ზეთის ფერებში „აკაკი პეტერბურგში ქართველ სტუდენტთა შორის“. პეტერბურგის სანახაობა თბილ, სასიამოვნო, ღია ცისფერ, კერცხლით შეფერილ ტონებში არის მოცემული.

აკაკის ბიუსტი

ი. ნიკოლაძის

აკაკის ნაწარმოებთა სუფეტებს ხარბად დაეწაფენ მხატვრები. ორდენოსან მხატვარ ე. ახვლედიანს ეკუთვნის „ბაში-აჩუკისათვის“ შესრულებული ოთხი ილუსტრაცია შვედურში; ისინი გამოირჩევა ამ მხატვრისათვის დამახასიათებელი თავისებურებით და შესრულების მაღალი ოსტატობით. მის მიერვე დიდ ტილოზე ფართოდ არის გაშლილი „ბაში-აჩუკის“ შემადრწუნებელი სცენა, როცა ბაში-აჩუკი სვიმონ მაყაშვილს თავს აცლის. უნდა აღინიშნოს, რომ სურათის განლაგება განზრახ შეთხზულია, ის მოკლებულია სისადავეს და ბუნებრივობას, მაშინ როდესაც ნახატში—„აკაკი პარიზში“ პოეტო განსახიერებულია დიდი მხატვრული სისადავით.

მხატვარ კ. ჭანკვეტაძეს „ბაში-აჩუკიდან“ საგანგებოდ შეურჩევია მეტად ლირიკული მომენტი: აბდულ შაჰილის და პირიმისას პირველი შეხვედრა ტყეში. აკვარელი შესრულებულია მეტად ნაზ და ლირიკულ ტონებში. როგორც ჩანს, მხატვარ შ. ბერიტაშვილს ბევრი უმუშავნია „თორნივე ერისთავის“,

ვის“, „პატარა კახის“, „ნათელას“, „ნაცარქექიას“, „თამარ ციხერის“ და „გამზრდელის“ ილუსტრაციებზე.

ლ. გულიაშვილს წარმოდგენილი აქვს ერთი მომენტი „ბაგრატ დიდიდან“: ქართველი ხალხის გმირული ბრძოლა ლენგთემურის ურდოებთან. ბრძოლა გაშლილია საქართველოს მთებისა და ციხე-სიმაგრეების ფონზე. ქართველ ცხენოსანთა მიერ შექმნილ რკალში მოყოლილი მონგოლთა ურდოები თავგამოდებით გარბიან. უნდა აღინიშნოს, რომ მხატვრის მიერ თემა კარგად არის შერჩეული, მიღწეულია ფერთა პარმონია და ბოლომდე შენარჩუნებულია კოლორიტის მთლიანობა.

აგრეთვე უნდა აღინიშნოს აკაკის პორტრეტები, გაკეთებული ზეთის ფერებში და გრაფიკულად, რომლებიც ჩვენს ნიჭიერ მხატვართა ფუნჯს ეკუთვნის: კ. სანაძის, გ. გრიგორიანის, გ. ზაზიაშვილის, ე. კახიძის, ს. კეცხოველის, შ. მარადაშვილის ნახატები და ი. გეპნერის „აკაკი სხვიტორში თავისი

სახლის აივანზე“. მხატვარ კიკნაძის მიერ არის შესრულებული პოეტის მშობლების პორტრეტები.

ყოველმხრივ არის ასახული აკაკის ცხოვრება, ნაჩვენებია აგრეთვე პოეტი მის თანამედროვე მწერალთა შორის. „აკაკი და ივანე მაჩაბელი ჭადრაკს თამაშობენ“—ეს ტილო ნიჭიერ მხატვარ მ. მღებრიშვილს ეკუთვნის, „აკაკი ავადმყოფ ჯიხმბეგთან“. ზეთის ფერებში შესრულებულია ცოცხლად ქინქლაძის მიერ. მხატვარ გიგოლაშვილის ტილოზე წარმოდგენილია სკენა, როცა „ავადმყოფ აკაკის სხვიტორში სულიკოს უმღერაინ“; ნამუშევარი დაკვირვებით არის შესრულებული მიღწეულია სასიამოვნო კოლორიტი და სურათში განწყობილება ჩანს. მასვე ეკუთვნის ზეთის ფერებში შესრულებული: „ილია ჭავჭავაძე პეტერბურგში „აჩრდილს“ უკითხავს აკაკის“ და „1880 წ. ლიტერატურული წრე“. ს. მასიაშვილის მიერ ზეთის ფერებში შესრულებული „აკაკის დაპატიმრება“ ნაჩვენებად არის გაკეთებული. სურათის მარჯვენა ნაწილი,—ორსართულიანი სახლი ფანრით,—თბილ და სასიამოვნო მოყავისფერო ტონებშია მოცემული.

„ა. წერეთელი სიტყვას ეუბნება ი. ჭავჭავაძის ცხედარს“—გაკეთებულია ს. ნადარეიშვილის მიერ. ჩანს, მხატვარს ნაჩვენებად უმუშაუნია. ვოლგინის სურათში „აკაკის

ბავშვობა სხვიტორში“ ვერ არის შესრულებული საქართველოს ბუნება და მისთვის დამახასიათებელი ფერადოვნება. გამოფენაზე ა. ციმაკურიძის სამი ტილო არის წარმოდგენილი; ორ მათგანზე „აკაკის სახლი სხვიტორში“ ასახულია გაშლილ და მწვანით შებურვილ პეიზაჟის ფონზე. ხოლო მესამე „პოეტის საფლავი“ გახლავთ. ვ. ჯაფარიძის მიერ შესრულებულია რამდენიმე ნამუშევარი მათ შორის ზეთის ფერებით „მდინარე ჩიხურა“, „სოფელ სხვიტორის ხედი“, ხოლო აკვარელით „საჩხერე. ბეჟან წერეთლის სახლი“, „აკაკის სახლი ს. სხვიტორში“, აგრეთვე „აკაკის ბიძის სახლი სავანეში“ და „სავანის ტაძარი“; ეს ორი უკანასკნელი განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს, როგორც ტექნიკური შესრულებით, ისე ნაზი ფერადოვნებით და ქართული პეიზაჟისათვის დამახასიათებელ იერითა და მომხიბლველობით.

მიუხედავად იმ ზოგი ნაკლისა, რომელიც ჩვენს მხატვართა ნამუშევრებში მოიპოვება, მაინც უნდა აღინიშნოს, რომ დიდი ქართველი პოეტი, ნაციონალურ-განმანთავისუფლებელი მოძრაობის უდიდესი წარმომადგენელი, მისი შინაარსიანი და ლირიკული პოეზია, მხატვრების მიერ დიდის სიყვარულითა და მზრუნველობით არის ასახული.

აკაკი

(ნაწყვეტი გამოქვეყნებულ მემუარიდან)

თბილისში ჩვენს ოჯახს დაუახლოვდნენ იმდროინდელი ქართველი მწერლები და საზოგადო მოღვაწეები: აკაკი, რაფიელ ერისთავი, სერგეი მესხი, გიორგი წერეთელი და სხვ. ესენი ხშირად დადიოდნენ ჩვენთან, ზოგჯერ დადიოდა ილია ქავჭავაძეც, ერთ დროს ლიზაზე შეყვარებული, მაგრამ იმ დროს დეიდა ლიზა კვლავ უყვარდა, თუ საყვარულის ცეცხლი ჩამქრალი ჰქონდა; ძნელი სათქმელია.

მე ყველას გავცანი. აქ იმართებოდა მუსაიფი და მსჯელობა მწერლობაზე, საზოგადოებრივ საკითხებზე, საქართველოს და ქართველი ხალხის პოლიტიკურ ცხოვრებაზე. მე მესმოდა მათი სიტყვები, მათივე გამოთქმული აზრები და ზოგჯერ ჩაფიქრებული კიდევ მათ, იმდენად რამდენადაც ეს შესაძლებელი იყო ჩემს მდგომარეობაში და ასაკში მყოფ ქალისათვის.

გავიცანი ჩვენი საყვარელი მგოსანი აკაკიც. მაგრამ ეს გაცნობა მოხდა ძლიერ კუარიზულ ფორმებში და ამან, შეიძლება იაჟქვას, გადაწყვიტა ჩემი მომავალი არტიტობის ბედიც, ამიტომ საჭიროდ მიმაჩნია ჯივიკონო ეს ამბავი.

ახლანდელ კომუნართა ბაღში, (მაშინ ალექსანდროვის ბაღს ეძახდნენ), ვამართული იყო დიდი მშვენიერი საზაფხულო დარბაზი, სადამოვობით იქ დიდძალი ხალხი იყრიდა თავს. მუსაიფობდნენ, თავს ირთობდნენ და თან ხილუტლობის ცივი წყლავი გრილდებოდნენ. ერთხელ ჩვენსას სერგეი მესხის ოჯახობა მოვიდა და ყველანი სასეირნოდ წავედით. მე პირველად მივდიოდი ამ ბაღში და საერთოდ პირველად გავდიოდი ქალაქის ასეთ დიდ საზოგადოებაში. ამიტომ ბებია ნინომ დამიძახა და მთელი

დარიგება მომცა, როგორ უნდა დამეჭირათავი და როგორ მოვეცეულიყავი. სხვათაშორის მითხრა:

— შეილო, დინჯად იყავი, გზაზე უცხოს არავის დაუწყო ლაპარაკი, თორემ ქალაქი ჯიბგირებით და გარყვნილი ხალხით არის სავსე და ვინ იცის რა ხათაბალას აეკიდებო. — კიდევ არ მახსოვს, რაები არ მითხრა. მე, ცოტა არ იყოს შემეშინდა კიდევ, მაგრამ ვიფიქრე, უცხოს არავის გავეკარები და რა უნდა შემეხედეს მეთქი... წავედით ბაღში. უფროსები მაგიდების დასაშვრად გაემართნენ. ახალგაზრდებმა კი ვარჩიეთ ცოტა ხანს მოსეირინეთათვის გვეცქირა და ჩამოვსხედით იქვე გრძელ სკამებზე. უცებ მოირბინა ჩემთან პატარა ლამაზმა ძაღლმა და ლაქუცი დამიწყო. მეც თავზე ხელი გადავუსვი და ვაკოცე. ამ დროს მომესმა ხმა:

— ოჰ, რას შერები ქალო, მაგისთანა ცუბრუმელა გოგონა ძაღლს როგორ ჰკოცნი?

ავიხედე ზევით, თავზე მადგა, ბრგე, ლამაზი ვაჟკაცი, რომელსაც თეთრი გადაჭიმული შუბლი ჰქონდა. თავი ისეთი ხუჭუჭი თმით ჰქონდა დაფარული, რომ არაბი გეგანებოდათ, სახის უზომო სითუთრე, რომ არ ჰქონოდა. მას პალტო გადაეკიდა ხელზე და ღიმილით შემომჩერებოდა... მე გამახსენდა ბებიას დარიგება, ალბათ ეს ერთი იმ არამზადთაგანია, რომელმაც რაიმე ხათაბალა უნდა ამკილოს მეთქი, და მკაცრად მიმუშე:

— ზოგჯერ ძაღლის კოცნა უფრო სასიამოვნოა, ვიდრე ზოგიერთი ადამიანის კოცნა, ანდა თქვენისთანა კაცთან ლაპარაკი მეთქი.

ამ პასუხზე მან ერთი გულიანათ გადაი-

აკაკი 70-ან წლებში

კისკისა. სხვათა შორის აკაკის არ ჰქონდა ლაშაზი სიცილი. მის ბრვე შეხედულებას არ უხდებოდა ქალური კისკისი. მე საშინელი ჯავრი მომივიდა მის სიცილზე და კანდიერად შევეკითხე:—„რას ხედავთ აქ სასაცილოს მეთქი?“ ამაზე კიდევ გადიკისკისა, მომიჭდა გვერდით და მითხრა:— შენ თუ ჰქუაც მაგისთანა მახვილი გაქვს, როგორც ენა გქონია, ძალიან კარგი აქტრისა გამოივალო. მე ვიუკადრისე შენობით უცნობის მიერ ჩემთან ლაპარაკი, აგრეთვე ის, რომ აქტრისა კარგი იქნებოი, რომ მითხრა, გაბრაზებული წამოვხტი და უხეშად მივახალე:—ბატონო ჩემო, თქვენ ალბათ უპატრონო გოგო გგონივართ, მაგისთანა სიტყვებით რომ შელაპარაკებით, როგორ თუ აქტრისა, ვინა გგონივართ მე.

— გაჯავრებაც, რომ ცოდნია, ეგ უფრო გშვენის, ვიდრე დამშვიდებული სახე.

— ეგ თქვენი საქმე არ გახლავთ.

— მე ცუდს არაფერს გეტუბნებით ვინა, მხოლოდ მინდა გავიგო ვისი ხარ, და რა გვარი ხარ?

— რაში გეპრიანებათ ჩემი ვინაობა-მეთქი მივეცი პასუხი და გავცილდი, ჩქარის ნაბიჯით გავსწიე იქით, სადაც ჩვენები ისხდნენ. მე ვღელავდი, ყველამ შემატყო და დეიდა ლიზა შემეკითხა:

— რამ ავალეღვა ასე, ვინ გაგაბრაზაო?

— ვინ უნდა იყოს ის ოხერი კაცი, რომელიც ავრ მოდის, მეთქი!— და ხელი მიფუშვირე ჩემს შეურაცმყოფელზე, რომელიც ჩვენკენ მოეშურებოდა.

— რას მიჰქარავ, რატომ ესე უბღვარი ეგ იცი ვინ არის?

— ვინ უნდა იყოს?

— ეს არის დიდი პოეტი აკაკი წერეთელიო,— მიპასუხა დეიდა ლიზამ. მე შეგვართი, ვიგრძენი უხერხულობა, აკაკი მოგვიახლოვდა, მე აღარ ვიცი როგორ მოვიქცე, დეიდა ლიზას, რომ გამოეწურებინა ჩემი უხეში საქციელი, აკაკის მიმართა:

— ნება მიბოძეთ გავაცნოთ ჩემი დისწული, თქვენი პიროვნება მასაც კი აინტერესებს.

— ნუ სწუხდებით,— მიუგო დიმილით აკაკიმ.— ჩვენ იმდენად კარგად ვიცნობთ ერთმანეთს, ვიჩხუბეთ კიდევცო,— და მოჰყვა ჩვენი გამოლაპარაკების ამბავს.

აკაკი დეიდაჩემს „დროების“ რედაქციაში გაეცნო, მე მის მწერლობას ვიცნობდი, პირადად კი არ ვიცნობდი. მაშინ პირველად ენახე, შემდეგ აკაკი თითქმის ყოველ საღამოს დადიოდა ჩვენთან, მე ხშირად შიშინიშნავს, აკაკი და სერგეი მესხი ლაპარაკობდნენ ჩემზე, და ახსენებდნენ თეატრს. მაგრამ რადგან მაშინ არ ვიცოდი რა იყო თეატრი, ამიტომ ვერ გამეგო თეატრთან დაკავშირებით რად ახსენებდნენ ჩემს სახელს.

ერთ დღეს ჩვენსას ალექსანდრე მარჯანიშვილმა წვეულება გამართა, მოპატივებული იყვნენ ჩვენი მწერლები და საზოგადო მო-

დღეები. სხვათა შორის იყვნენ: აკაკი, რაფიელ ერისთავი, სერგეი მესხი, გიორგი წერეთელი და სხვები. დიდი ლხინი გაიშართა, კახურ მრავალყამიერს და ხალხურ სიმღერებს საზღვარი არ ჰქონდა. მე ძლიერ კარგ ხასიათზე დავდექი, ბევრი ვიმღერე ვიტყვი, ვიხუტე და ამით სტუმრების გამხიარულებას ძლიერ შევფუყე ხელი. რაფიელი, აკაკი და სერგეი სულ მე მომჩერებოდნენ და ჩემზე ლაპარაკობდნენ. გათავდაქეფი, სუფრიდან ავიშალეთ. სტუმრები ზალაში ჯგუფჯგუფად დადგნენ და მუსაიფობდნენ. მე და დეიდა კატო ერთ ჯგუფში ვდგევართ და ვმუსაიფობთ. ამ დროს მოგვიახლოვდა აკაკი, გაერია ლაპარაკში და როცა მოხერხებული დრო იპოვა მიიხრა:

— ჯამაგირი რომ დაგინიშნოთ ჩვენს თეატრში, არ წამოხვალ საბუშაოდ?

— მაგას ვინ ეღირსება, 15 მანეთიც, რომ მაშოვნია ჩემი საკუთარი შრომით, თავს ბედნიერად ჩავთვლი და მეტი არ მინდამეთქი ვუბასუხებ.

— თუ თანახმა იქნები, მე მაგ საქმეს მოგიწყობ.

— ძლიერ მაღლობელი ვიქნები, — უბასუხებ. ჩვენს ლაპარაკს ყური მოჰკრა დეიდა კატომ, არ ესიამოვნა, მუსაიფში ჩაერია და აკაკის მიმართა:

— თქვენ ხუმრობთ, მაგი ბავშვია, მართალი ეგონება და ვაბრეცვდება.

— როგორ, თუ ვხუმრობ, სრულ სიმართლეს ვეუბნები. — უბასუხა აკაკიმ.

— ერთი მიბრძანეთ, გასათხოვარი ქალის სცენაზე გამოყენება რა საკადრისია და ვის გაუგონია?!

— რომ არ გაუგონია, ამიტომ აღარ გავიგონოთ? აბა როგორ შეიძლება, რომ თეატრს ასე ზიზლით უყურებთ? თქვენ სარკეში იხედებით?

— სარკე რა შუაშია?... მერე რა რომ ვიხედები?

— ნუ გეწყინებათ მიბასუხებთ, რისთვის იხედებით?

— იმისთვის რომ შიგ ვსჩანვარ, რაც არ მომწონს ან არ მიხდება იმას ვისწორებ.

— კარგი დაგემართოს, აი სწორედ ის, რაც ადამიანისათვის, კერძო პირისათვის სარკეა, ის მთელი საზოგადოებისათვის თეატრია, რომ ხალხმა შიგ ჩაიხედოს, თავის ნაკლი და ღირსება დაინახოს და გასასწორებელი გაისწოროს. თეატრი სკოლაა ხალხისათვის, გამასწორებელი და არა უბრალოდ როს გასატარებელი, განათლებული ქვეყნებში თეატრი ამ მიზნით აქვთ მოწყობილი.

— ჩვენში კი ჯერ არ არის და რა ვიცი.

— რომ არ არის, ოდესმე ხომ უნდა იყოს?

— ვაშინ სულ სხვა იქნება, ნეტავი მაგას მოვესწრებოდე, თორემ მაშინ მეც გამოვალ სცენაზე, თუ საჭირო და სასარგებლო ვიქნები.

— უნდა დავიწყოთ, ჩვენი ვეცალოთ და ბოლოს გავიმარჯვებთ.

— თქვენი ნებაა, შევეცდებით, რითაც შეგვიძლია დაგეხმარებით.

ეს მუსაიფი ასე დასრულდა. ამის მერე კარგა ხანი გავიდა, ასეთი ხასიათის ლექციებს ჩვენებს ხშირად უკითხავდნენ, ზოგი ჩვენიანი მოღბა, ბებია კი ისევე ჯიუტობდა... მაგრამ არ ეშვებოდნენ, განსაკუთრებით აკაკისა და სერგეის მიჰქონდათ იერიშები. ერთხელ, რომ აღარ მოეშვენ, გაჯავრებულმა უთხრა აკაკის:

— კნიაზო აკაკი არ გეკადრებათ, რაკი ობოლია ასეთ გაუბედურებას უპირებთო.

— რას ბრძანებთ, რის გაუბედურება, კი არა დიდად ბედნიერი იქნება, საზოგადო საქმეს სამსახურს გაუწევს, ჩვენი ხალხის გამოღვიძებას ხელს შეუწყობს, განა ეს უბედურებაა, პირიქით სასახელოა.

— რადგან არ დავიშლიათ, რაც გინდათ ის ჰქენით, ოღონდ ეს კი ვიცი, ახალგაზრდა ქალს სახელი გაუტყდება, და პატრონი კი არავინ ეყოლება.

აკაკი და სერგეი კი უმტკიცებდნენ, რომ სახელი კი არ გაუტყდება, პირიქით, სასა-

ხელო საქმე არისო. ბებიას რომ გაუჭირეს საქმე, ბოლოს სთქვა:

— ვიმეორებ, რადგან არ იშლით და განიზრახეთ ამის გაუბედურება, გათხოვება თქვენ იცისრეთ და მე თანახმა ვიქნებო.

— დიდის სიამოვნებით, მას არავის შევლა არ დასჭირდება, იქ უფრო მალე გათხოვდებო, — უპასუხა აკაკიმ და შემდეგ მიუბრუნდა სერგეის: — მე ხვალ არ მცალიან და შენ წაიყვანე გიორგი თუმანიოვთან და უთხარი, რომ ეს ის ქალია, რომელზედაც ჩვენ ვლაპარაკობდითქო.

მომიბრუნდა სერგეი მესხი და მითხრა:

— აბა, მაკო, ხვალ სლამოს მზად დამიხვდი, მე სხვაგან უნდა წაიყვანო.

მეორე დღეს სერგეი მართლაც მოვიდა და წამიყვანა გიორგი თუმანიშვილთან. იგი მაშინ ქართული თეატრის საქმეში მსურველ მონაწილეობას ლებულობდა. სერგეიმ მას ჩააბარა ჩემი თავი და უთხრა:

— ეს ის ქალია, რომელზედაც მე და აკაკი ვეუბნებოდითო.

— ძალიან სასიამოვნოა, ძალიან-ღიმილით უპასუხა გიორგიმ და თავაზიანად მოგვესალმა. პირველი ნახვის დროს მას ძლიერ ამა, მაგრამ როცა ამათვალისწინებ ჩამათვალისწინებ, ვგონებ არ ესიამოვნა ჩემი ბავშვურა შეხედულება და დაღონებით კვლავ დამუშაბა:

— კარგია ძალიან კარგი.

სერგეი წავიდა. გიორგიმ სათანადოდ მომეცა, გამაცნო თავისი პატივცემული და ანასტასია, გიორგი წერეთლის ცოლი, და მითხრა:

— მოითმინეთ აქა, მოვემზადები და გაატყობითო.

მართლაც რამდენიმე წამში მოემზადა და წავედით. ავქალის ქუჩაზე ცხოვრობდა ზაქარია ანდრონიკაშვილი, რომლის შვილი იოსები მფარველობას და შემწეობას უწევდა ქართულ თეატრს.

ეს ოჯახი სხვა არისტოკრატიული ოჯახების მიმბაძველი არ იყო, როდესაც სხვები

არც კი იკადრებდნენ სცენის მოყვარულებს, ისინი აქ, ამ ოჯახში პოულობდნენ მათთვის რიგ ზრუნვას და მეგობრულ პატივისცემას. ამ ზაქარიას სახლში, სადაც სცენის მოყვარულებს თავი მოეყარათ, გიორგიმ შემიყვანა და განაცხადა:

— აი, მოიყვანე ის ქალი, რომელსაც სასცენო ნიჭს ამჩნევდნო.

ყველანი მომაჩერდნენ. ერთმა ახალგაზრდა კაცმა, რომელიც შემდეგ გავიგე რომ ვასო აბაშიძე ყოფილა, ტუჩები დაუშვა, აღმაცურად შემომხედა და რუსულად უთხრა:

— ეგ ყველაფერი კარგი, მაგრამ აქ საბავშვო ბაღი ხომ არ არისო?!

მე ძალიან მეწყინა, რომ ბავშვი დამიძახეს, მაგრამ მოვითმინე, რადგან თუმცა მე თერამეტე წელიწადში ვიყავი, მაგრამ მართლაც ძალიან ბავშვური შეხედულება მქონდა.

მერმე პიესის კითხვა დაიწყეს და შევატყე ვერცერთი რიგინად ვერ კითხულობდა, რატომღაც ქართული კილო არ ისმოდა... რამდენიმე ხნის შემდეგ იგივე კაცი, რომელიც შემდგომ აბაშიძე აღმოჩნდა, მომიბრუნდა და ისევ დაცინვით მკითხა:

— ქაჯან, კითხვა იცი?

— როგორ არ ვიცი-მეთქი, — ამაყად მოკვამა.

— მამ წაიკითხე. — მითხრა და წიგნი მომაჩეჩა...

დაიწყო კითხვა და ვიჩენ ჩემს ოსტატობას. იმდენად ეშმაკი ვიყავი, რომ კითხვის დროს ვიხელთებდი დროს და ცალი თვალთ გადავხედავდი იქ მყოფთ, მინდოდა გამეგო, რა შთაბეჭდილებას ეტოვებ მათზე. შევინსნე, რომ ერთმანეთს სიამოვნების ღიმილით გადახედავენ ხოლმე. ჯერ კიდევ ნახევარი ფურცელი არ წამეკითხა, შემაჩერეს, ჩამომართვეს წიგნი და მითხრეს:

— აი, ეს როლი ზეპირად ისწავლეო, — და წიგნს ერთ ადგილას წითელი ფანქრით ხაზი გაუსვეს.

—კარგი-მეთქი,—უბასუხე და წიგნი ჩამოვართვი. გულში კი ვფიქრობ:—ეგ როლი რა ეშმაკებსა ჰქვია, ალბათ მთელი წიგნი უნდა ვისწავლო ზეპირად და ვინც კარგად ისწავლის ალბათ გამარჯვებულიც ის დარჩება. წამოვედი სახლში და შევეუდექი მეცადინეობას. ორიოდე დღეში მთელი წიგნი ზეპირად ვისწავლე, ყდიდან დაწყებული „დოზვოლენო ცენზურომდე“. გივედი გიორგი თუმანიშვილთან და მან ისევ იქ წამიყვანა, მაგრამ ახლა სულ სხვა სურათი დაგვხვდა:

შევედი დიდ ზალაში. აქ შუა ოთახში ჩაჯდა ერთი კაცი სავარძელში, დაიდგა წან მაგიდა, აქეთ-იქით ანთებული შანდლები დაიდგა, შუაში წიგნი დასდო და დაიწყო კითხვა. რასაც ის ამბობდა, სხვები იმეორებდნენ. ვიფიქრე:—ზეპირად ვერ უსწავლიათ და ახლა იმიტომ ეხმარება ეს კაცი-მეთქი.

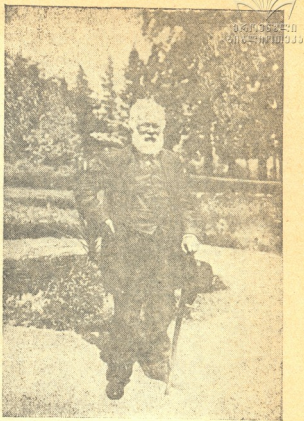
როცა ჭერი ჩემზე მოვიდა. მანიშნეს შიღითო, მეც მივედი, ჭერ სათაური ვთქვი, მერე სეტყვასავით დაეყარე, თან თვალები მიბრწყინავდა სიამოვნებით, რომ სხვას ვაჭობე და გამარჯვება მე უნდა დამრჩენოდა, მაგრამ ჩემს განცვიდრებას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა სწორედ ამ დროს შემაჩერეს და მითხრეს:

—არა, ვერე არ უნდა, თქვენ მართო თქვენი სიტყვები თქვითო,—მე ცრემლები მომივიდა და ვუთხარი:

—მე ჩემი სიტყვებით ვერ ვილაპარაკებ, თუ წიგნში დაწერილი არ არის და არ წავიკითხე-მეთქი.

—წიგნში წაკითხული დასწავილი უნდა თქვა, მაგრამ უნდა თქვა მხოლოდ შენი როლი, ე. ი. რაც შენ გეხებაო.

—კიდეც ეგ ჯანაბა როლი, რა ეშმაკია ეს როლი, მეორედ მესმის,—გამკრა გულში. მინდოდა რაღაც მეთქვა, მაგრამ შევჩერდი, რადგან ვინც სთქვა ეს სიტყვა როლი, სწორედ ის მიხსნიდა, თუ რას ჰქვია როლი, როგორ უნდა შევისწავლო ის, ამიხსნეს, რომ ასეთ წაკითხვას ჰქვია რეპეტიცია. ამ

აკაკი 1912 წელს

რეპეტიციებზე უნდა მოვამზადოთ პიესა, და როცა მოვამზადებთ, მერმე უნდა გავმართოთ წარმოდგენა თეატრში, რომელსაც ხალხი დაესწრება... გამახსენდა ჩემი ყოფნა წარმოდგენაზე, მიღებული შთაბეჭდილება და გულმაც რაღაც სხვანაირად ტოკვა დამიწყო.

შემდეგ ამიხსნეს რომელია ჩემი როლი.

ეს იყო კლოდინას პასუხსაგები როლი პიესა „ეორე დანდენში“. პიესის ავტორი იყო ფრანგი დრამატურგი მოლიერი, ხოლო მისი ქართული თარგმანი ეკუთვნოდა გიორგი თუმანიშვილს.

ამ დღეს ბევრი რამ ახალი გავიგე ჩემი მომავალი პროფესიის შესახებ, უფრო თვალახილული და გახარებული დავბრუნდი შინ... ვსწავლობდი ჩემს როლს. დავდიოდი რეპეტიციებზე.

დადგა წარმოდგენის დღეც... ჩამაცვენ შესაფერი ტანსამოსი, გამიკეთეს გრიმი და როცა ჩემი მორთვა-მოკაზმა დაასრუ-

ლეს, მარტო დადგექ სარკესთან და ჩავიხედე. ჩემი თავი ვერ ვიცანი, სულ ერთიანად გამოვცვლილვარ, გამახსენდა ოპერა და გავფიქრე:—„ალბათ იქაც ასე არიან ნამდვილი სახეები შეცვლილი-მეთქი“. ვიგრძენი, რომ ახალი მოკაზმულობა ცოტათი მეხამუშება... ამასობაში, ზარიც დაარეკეს და მომესმა ვილაცას ხმა:

— მზად იყავით გასასვლელად, წარმოდგენა იწყება.

— ეს, ალბათ, მეც მეხება-თქვა, — გავიფიქრე, და გულმა რაღაც სხვანაირად დამიწყო ტოკვა. თითქოს შიშოც კი შემეპარა, სხვადასხვა აზრები მიულავდა თავში: „როგორ ვიქნები სცენაზე, თავს ხომ არ შევირცხვენ, ოპ, ერთი გავიმარჯვებდე“; და ვინ მოსთვლის რას არ ვფიქრობდი... ამასობაში დადგა სცენაზე გამოსვლის დროც. კრძალვით მივადექ კარებს, ვკრთი, და უცებ გავვიდი... შიშმა უცებვე გამიარა. როლი თამამად დავიწყე, გათავდა მოქმედება, ხალხი ტაშით გამიმასპინძლდა, ამან უფრო წამაქეზა და შემდეგ მოქმედებაში უფრო თამამად ვიგრძენი თავი. წარმოდგენა გათავდა, რამდენჯერმე გამიძახეს სცენაზე და ტაშით დამაჯილდოვეს. ეს პირველი ჯილდოა, რომელმაც გამახარა და მაგრძნობინა, რომ მეც რაღაცის გაკეთება შემძლებია. ისიც მიეხვდი, რომ, რადგანაც ტაშს მიყარვენ, მასთანადამე, როლი არ გამოიფუჭებია ამ დღიდან გადაწყვიტე მთელი ჩემი ცხოვრება დამეკავშირებინა თეატრთან და სანამ ძალღონე საშუალებას მომიცემდა მას არ მოვცილებოდი.

ესლა მიმეჩქარება სახლში, მინდა გავიგო რას მეტყვიან ჩვენები. მიველი კიდევ. შემხვდა ბებიაც, მან დამინახა თუ არა, ხმა მალღა გამომიტირა. შემდეგ დაჯდა და ასეთი წერილი მიწერა მამაჩემს:

„შვილო მიხეილ! დიდი უბედურება და სირცხვილი დაატყდა ჩვენს ოჯახს, ვიცი

შვილო, ეს თავზარს დაგცემს, როდემღო დაგიმალო, ხომ მაინც გაიგებ. შენს ქალბატონს მაკოს მე თავი ვეღარ დავუპირე და გავარდა, — ვაი, შენსა და ჩემს მოსწრებას — გავარდა და პირდაპირ ტრიატში შევარდა“.

მამაჩემს რომ მიუღია წერილი, ძლიერ გაბრაზებულა და მოიწერა, თვლით არ დამენახოს, მაგ ოჯახის შემრცხვენელი... მაგრამ ასეთი წერილები რას გაკრიდნენ: ჩემი ბედი და თეატრი უკვე გადააჭაჭვეული იყვნენ.

ამნაირად, სერგეი მესხმა და აკაკიმ ბებია ჩემს ძალით წაართვეს, მოსტაცეს ჩემი თავი, განსაკუთრებით კი აკაკიმ იბრძოლა ამისთვის.

აკაცი და მე ყოველთვის მეგობრულ დამოკიდებულებაში ვიყავით და ერთმანეთს დიდათაც ვაფასებდით, მაგრამ მოგვხსენებათ, მეგობრებს შორისაც არის ზოგჯერ უსიამოვნება.

ამიტომ ჩვენ ზოგჯერ მოგვივიდოდა წალაპარაკება, ერთმანეთს დავემღურებოდით, მაგრამ ერთმანეთის დაულაპარაკებლათ ვერ ვძლებდით და მალე შევირგებოდით. ერთი ასეთი წალაპარაკების შემდეგ ჩვენ ერთმანეთს დავემღურეთ და ჩვენი შეირიგება აკაკის ზმამ გამოიწვია. დაე, ნურც ეს დაიკარგება: ერთ დღეს კოტე მესხმა მიგვიწვია ვახშმად. შეიქნა ჩვეულებრივი ქართული ქეიფი, დაილია ჩემი სადღეგრძელო. აკაკიმ აიღო ჭიქა და ჩემს სადღეგრძელოზე სიტყვა წარმოთქვა; სიტყვა ასე დავიწყო:

— ქალო მაკო ცერემონიას თავი გაანებო. — სიტყვის გავრძელება არც აცალეს, მოსწრებულად ნათქვამი ზმა ყველას მოეწონა, შეიქნა ტაშის ცემა, აქედან და იქედან მომძახეს: აკოცე, აკოცე, — მეც ავდექი, გადავეხვიე და ვაკოცე. ასე შევირგდით.

გავოლნსიანობელი ქართული საზოგადო მოღვაწეთა აზრები აკაკი წერეთელზე

... „ძმად აკაკი, მე შენ ვერ გავიკადნიერდი და ვერ მოვართვი
ის დაბეჭდილი წერილი, რომელიც სხვებს გაუკვანავე. სხვები სხვანი
არიან და შენ ერთადერთი აკაკი ხარ. ამიტომაც, გარდა ჩემის საკუთარ
წადილისა, მოვალეობამ მაძულიშვილობისამ მაიძულა ჩვენის ქვეყნის
„წრეულთათვის“ რჩეული, განსაკუთრებით წერილი მომერთმია და მათ-
ხოვნა გამემშვენიერებინა ჩვენი გაზეთი შენის ნიჭის ნაშუქით. თუ აქამ-
დე ეს წერილი დავავიანე, მაგას ნურც ჩემ განთქმულ ზარმაცებას მია-
წერ, ნურც რომელსამე ავ-გუნებიან მოძრაობას ჩემის გულისას, რომელ-
საც შენ ყოველთვის სასიქადულოდ ეყოლები, როგორც უკეთესი მეო-
მარი, ჩვენის ქვეყნის ბედნიერებისათვის თავგანწირული.“

გულითადი წადილი მაქვს, რომ შენმა სახელმა დაამშვენოს ჩვენი
გაზეთი.

... მაინც და მაინც გთხოვ დარწმუნებული იყო, რომ შემეწვიო. თუ
არ შემეწვიო, ორივე შემთხვევაში სხვათა შორის მეც ერთი გაღწეული
და დამფასებელი შენის 25-წლის დეაწლისა ყვოფილვარ, ვარ და ვიქნები.

... გაუმარჯოს აკაკი წერეთელს, რომლის სამსახურს და დეაწლს
ქართველი გულში ჩაირჩენს სამუდამოდ სახსოვრად და რომლის მშვე-
ნიერის ლექსებით არა ერთხელ დაიტკობს ყურს და გრძნობას, და არა
ერთხელ გულს მივიღებს მაძულიშვილობისათვის.“

ილია ჭავჭავაძე

აკაკი ქართული ბოეზიის იალბეზია. აკაკის მაღალი ბუნება იტევს
თავის წიაღში არა ერთს კუთხეს ჩვენის სამშობლოსას, არამედ მთელს
საქართველოსას, აკაკი ბატარა საქართველოა... განსზრციელოებული მა-
ძულიშვილობაა... მას საქართველო ისეთივე გაგიჟებით უყვარს, როგორც
ტარიელს ნესტან დარეჯანი.

... მაგრამ აი მოიკრბე გონება, დრმად ჩაუკვირდი აკაკის ქმნი-
ლებათა შინაარს შეუდარებელს ფორმას, და აღტაცებაში მოვიყვანა მისმა
საღვარმა გაზმულობამ, მისთა აზრთა და გრძნობათა სიდრმემ, მისთა
მისწრადებათა სიდრმემ.

... აკაკიმ შექმნა თავისი საღვარი გავლენით მთელი სკოლა
ბოეტებისა. თითქმის ყველა ჩვენებურს მეორე ხარისხის ბოეტს აზის
ბეჭედი აკაკისა. ესენი ყველანი ბატარა აკაკები არიან... აკაკის იდეა-
ლია: აღდრძინება მთელის ჩვენის ხალხისა მისი ქართველური თავისე-
ბურობით. გუჭმადდარი ერთფეროვანი ნახიროს შექმნა გი ეწინააღმდე-
გება მთელ მის ბუნებას. ხალხი აკაკის გულწრფელს დემოკრატობას
კარგად გრძნობს და ამიტომ უფრო მსურვალედ უყვარს იგი, ვიდრე
არისტოკრატისა, თუმცა აკაკი ჩამომავლობით არისტოკრატია... ვინც
აკაკის ქმნილებებს დაახლოებით გაიგნობს, ვინც შეიგნებს სრულიად

მისი მაღალი ნიჭის დიხსებას, დააკვირდება მისს საოცარ მაღალს და განიერს შუბლს, რომელიც უდრის შექსპირის და გიორგის შუბლსა, იგი უსათუოდ იტყვის: აკაკი რომ ნორმალურს პირობებში და ნორმალურ სკოლაში აღზრდილიყო, იგი მსოფლიო გენიოსების რიგში საბატო ადგილს დაიჭერდა...“

იაკობ გოგებაშვილი

... „აკაკი წერეთელი ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით ნამდვილი და ჭეშმარიტი ბოეტია. შეიძლება სრულიად გადაუჭარბებლად ვთქვათ, რომ ის თავისი ბუნებრივი ნიჭით ყველა კავკასიის თანამედროვე მწერალზე, ბოეტსა და ბრუნაჩიკოვსზე, მაღლა დგას.

აკაკი წერეთლის სალიტერატურო მოღვაწეობის პირველ დღიდან უკანასკნელამდე, მან ქართულ სიტყვიერებაში მოიბოვა და საეხეობით შეინარჩუნა ისეთივე მნიშვნელობა, როგორც პუშკინს აქვს რუსულ ლიტერატურის ისტორიაში, თავისი თხზულების ენისა და ფორმის მხრით.

ნიკო ნიკოლაძე

... „აკაკიმ თავის ნაწერებში ერთობის იდეალი განახორციელა და სული ჩაუდგა.

იმისთვის არ იყო იმერეთი, არც გახეთი, არც სამცხე,—იყო მხოლოდ ერთი საქართველო და მგოსანი ნახევარი საუკუნე ამას თავს ეგლებოდა და დასტრიალებდა, როგორც არჩივი თავის წიწილებს, და თანაც მოსთქვამდა და უეც დაძვინდებოდა მშვენიერი ლექსით ხან „გლოვის ზარის“ გილოზე და ხან „ძღვეისა“ გალობით.“

პროფ. ალ. ცაგარელი

... „აკაკიმ რაც მგონობით გააკეთა, ერთი იმდენი—ხალხში გახვლით, იგი ყოველწლივ ეწვეოდა ხოლმე სამშობლოს სხვა და სხვა კუთხეს—ქართლს, გახეთს, იმერეთს, ბოლღს გაიხსენეთ მისი მოგზაურობა რაჭა-ლეჩხუმში. პირადად ენდობოდა თავის სატრფიალოს ერს, სთესდა ხალხში ცხოველ სიტყვას, მით ჭირვარამს უჭარებოდა და ნადვლით და სეგდით დაჟანგებულს ერის გულს სწმენდა. აკაკი ხშირი სტუმარი იყო ქართლისა, განსაკუთრებით ქ. გორისა, რომელსაც ლექსიც კი უძღვნა „გორც, ქართლის მეთაურო“... მაშინდელი გორის ქართველი ინტელიგენცია ქებული იყო თავისი ენერგიული მოქმედებით, საწმყოვოდ და სამყობად მისწრაფებებით. მისი მოხვლა გორში და ქართლად სწორედ დღეობა იყო: გაზს ერტყმოდა ინტელიგენცია, მოსწავლე ახალგაზრდობა საღატაო სემინარიისა, ქართული ოჯახები, სადაც შერჩენილი იყო კიდევ ძველი ოჯახური სული, ფაქისი უნებობა და მამულის სიყვარული დიდ გავლენას ახდენდა აკაკი მოსწავლე-ახალგაზრდობაზე მომავალ მასწავლებლებზე ჩვენი ხალხისა. ივინი პირადად იმხენდნენ აკაკის ტკბილ, მოსწრებულს ნალაპარაკებსა, მისს ხელდახელს, მომენტის მიხედვით წარმოდქმულს ლექსებსა.

სოფრომ მგალობლიშვილი

... „ვითარცა ლირიკოსი, საქართველოში ბადალი არა ყავს და თავის შესანიშნავი ტალანტით, ხიდრმით, ხიძლიერით და სინაწით მას უთანასწორდებთან მხოლოდ ერთ დიდი ივერსედი—მთა რუსთაველი და ნიკოლოზ ბარათაშვილი.“

რომანოვ ხომღელი

აკაკის საიუბილეო ღვაწები საქართველოში

მთელმა საქართველომ და საბჭოთა კავშირმა დიდი ზეიმით იღვესასწაულა დიდი ქართველი პოეტის აკაკი წერეთლის დაბადებიდან 100 წლისთავი. იუბილე გადაიქცა საყოველთაო-სახალხო დღესასწაულად, რომელშიაც მონაწილეობა მიიღეს საბჭოთა კავშირის ხალხთა წარმომადგენლებმა.

ერთი თვით ადრე, სანამ იუბილეს ოფიციალური თარიღი—22 ივნისი დადგებოდა, დაიწყო საიუბილეო საღამოების, საუბრებისა და ლექციების ჩატარება სასწავლებლებში, ფაბრიკა-ქარხნებში, კოლმეურნეობებში, კლუბებსა და კულტურის სახლებში. არ დარჩენილა საქართველოში ისეთი რაიონი, ქალაქი, სადაც აკაკის ხსოვნა არ აღენიშნათ.

თბილისში აკაკის დღეები ოფიციალურად დაიწყო 22 ივნისს, დღის 12 საათზე, როცა მთაწმინდაზე, მწერალთა პანთეონში აკაკის საფლავთან გაიხსნა საიუბილეო მიტინგი.

პანთეონი ხალხით გაივსო. რადიო-კომიტეტის სიმფონიური ორკესტრი აკაკის პანგებს უკრავს. აკაკის საფლავთან, რომელიც ცოცხალი ყვავილებით არის შემკული, თავი მოიყარეს სსრკ მწერლებისა და კულტურის საუკეთესო წარმომადგენლებმა. მიტინგს ესწრებიან აკად. ი. ლუპოლი, პროფ. ვ. კირპოტინი, ვ. პეტროვი, ს. სპასკი, ბ. ბრიკი, კ. ლიბსკეროვი, ვ. გოლცევი, ა. დევი, ს. ევგენოვი, ა. კულაგინი, მიკაელ რაფილი, ჯ. ჯაფაროვი, ბ. ხალილი, სეიდ ზადე, გაფურ გულიამი, ხარ. პლიევი და სხვები.

მიტინგი ირ. აბაშიძის სიტყვით დაიწყო. იგი ლაპარაკობს იმ დიდ სიყვარულზე, რომელიც ახსიათებდა აკაკის და ქართველი ერის ურთიერთობას, დიდ პოპულარობაზე, რომლითაც აკაკი სარგებლობდა და ახლაც სარგებლობს, იმ იდეალებზე, რომლებსაც

უსახავდა ხალხს აკაკი და რომლებიც ახლა უკვე განხორციელებულია. და როცა ორატორი გამარჯვებას უსურვებს დიდ სტალინს, რომლის მეოხებით განახორციელა მშრონელმა ხალხმა თავისი მისწრაფებანი, მხურვალე ტაში ფარავს მთაწმინდის ფერდობებს.

პოეტმა გ. ლეონიძემ დიდის გრძნობით წაიკითხა აკაკისადმი მიძღვნილი ლექსი.

აკადემიკოსმა ი. ლუპოლმა აღვზნებული სიტყვა ასე დაამთავრა: „აკაკი წერეთლის პოეზია მუდამ იცოცხლებს ჩვენს გულში“.

ვ. გოლცევა წაიკითხა აკაკის ცნობილი ლექსი „განთიადის“ რუსული თარგმანი, ჯაფურ გულიამმა (უზბეკეთი) წაიკითხა თავისი ლექსი „გვირგვინი“. აკაკის საფლავი მორთეს გვირგვინებით მთავრობის საიუბილეო კომიტეტის, საქართველოს მწერალთა კავშირის, სსრ მწერალთა კავშირის, მოძმე რესპუბლიკების მწერლებისა და მსოფლიო ლიტერატურის ინსტიტუტის წარმომადგენლებმა.

22 ივნისს საღამოს საოპერო თეატრში შესდგა აკაკის საზეიმო საღამო. დარბაზი სავსე იყო პარტიული და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების წარმომადგენლებით, საწარმოების მოწინავე ადამიანებით, ხელოვნების, ლიტერატურის, მეცნიერების მუშაკებით. სცენაზეა აკაკის დიდი სურათი ლექსით:

გმირებს უძახის, უყვირის
ჩემი დაფი და ნალარა!

პრეზიდიუმში სხედან ამხანაგები: ი. თავაძე, ა. კვაჭაძე, ვ. ეგნატაშვილი, გ. კიკნაძე, შ. დადიანი, ი. აბაშიძე, გ. ლეონიძე, ა. მაშაშვილი, ს. ჩიქოვანი, პ. ინგოროყვა,

გ. ტაბიძე, ლ. ქიაჩელი, ი. მოსაშვილი, დ. შენგელაია, შ. რადიანი, ს. ეული, ი. გრიშაშვილი, ლ. გულიაშვილი, ნ. ვაჩნაძე, ა. ხორავა, ა. ვასაძე, დ. ყიფშიძე, ბ. გოგუა, დ. ანდლულაძე, ე. სოხაძე, ნ. ხარაძე, შ. დამბაშვიძე, ქ. კეკელიძე, გ. კილაძე, ს. ჯანაშია, ნ. ჩხეიძე, ნ. ჯავახიშვილი, ა. აბარიანი, ი. ნიკოლაძე, და მოძმე რესპუბლიკების წარმომადგენლები—აკად. ი. ლუპოლი, პროფ. ვ. კირპოტინი, ვ. გოლცევი, ქ. ლიპსკეროვი, ს. სპასკი, ბ. ბრიკი, მ. რაფილი, რ. გრიგორიანი, ბაზანოვი, გ. გულიამი, თ. ეფხიევი, დ. გულია და სხვები.

მთავრობის ლოჯაში არიან ამხ. კ. ჩარკვიანი, ვ. ბაქრაძე, ქ. შეროზია, ფ. მახარაძე, გ. სტურუა, ა. თოფურაძე, ს. იშხანოვი, ვ. ჩერქეზია, ა. მირცხულავა, ი. კოჭლამაზაშვილი.

საზეიმო სხდომა გაიხსნა საიუბილეო კომიტეტის თავმჯდომარის, განათლების სახალხო კომისრის ამხ. გ. კიენაძის შესავალი სიტყვით. მსურველ ტაშით ერთხმად აირჩიეს საპატიო პრეზიდიუმი, რის შემდეგ აკაკის შემოქმედების შესახებ საინტერესო მოხსენებით გამოვიდა პ. ინგოროყვა, მსურველ სიტყვა წარმოსთქვა შ. რადიანმა. სსრკ მწერალთა სახელით ვრცელი, შინაარსიანი სიტყვით გამოვიდა აკად. ი. ლუპოლი. მქუხარე ტაშით შეხვდა აუდიტორია საქართველოში პირველად ჩამოსულს ამხ. ბაზანოვს, რომელმაც მისასალმებელი სიტყვა წარმოსთვა მე-12 მოძმე რესპუბლიკის—კარელია-ფინეთის რესპუბლიკის სახელით. პროფ. კ. კეკელიძის შინაარსიანი სიტყვის შემდეგ მისასალმებელი სიტყვით და ლექსების კითხვით გამოვიდნენ: მ. რაფილი, რ. გრიგორიანი, გ. გულიამი, თ. ეფხიევი, ა. ხორავა. საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის პასუხისმგებელმა მდივანმა ამხ. ვ. ვენატაშვილმა წაიკითხა საქართველოს უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის დადგენილებანი, რომლითაც აკაკის სახელწოდება მიენიჭა ზუგდიდის სამასწავლებლო ინს-

ტიტუტს, ქუთაისის მეორე საშუალო სკოლა და საჩხერის საშუალო სკოლაში აკაკის ლექსების მთარგმნელები ს. სპასკი, ბ. ბრიკი, ვ. გოლცევი, მ. ტარლოვსკი, კ. ლიპსკეროვი, მ. ბაუანი, ი. კუბლა, მ. დილბაზი, ნ. რაფიბელი, ა. ისაყიანი და გ. ბორიანი დაჯილდოვებული იქნენ სიგელებით. საზეიმო სხდომამ დიდი აღტაცებით მიიღო ტექსტი მისალმების დეპეშებისა დიდი ბელადის ი. ბ. სტალინისა და მისი ერთგული თანამებრძოლის ლ. პ. ბერიას სახელზე. საზეიმო სხდომა დასრულდა დიდი მხატვრული კონცერტით.

23 და 24 ივნისს რუსთაველის თეატრის საკონცერტო დარბაზში და მწერალთა კლუბში შესდგა საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობის საიუბილეო პლენუმი, სსრკ მწერალთა კავშირის გამგეობის პრეზიდიუმთან და მოძმე რესპუბლიკების წარმომადგენლებთან ერთად. მოხსენებებით გამოვიდნენ: შ. რადიანი, „აკაკი წერეთლის მსოფლმხედველობა“, ა. მაშაშვილი (რუსულად) „აკაკი წერეთელი და ქართული საბჭოთა მწერლობა“, პ. ინგოროყვა „აკაკი წერეთლის პოეზია“ და ლ. ასათიანი (რუსულად) „აკაკი მხატვრული სიტყვის ოსტატი“. პლენუმზე სიტყვებით, საკუთარი ლექსებისა და აკაკის თარგმნების წაკითხვით გამოვიდნენ: ვ. გოლცევი, დ. გულია, პროფ. მელიქსეძე, პროფ. ვ. კირპოტინი, ნ. პლიევი, ჯ. ნოლაიდელი, ბაიანდური, გ. გიასელი, პოლოსიანი, გ. ბორიანი, ს. სპასკი, მ. ტარლოვსკი, კ. ლიპსკეროვი.

24 ივნისს დღის 4 საათზე საზეიმოდ გაიხსნა აკაკისადმი მიძღვნილი გამოფენა, რომელიც მოთავსებულია საქართველოს ლიტერატურულ მუზეუმში. გამოფენის გახსნას დიდძალი ხალხი დაესწრო. ნ დარბაზში გამოფენილია შესანიშნავი ექსპონატები, რომლებიც ასახავს არა მარტო აკაკის ცხოვრებასა და შემოქმედებას ბავშვობიდან სიკვდილამდე, არამედ იმ ეპოქას, რომელშიაც უხდებოდა მოღვაწეობა დიდ პოეტს.

25 ივნისს საზეიმო მიტინგი შესდგა აკაკის სამშობლოში—საჩხერეში, მიტინგს დაესწრენ მოძმე რესპუბლიკებიდან ჩამოსული სტუმრები და საქართველოს მწერლები. სტუმრებს ჭიათურაში მოუწყვეს საზეიმო შეხვედრა. სახელდახელო მიტინგის შემდეგ მატარებელი გაემგზავრა საჩხერეში. ხალხი გამოფენილი იყო სოფლებში და ისწრაფებოდა საჩხერისაკენ. ყოველ სახლზე გამოფენილი იყო წითელი დროშა და აკაკის სურათი. საჩხერეში მიტინგმა ნამდვილი სახალხო დღესასწაულის სახე მიიღო. მიტინგი გახსნა საქ. კ. პ. (ბ) საჩხერის რაიკომის მდივანმა ან. ბიწაძემ. სიტყვები წარმოსთქვეს განათლების სახალხო კომისარმა ან. ბ. კიკნაძემ, შ. დადიანმა აკად. ი. ლუპოლმა, ბ. ქლენტმა, გ. ბორიანმა, გ. გულიამმა, ჩაჩიევმა, ბაზანოვმა, მ. რაფილიმ, კოლმეურნეებმა საჩინო გოშაძემ, ა. ზეინკლიშვილმა; ჭიათურისა და საჩხერის მშრომელთა სახელით მისასალმებელი სიტყვები წარმოსთქვეს მეგრელიძემ და მეცხოვრიშვილმა; ლექსები წაიკითხეს დ. თომაშვილმა, ა. მანაშვილმა, პიონერებმა და მოსწავლეებმა. მიტინგმა მისასალმებელი დეპეშეები გაუგზავნა ხალხთა ბელადს დიდ სტალინს, მის თანამებრძოლებს ვ. მოლოტოვსა და ლ. ბერიას, საქართველოს კ. პ. (ბ) ც. კ. მდივანს ან. კ. ჩარკვიანს და საქართველოს მთავრობის თავმჯდომარეს ან. ვ. ბაქრაძეს.

აკაკის იუბილე აღინიშნა აგრეთვე აკაკის ნაწარმოებთა აკადემიური (7 ტომიდან გამოვიდა ორი) და მასობრივი გამოცემებით.

თბილისის უნივერსიტეტმა, რომელმაც ჩაატარა აკაკისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო სესია, გამოსცა სპეციალური მეცნიერული კრებული აკაკიზე.

აკაკის საიუბილეო საღამოები შესდგა საქართველოს ყველა რაიონში, ქალაქში, დაბაში. ქუთაისში საზეიმო სხდომაზე, რომელსაც დიდძალი ხალხი დაესწრო, აკაკის შესახებ საინტერესო მოხსენება გააკეთა ან. გ. ჯიბლაძემ. მისასალმებელი სიტყვების, მოგონებების, ლექსების კითხვის შემდეგ გამართა სამხატვრო ნაწილი. საღამოები შესდგა გორში, ბათუმში, ტყიბულში, ჭიათურაში, სამტრედიიაში, სოხუმში, ხაშურში, ბორჯომში, წულუკიძეში, ზუგდიდში, ლანჩხუთში და სხვ.

თეატრებმა აკაკის იუბილე აღნიშნეს პოეტის პიესების დადგმით. აკაკის ცნობილი დრამატული პოემა „პატარა კახი“ დაღდა საქართველოს თითქმის ყველა სარაიონო თეატრებმა. ქუთაისის, ცხაკაიას, ბათუმის, ყვარელის, ფოთის, სოხუმის, ველისციხის, თელავის, ჭიათურის და მთელ რიგ სხვა თეატრების რეპერტუარში „პატარა კახმა“ დაიმკვიდრა საპატიო ადგილი. თბილისში „პატარა კახი“ დაღდა მოზარდ მსახურებელთა ქართულმა თეატრმა, გრიბოედოვის თეატრმა მოაწყო აკაკისადმი მიძღვნილი საღამო. განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია სომხური თეატრი, რომელმაც აკაკის საიუბილეოდ დაღდა პოეტის ცნობილი ვოდევილი „ქინტო“. სპექტაკლი წარმატებით მიმდინარეობდა და თეატრის რეპერტუარში უთუოდ საპატიო ადგილს დაიკავებს.

ა. თბილელი

„პატარა კახი“ მოზარდ მაყუჩებელთა თეატრში

აკაკი წერეთლის დაბადებიდან 100 წლის-
თავის შესრულება მთელმა რიგმა თეატრებ-
მა აღნიშნეს „პატარა კახის“ დადგმით. ამ
დრამატიულ პოემას, დაწერილს შესანიშნა-
ვი მუსიკალური ლექსით, მიუხედავად მარ-
ტივი სიუჟეტისა, მუდამ საპატიო ადგილი
ეკავა ძველი ქართული თეატრის რეპერ-
ტუარში. „პატარა კახის“ დადგმა, თუმცა
პოემა თითქმის ზეპირად იცოდა მაყურე-
ბელმა, მუდამ აღტაცებას იწვევდა. ეს გასა-
გებიცაა. აკაკი ამ პოემის დაწერისას მიზნად
ისახავდა გაელვრებია ხალხში თავისუფლე-

ბისათვის ბრძოლის სურვილები და პატარა
ერეკლეს გმირობის მაგალითზე აღეზარდა
ჩაგრული სამშობლოს განთავისუფლებისა-
თვის მებრძოლნი.

თეითმპყრობელობა დიდი ხანია ისტორიას
ჩაბარდა. საქართველო საბჭოთა კავშირის
მომქმე ერებთან ერთად თავისუფალია, მაგ-
რამ „პატარა კახს“ თავისი დიდი შემეცნები-
თი მნიშვნელობა არ დაუკარგავს. მტერი
ჩვენს ქვეყანას ჯერ კიდევ არ გამოლევია.
იმპერიალისტური მტაცებლები ილუსავენ
კბილებს სოციალიზმის ქვეყნის წინააღმდეგ.

„პატარა კახი“
პატარა კახი—ი. ნინუა

„პატარა კახი“
გელა—გ. დარისპანაშვილი

საბჭოთა თავისუფალი ხალხი, ქრომელმაც
ლენინ-სტალინის დიადი პარტიის მეთაურო-
ბით მოიპოვა თავისუფლება, მზად არის დი-
ცვას იგი და მტერს გამანადგურებელი დარ-
ტყმით უპასუხოს თავხედურ შემოტევაზე.
სოციალისტური სამშობლოს დაცვისათვის
თავისი როლი ენიჭება ისტორიულ პიესებს,
რომლებიც ჩვენ წინაპართა გმირულ ბრძო-
ლებზე გვიამბობენ. ჩვენი საბრძოლო ნების-
ყოფისა, ჩვენი თავდადებისათვის სამშობ-
ლოსა, კომუნისტური პარტიისა, დიდი
სტალინისა, დიდი გმირისათვის, რომელსაც
უყვოდა და ეძებდა აკაკის დაფი და ნაღარა,
დიდი წამქეზებელი, აღმაფრთოვანებელი
მნიშვნელობა აქვს პატარა კახის გმირობას,
სამშობლოსათვის თავდადებას. ვის შეუძლოა
გულდამშვიდებით მოისმინოს კახის სიტ-
ყვები.

საკუთარ ტანჯვათ მე მიმაჩნია
ჩვენი სამშობლოს უბედურება
და ვერ ვუყურებ გულდამშვიდებით,
როცა ამდენი სისხლი იღვრება.

დიდად მოსაწონია, რომ ეს პიესა დადგა
მოზარდ მაყურებელთა ქართულმა თეატრმა.
როგორც მოსალოდნელი იყო, ნორჩი მაყუ-
რებელი სპექტაკლს დიდი აღფრთოვანებით
შეხვდა.

ახლა თვით დადგმის შესახებ. მთლიანად
სპექტაკლი კარგად მიდის. დადგმა და შეს-
რულება საცესებით დამაკმაყოფილებელია.
დიდი ოსტატობითაა გაკეთებული მასობრი-
ვი სცენები. მთელ რიგ კარგად გაკეთე-
ბულ მასობრივ სცენებიდან განსაკუთრებით
დიდ შთაბეჭდილებას სტოვეებს ფინალი, რო-
ცა ხალხი გელას მეთაურობით წინა პლანზე
გამოვიდა და სჰექს ძველ ქართულ სიმღერას
„მუმლი და მუხსასაო“. ეს სპექტაკლის ნამ-
დვილი ამოთეოზია.

რასაკვირველია, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ
სპექტაკლი უნაკლოა, როგორც დადგმის, ისე
შესრულებების მხრით, დავიწყოთ ტექსტიდან.
დამდგმელს ტექსტში კუბოურები გაუკეთე-
ბია, ზოგიერთი ადგილები ამოუღია. მეოთხე

„პატარა კახი“
ლევან ქვაბულიძე—ა. კაკაბიშვილი

მოქმედების მეორე სურათში ამოღებულია
მეფის სიტყვებიდან შემდეგი სტრიქონები:
ეს მინდა, გულზე რომ გადავკიდო...
ჭერ კი მუხლმოყრილი უნდა აკოცო
ამ ძელქუშმარიტს და ამ სასწაულს
ეს იყოს, შეილო შენი მფარველი!
ამას ლოლიკურად მოყვა მეხუთე მოქმე-
დებაში შეიკრიკის სიტყვებიდან შემდეგი
სტრიქონების ამოღება:
მის ძელქუშმარიტს მოხვდა ეს ტყვია
ხატი გაქუყა და ბატონიშვილს...
ამ ოპერაციის შემდეგ მივიღეთ ასეთი
უაზრობა:
შ ი კ რ ი კ ი: ბევრი უშალეს, არ დაიშალა...
მასაც მოასწრო წყეულმა თოფი
და მოსულს უმალ გულზე ახალა.
დ ე დ ო ფ ა ლ ი: ირაკლი დასკრეს?
შ ი კ რ ი კ ი: არა, ბატონო!

„პატარა კახი“
დედოფალი—თ. ლივარდი

არც კი უგრძნია, არ შეუტყვია...

გამოდის, რომ ირაკლის „გულზე ახალა“
ალისკანტმა ტყვია მაგრამ პატარა კახს „არც
კი უგრძნია, არ შეუტყვია...“ სპექტაკლის
ავტორები დაგვეთანხმებიან რომ უაზრო-
ბა გამოდის, გაუგებარი ხდება აკაის მიერ
სავსებით გასაგებად გაკეთებული ადგილი.

აგრეთვე მიუღებლად მიგვაჩნია, რომ მგ-
სამე მოქმედებაში თედოს პატარა მონო-
ლოგი:

მე, გელავ! გელავ! მე შენი სისხლი
დიდი ხანია უნდა ამელო...

მთლიანად არის ამოღებული. გელა ხალ-
ხის საყვარელი გმირია. რატომ გაიმეტა იგი
ასე საშინლად თედომ? აკაკიმ თედოს საქ-
ციელს ამ მონოლოგით დასაბუთება და მა-
შასადამე დამაჯერებლობაც მისცა. თურმე
გელას ოდესღაც თედოს მამა მოუტლავს და
თედოც შურს იძიებს. ამ მონოლოგის ამო-

ღება არც პიესას, არც სპექტაკლს არაფერს
შეუძლია, ხოლო თედოს მოქმედებას კარგად
გებრადა ხდის.

უნდა ვუსაყვედუროთ რეჟისორსა და მხა-
ტვარს გაფორმების დეფექტები. რამდენადაც
კარგია უკანა და გვერდის ფარდები, იმდე-
ნად მიუღებელია დაქანებული მოედნები,
რომლებზეც მოქმედება სწარმოებს. ერთ
სალამოს სამჯერ დაუცდა ფეხი მსახიობებს.
სცენა პატარაა და ეს ერთი მეორეზე შეკო-
წიწებული სიმაღლეები მსახიობებს ხელს
უშლის მუშაობაში, ხოლო მაცურებლის ყუ-
რადღებას ფანტავს. ტექნიკურად სუსტად
არის გაკეთებული გათენებაც. სუსტია მეო-
თხე მოქმედების მიზანსცენები, როცა მეფე
ომის საკითხს სწყევტს. ამ სცენის დარბაზი-
დან, ციხე-კოშკის კიბეზე გადმოტანა რეჟი-
სორის შეცდომაა. უხერხული მიზანსცენები
სხვა სურათებშიაც გვხვდება. მაგალითად
ლევანისა და რევაზის შეხვედრის სცენა.
ხშირად, მაშინაც კი, როცა ამბავის ლოდი-
კური განვითარება არ მოითხოვს, მომქმედი
პირი მაცურებლისავე ზურგიით დგება. სავ-
სებით გაუგებარია, რად დასჭირდა რეჟი-
სორს იმ სცენის გაკეთება, როდესაც მეფე
პირჯვარს გადასახავს ირაკლის. პირჯვარის
გადაწერა ამ მძაფრ დრამატიულ მომენტში
იწვევს მაცურებელთა სიცილს.

ეს მით უფრო გასაკვირია, რომ, როგორც
უკვე აღვნიშნეთ, რეჟისორმა ტექსტიდან
ამოიღო თეიმურაზის მიერ ირაკლისათვის
ხატის გულზე დაკიდების ამბავი. თუ ხატი
არ არის სასურველი, მით უმეტეს ზედმეტაა
პირჯვარის გადასახვა. სინამდვილეში ხატის
გულზე დაკიდება საჭიროა, რადგან ეს ხსნის
ირაკლის გადარჩენის ამბავს პირჯვარის
გადაწერა კი არაფერს მატებს.

შესრულების შესახებ. ივ. ნინუა უსათუ-
ოდ კარგად ანსახიერებს ამ რთულ, ძნელ
როლს. თუ ზოგიერთი ადგილი ჩვენ არ გვა-
კმაყოფილებს, ეს მართო მსახიობის ბრალი
არ არის. ამაში რეჟისორსაც უღევს წილი.
ღირიკული მონოლოგი „ძლივს მარტო და-

„პატარა კახი“
გივი—ს. გამარკელი

„პატარა კახი“
ბაიდურ—გ. ღვისაძე

რჩი“ დასაწყისში სწორად არ არის გაგებუ-
ლი. მონოლოგის მეორე ნაწილის შესრულე-
ბა კი მოწმობს, რომ ი. ნინუას შეეძლო იგი
თავიდანვე სწორად წაეყვანა. ა. კაჭკაჭი-
შვილის მწყემსი—ლევანი, გ. ღარისპანაშვი-
ლისა და ა. ყიასაშვილის გელა, ს. გამარკე-
ლის გივი, გ. ღვისაძის ბაიდური, მ. ციცი-
შვილის რევაზი, ნ. გვარამის მეფე, ა.
ლეინიაშვილისა და მ. ერგნელის ტურფა,
ი. ლივარდისა და მ. მესხიშვილის დედოფა-
ლი ძირითადად სწორად არის გაგებული და
შესრულებულია სავსებით დამაკმაყოფილებ-
ლად.

ჩვენ განვებ დიდხანს შევჩერდით დადგომის
სუსტ მხარეებზე, რომ ამით თეატრის ყუ-

რადლება გავამახვილოთ. ვიმეორებთ, მთლი-
ანად სპექტაკლი სავსებით დამაკმაყოფილე-
ბელია. სპექტაკლის ავტორები (რეჟ. ა. თა-
ყაიშვილი, მხატვარი დ. თაყაძე, კომპოზი-
ტორი ვ. შავერზაშვილი) და მსახიობები აღ-
ტაცებას იწვევენ მაყურებელში, ისე დამა-
ჯერებლად გადმოგვცემენ სამშობლოსადმი
სიყვარულის წმინდა გრძნობას. მეხუთე მო-
ქმედება ისე ძლიერია, რომ დამწვიდებით
ვერ უსმენ. სპექტაკლს დიდი სიამოვნებით
ესწრება არა მარტო მოზარდი, არამედ მო-
ზრდილი მაყურებელიც. მოზარდ მაყურე-
ბლის თეატრს ეს დადგმა უთუოდ აქტივში
ჩაეწვრება და მის რეპერტუარში საპატიო
ადგილს დაიჭერს.

მ. თ.

„კინტო“ სოხუა თეატრი

ქართველი დიდი პოეტის დრამატურგიულ მემკვიდრეობაში კომედია „კინტოს“ თავისებური ადგილი უკავია: იგი შექმნილია, ავტორის სიტყვით, არა ჩვეულებრივად მცირე ვადაში—ერთი ღამის განმავლობაში, თანაც იგი დაწერილია სპეციალურად ნატო გაბუნის პირველ ბენეფისისათვის (1880 წ.) ამ მსახიობის ინდივიდუალური თვისებებთან შეფარდებით. ამის გამო, შეიძლება გვეფიქრნა, რომ „კინტო“ ექნებოდა მხოლოდ დროული წარმატება. მაგრამ აკაკი წერეთლის ნიჭის ძლიერება, იმდროინდელ ცხოვრების და მისი ტიპების კარგი ცოდნა ისე-

თია, რომ საბჭოთა დამდგმელის ხელში ამ კომედიას შეუძლია ეხლაც კი შექმნას ბრწყინვალე და დასამახსოვრებელი სპექტაკლი.

თბილისის სომხური დრამის სახელმწიფო თეატრმა აკაკი წერეთლის დაბადებიდან 100 წლის თავის აღსანიშნავად კარგი არჩევანი მოახდინა „კინტოს“ დადგმით. ეს კომედია, გარდა მხატვრული ღირსებისა, ახლოსაა ჩვენს მაყურებლისათვის თავის ხალხური იუმორით, ყოფაცხოვრებითი დეტალებით და ბოლოს მთელი თავისი კოლორიტით.

23 ივნისს თეატრმა უჩვენა საზოგადოებას „კინტოს“ პირველი სპექტაკლი ოვ. აბუღლიანის ახალ თარგმანით, 24 ივნისს სპექტაკლი გამეორებულ იქნა საზეიმო მოწყობილობით: სპექტაკლის დაწყებამდე შესავალი სიტყვით გამოვიდა თეატრის მთ. რეჟისორი და სამხ. ხელმძღვანელი საქ. ს. ს. რ. უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი ა. აბარიანი, რის შემდეგ შინაარსიანი მოხსენება გააკეთა ბესო ჟღენტმა.

კომედიის ნამდვილი გმირი, როგორც თვითონ მისი სათაურიდან ჩანს—კინტოა, ძველი თბილისის მოსახლეობის დაბალი ფენების ის წარმომადგენელი, რომელიც გასული საუკუნის 60—70-იან წლებში ქართველ და სომეხ დრამატურგებს იდეალიზირებული სახით გამოყავდათ თეატრის სცენაზე ახლად წარმოშობილ ბურჟუაზიის საწინააღმდეგოდ. გ. სუნდუქიანის პეპო, აქ. ცაგარლის გიჟა—ეს პატიოსანი მომუშავეები არიან—მეთევზეები, მემწვანილეები, მეხილეები და სხვა ხელოსანნი. იმდროის ხალხურ წარმოდგენით კინტო იგივე დიდსულოვანი ყარაჩოდელი იყო, რომელსაც უყვარს მუშაობა და მზათ არის დახმაროს გაჭირებულს, მაგრამ ეს უკვე ისეთი ყარაჩოდელია, რომელიც სოციალურ პირობების გამო უკვე დე-

„კინტო“
მსახ. ქალი—აშჩიანი კინტოს როლში

გრაღირების და ზნეობრივ დაცემის გზას აღვია.

იმისათვის, რომ დაედათ „კინტო“ საბჭოთა სცენაზე, თეატრის კოლექტივს დიდი სამუშაოს ჩატარება დასჭირდა. საჭირო იყო იმ ეპოქის ყოფა-ცხოვრების შესწავლა, საჭირო იყო კომედიის ახლებურად გააზრება და მასში არსებულ სოციალური მოტივების ხაზგასმით წარმოდგენა.

კომედიის ცენტრალური როლის, სალომეს განსახიერება—ახალგაზრდა მსახიობ ქალის მ. აშჩიანის დიდი შემოქმედებითი გამარჯვებაა. მან შესძლო ენამახვილ, გაბედულ და „ლოთი“ კინტოს ცოცხალი სახის წარმოდგენა. უნებისყოფო და გულუბრყვილო ილიას და ფუქსავატ ახალგაზრდა აზნაურას „ბრწყინვალე“ წარმომადგენელის სამსონის დამაჯერებელი სახეები წარმოგვიდგინეს ტ. ვარდაზარიანმა და არუთინიანმა. გრძნობით და გულთბილად ჩაატარა თავისი პატარა როლი მ. მარუთიანი (ალექსანდრე), ერგ. შახნაზარიანი დამაჯერებლად შეასრულა გაიძვერა და ერთდამივე დროს გულუბრყვილო იმერელ მოსამსახურის როლი. სიცოცხლით აღსავსე, მოქეიფე და სამსონის უპატიოსნო ქცევით აღშფოთებულ ყარაჩოღელების სახეებს იძლევიან დამს. არტისტები ლ. ალახვერდიანი (მანო), გ. ფირუმანი (თათუზა) და მსახ. დ. ამირბეგიანი (გვეო). მათი რეპლიკები და სახასიათო ცეკვები ყოველთვის იწვევენ მაყურებლის აღტაცებას.

პიესისათვის მუსიკა დაწერილი აქვს ნიკიტა კომპოზიტორ ნ. მიკირტიჩიანს. მხატვარ რ. ნალბანდიანი მოხერხებულად გამოიყენა სცენის სივრცე რთულ დეკორაციების დასაყენებლად.

„კინტო“ მსახიობები: ამირბეგიანი, დამს. არტ. ფირუმანი და ალახვერდიანი „ყარაჩოღელთა ჯგუფი“

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ „კინტოს“ დადგმა თბილისის სომხური დრამის სცენაზე მთელი კოლექტივის პასუხისმგებლობის დიდ გრძნობით და შემოქმედებითი ენტუზიაზმით არის გამსჭვალული, მიუხედავად იმისა, რომ კოლექტივმა, მას მონადღომა მეტად მცირე დრო.

დირექციის, სამხატვრო ხელმძღვანელების, რეჟისორ—ასისტენტების და შემსრულებელთა შეერთებული ძალით, აკაკი წერეთლის კომედია ხელახლა გაბრწყინდა ახალი ფერადებით. თანაც უნდა აღინიშნოს, რომ ამ სექტაკლმა, რომელიც შექმნილია უმთავრესად თეატრალური ახალგაზრდობის ძალით, მთლიანად მიაღწია ჩვენს მაყურებელამდე და რამდენჯერმე იყო გამეორებული. თეატრის კოლექტივმა ნამდვილად დამსახურა ის აღტაცება და ტაშისცემა, რომლითაც მაყურებელმა დააჯილდოვა იგი.

„ბედნიება“ მაჩხანიშვილის თეატრი

10 ივნისს მარჯანიშვილის სახელობის თეატრში დადგმულ იქნა ნ. მიქავას და გ. აბაშიძის პიესა „ბედნიერება“, დრამა 3 მოქმედებად და 6 სურათად.

პიესის შინაარსი თანამედროვე ცხოვრებიდან არის აღებული. მისი თემას შეადგენს ჩვენი სოციალისტური ყოფის მეტად დიდი საკითხი, სახელდობრ სტალინური ზრუნვა აღამიანზე. პიესა მკაფიოდ გამოხატავს იმ მზრუნველობას, რომელსაც იჩენს ჩვენი პარტია და ხელისუფლება და მისი ხელმძღვანელები ყოველ ჩვენს აღამიანზე.

სიუჟეტურად პიესა შემდეგ ამბავს შეიცავს: აფხაზეთში, მეგრულ სოფელში სცხოვრობს ბრმა გლეხი ფარნა. მისი ოჯახი აქტიურად არის ჩაბმული სოფლის მეურნეობის სოციალისტურ მშენებლობაში. თვით ფარნა—კი დაბრმავების გამო უძლურია.

„ბედნიერება“
ფარნა—ს. ზაქარაიძე

დაბრმავება კი წარსული დუხჭირი ცხოვრების შედეგია. სწუხს ფარნა თავის მდგომარეობის გამო. მაგრამ მას უფრო უარესი დარდიც აწუხებს: როდესაც იგი პირველ იმპერიალისტურ. ომის დროს გაწვეული იყო ჯარში, უგზო-უკვლოდ დაეკარგა პატარა შვილი ჯოგო.

ფარნას მდგომარეობის შესახებ იცის ქართველი ხალხის საუკეთესო შვილმა ამხანაგმა ლავრენტი ბერიამ. მისი დავალებით აფხაზეთში ჩამოდის ფარნას განკურნებისათვის ცნობილი პროფესორი ნეჟდანოვი. რთული ოპერაციის შემდეგ ფარნას თვალი აეხილება. ფარნა უსაზღვრო სიხარულს განიცდის იმ დიდი მზრუნველობისაგან, რაც გამოიჩინა ამხანაგმა ლავრენტი ბერიამ.

ამხანაგ ბერიას ზრუნვის შედეგად ირკვევა აგრეთვე მეორე სასიხარულო ამბავი. პროფესორი ნეჟდანოვი აღმოჩნდება ფარნას ოდესღაც დაკარგული შვილი—ჯოგო. უბატრონო ბავშვმა მიიღწია მეცნიერების უდიდეს მწვერვალებს, რაც ჩვენი პარტიის და ხელისუფლების მზრუნველობის შედეგია.

ასეთია მოკლედ პიესის შინაარსი.

სიუჟეტი ავტორების მიერ დრამატურგიულად წარმატებით არის დაძლეული. ავტორებს უპოვიათ საკმაოდ დამაჯერებელი ხერხები ჩვენი თანადროული საკითხების მხატვრულად განსახიერებისათვის. პიესა მოკლებულია სიმშრალეს, შაბლონს, რაც ზოგჯერ ახასიათებს თანამედროვე თემებზე დაწერილ დრამატულ ნაწარმოებებს. პიესის სახეები ცოცხალი და სრულყოფილია. ავტორებს წარმატებით გადაუწყვეტიათ საბჭოთა მელოდრამის შექმნის ამოცანა. პიესაში უარყოფითი ტიპი არ არის და ამრიგად ვერ ვხედავთ „ბოროტის და კეთილის“ მძაფრ ბრძოლის პერსონაჟიკაციას, მაგრამ ეს მო-

მენტი პიესას ინტერესს არ უკარგავს. პიესაში ეს ბრძოლა მოცემულია ძველი ბოროტი სოციალური უთანასწორობის ნაშთების ლიკვიდაციის სახით. სიუჟეტი დამაჯერებლად არის გაშლილი და მაყურებელზე საკმაო მხატვრულ გავლენას ახდენს.

პიესის ცენტრალური ფიგურა მოხუცი ფარნაა. ამ როლს ასრულებს მსახიობი ს. ზაქარიაძე. როლის შესრულებაში ზაქარიაძე დიდ მხატვრულ სიმაღლეზე სდგას. ფარნას სულიერი განწყობილებისათვის მან გამოიხატა დიდი ტონი, რაც ჰარმონიულად შეეხმატკბილება განსახიერებელი ტიპის ხასიათს. მსახიობმა ბუნებრივად გადმოგვცა მოხუცის სულიერი ტანჯვა და შემდგომ უსაზღვრო სიხარული თვალის ახილების და შეილის პოენის გამო. დაუფიქვარია სცენა, როდესაც კლინიკაში, თვალის ახილების დროს, იგი პირველად დაინახავს ხალხთა ბელადის დიდი სტალინის სურათს.

მსახიობ ზაქარიაძის სახით მარჯანიშვილის თეატრს ჰყავს საუკეთესო ახალგაზრდა ძალა. იგი საკმაოდ ფართე დიაპაზონის აქტიორია. დიდი განსხვავებაა მარშალ ლეფვერის („მადამ სან-ჟენ“) და ფარნას როლის შორის. მიმდინარე სეზონში მან ამ როლების დამღვეით საკმაო განძი შეიტანა მარჯანიშვილის თეატრის აქტიორულ შემოქმედებაში.

მსახიობი ა. ოშიაძე ანსახიერებს პროფესორ ნეჟდანოვის როლს. იგი სისრულით გვიხატავს სტალინური ეპოქის ადამიანის ცოცხალ სახეს. ქუჩის უპატრონო ბიჭმა მიადგინა დამსახურებულ საბჭოთა ექიმის სახელწოდებას. იგი უსაზღვროდ მადლობელია იმის, რომ საშუალება მიეცა თავი დაედგინა ქუჩისთვის და მოწინავე ადამიანთა რაგში ჩამდგარიყო. მსახიობმა შესძლო დამაჯერებელი სახე მოეცა სიცოცხლით თავს მცინიერისა, რომელიც ხალხის წიაღიდან არის გამოსული და ხალხსვე პირნათლად ემსახურება. ოშიაძე განსაკუთრებით კარგი იყო, როდესაც ჰყვებოდა თავის თავგადასავალს;

მან მოიგონა რკინის სახკომი ფელიქს ძეგუჩინსკი, რომელიც უდიდეს მხატვრულ ნაშთს იჩენდა უპატრონო ბავშვებისადმი.

კარგები იყვნენ ფარნას მეგობარ კოლმეურნე გლეხის როლებში ქ. ბეგალიშვილი (ქელმეთ) და ი. ვაშაძე (ჯეგბე). მათ რბილი იუმორით საკმაოდ მხატვრულად გააფრადეს მოხუც კოლმეურნეთა სცენიური სახეები.

ფარნას შვილის, კოლმეურნეობის თავმჯდომარის გვადის როლს ასრულებდა მსახიობი ალ. გომელაური. მოწინავე ადამიანის როლი მის მიერ წარმატებით იქნა შესრულებული.

ფარნას შვილიშვილის ციკას როლს ასრულებდა მსახიობი—ქალი სიბილა. ცირა პიესაში პარალელურად გამოსახულ რომანულ სიუჟეტის წამყვანი პერსონაჟია. ცირას ახალგაზრდული მისწრაფებებით შეუყვარდება პროფესორი ნეჟდანოვი. შემდეგ პროფესორი მისი ბიძა აღმოჩნდება. მსახიობმა სცადა საკმაო დამაჯერებლობით გადმოეცა ცქრილა გოგონას სახე. კარგი იყო სიბილა—ცირა თავის საქმრო ბონდოსთან (მსახ. ი. ქოქრაშვილი) დიალოგის სცენაში.

პიესა „ბედნიერება“ დადგა რესპუბლიკის დამსახურებულ არტისტმა პ. კობახიძემ. ეს დადგმა მისი პირველი დამოუკიდებელი რეჟისორული შრომაა. როგორც რეჟისორი პ. კობახიძე საკმაო გამოცდილებას იჩენს. დადგმას ეტყობა რეჟისორის მტკიცე „ხელი“. მიზანსცენები, ტიპების განსახიერება, პიესის მოლიანი სტილი საკმაოდ მხატვრულ სიმაღლეზე სდგას და შექმნილია რეალისტური სპექტაკლი.

დადგმას მეტად აშვეენებს მეგრული ხალხური სიმღერები, რომლებიც უხვად არის ჩართული პიესაში.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია თავის ღირსებით ტრიო (ფარნა, ქელმეთ, ჯეგბე) ძველი მეგრული სიმღერების შესრულებით.

დეკორატიული გაფორმება ეკუთვნის მხატვარ აბქანდაძეს. კარგია მხატვრული ეფექტი

ტებით და კონსტრუქციული ორიგინალობით სცენები კოლმეურნეობაში. ნაკლები ღირსებისაა ნეედანოვის ბინის დეკორაცია მოსკოვში. აქ სისწორით არ არის დაცული კრემლის ხედის პერსპექტივა.

მალიანად სპექტაკლი ღირსეული მხატვრული დოკუმენტია. განსაკუთრებით უნდა

აღინიშნოს, რომ სპექტაკლი ახალგაზრდის შემოქმედ ძალების დემონსტრაციაა. რეჟისორები, მსახიობები, მხატვარი, რეჟისორი — ყველა ჩვენი ახალგაზრდა კადრებია და მით უმეტეს დიდად დასაფასებელი უნდა იყოს მათი შემოქმედებითი უნარი.

მარჯანიშვილის თეატრი

სცენა პიესა „ბედნიერებიდან“

შოთა (აკაკის)—ძმაო აკაკი ეხლანდელ შენს იუბილეზე, ჩვენი
მწერლები ძეგლის დადგმას დაგპირდებიან, მაგრამ არ
დაუჯერო, ძალიან შეგიგვიანებენს...

მოწინავე — აკაკი	5
ბრძანებულება — ა. ს. გრიბოედოვის სახელობის თეატრის მუშაკთა დაჯილდოების შესახებ	8
ა. ს. გრიბოედოვის თეატრის მუშაკთა კოლექტივის მიტინგი	9
ა. ს. გრიბოედოვის თეატრის მუშაკთა კოლექტივის მიმართვა	10
შალვა დადიანი — აკაკის დრამატურგია	12
ხერ. გერსამია — აკაკი და თეატრი	17
გ. ჩხოვეძე — აკაკი წერეთელი და ქართველი კომპოზიტორები	29
შ. კვასხვაძე — აკაკი სახვითი ხელოვნებაში	39
აკაკი — ეიფელის კოშკზე (ლეჟსი)	47
ნ. გუდიაშვილი — აკაკი წერეთელი და საბჭოთა მხატვრობა	48
მ. საფაროვი-აბაშიძე — აკაკი (ნაწევრი გამოუქვეყნებელ მემუარიდან)	51
რევოლუციამდელი ქართველი საზოგადო მოღვაწეთა აზრები აკაკი წერეთელზე	57
გ. ნ. — აკაკის საიუბილეო დღეები საქართველოში	59
ა. თბილელი — „პატარა კახი“ მოზარდ მაყურებელთა თეატრში	62
მ. თ. — „კინტო“ სომხურ თეატრში	66
გ. ბუხნიკაშვილი — „ბედნიერება“ მარჯანიშვილის თეატრში	68
შარტი	71

ყდაზე — „აკაკის პორტრეტი“ მხატვარ უჩა ჯაფარიძისა
 ჩართულ ფურცელზე „აკაკი“ — პორტრეტი ქ. მაღალაშვილისა, პეიზაჟი ელ. ახვლედიანისა

რედაქციის მისამართი: თბილისი, რუსთაველის პროსპექტი № 23, ტელეფონი 3-09-64
 მიღება ყოველდღე, გარდა კვირა დღეებისა 9-დან 5^{1/2} საათამდე

რედაქცია ხელნაწერებს ავტორებს არ უბრუნებს

გამოცემის შეიქვსე წელი. 4^{1/2} ნაბეჭდი ფორმა. გადაეცა წარმოებას 25/V1-40 წ. ხელმოწერილია
 დასაბეჭდათ 10/IX-40 წ. შევ. № 187. ში1095. ტირაჟი 3500

ტექნოდაქტორ-გამომწეები — ს. ა ბ შ ლ ა ძ ე

თბილისი, სტამბა „ხარია ვოსტოკა“, რუსთაველის პროსპექტი № 36